

Vho Angie Motshekga vha
Muhasho wa
Pfunzo ya Muteo

Bugu idzi dzo nwaletwa vhana vha Afrika Tshipembe, mushumo wa hone wo rangiwa phanda nga Minista wa Pfunzo ya Muteo, Vho Angie Motshekga na Mthusaminista wa Pfunzo ya Muteo, Vho Enver Surty.

Bugu dza u shumela dza Rainbow ndi tshipiga tsha zwe Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wa ita zwa u khwinisa vhukoni ha vhagudi vha Afrika Tshipembe vha giredi dza rathi dza u ranga. Sa tshinwe tsha zwithu zwihulwane zwa Pulanetshumisi (Action Plan) ya Muvhuso, thandela iyi yo konadzea nge ya lambedzwa lu sa vhudziswi nga Muhasho wa Gwama la Lushaka (Thirezhari).

Hezwi zwo ita uri Muhasho u kone u vbedza bugu idzi, dzi kha nyambo dzothe dza tshiofisi, dzi tshi waniwa mahala.

Ri na fulufhelo lauri bugu idzi dzi do thusa vhadededzi (vhagudisi) mushumoni wavho wa u funza wa guvha linwe na linwe khathihi na u vha na vhuṭanzi uri vha khunyeledze kharikhu lamu yothe. Ro ita nga vhuronwane uri ri sumbedze ndila vhadededzi kha mishumoitwa (nyito) nge ra shumisa aikhoni dzi no sumbedza uri mugudi u tea u ita zwifhio.

Ri na fulufhelo li no bva li mbiluni uri vhana vha do dhiphina nga u shumisa bugu idzi zwenezwi vha tshi khou aluwa na u guda, khathihi na uri na vhonevho, sa mudededzi, vha do dhiphina na vhana avha.

Ri ri kha vhone na vhagudi vhavho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

Vho Enver Surty
Mthusaminista wa Pfunzo
ya Muteo

TSHIVENḐA HOME LANGUAGE
GRADE 5 – BOOK 1
TERMS 1 & 2
ISBN 978-1-920458-69-0
**THIS BOOK MAY
NOT BE SOLD.**

TSHIVENḐA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 5 Bugu 1

ISBN 978-1-920458-69-0

Dzina:

Kilasi:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TSHIVENḐA LUAMBO
LWA HAYANI

Bugu 1
Kotara 1 & 2

Afrika Tshipembe

VHUDIFHINDULELI HA VHASWA VHA AFRIKA TSHIPEMBE

<p>Ndingano</p> <p>Farani muthu muṛwe na muṛwe nga u linganana na u fana. Ni songo ṭalula</p>	<p>Tshirunzi tsha muthu</p> <p>Ṭhonifha muthu muṛwe na muṛwe. Ni vhe na vuhwawho na u vhavhalela.</p>	<p>Vhutshilo</p> <p>Hulisani na u ṭhonifha vhabebi vhaṅu. Funanani na u fulufhedzea muṭani wa haṅu. Vhutshilo hoṭhe ndi mpho. Vhu ṭhonifheni.</p>
<p>Hayani</p> <p>Thusani kha mishumo ya hayani.</p>	<p>Pfunzo</p> <p>Jenani tshikolo, ni gude ni shumese. Tevhedzani milayo ya tshikolo.</p>	<p>U shuma</p> <p>Vhana vha songo kombetshedzwa u ṭoḽa mishumo.</p>
<p>Mbofholowo na tsireledzo</p> <p>Ni songo vhaisa, u shengedza kana u shushedza vhaṅwe, nahone ni songo tenda vhaṅwe vha tshi zwi ita. Tandululani phambano nga mulalo.</p>	<p>Ndaka</p> <p>Ṭhonifhani ndaka ya vhaṅwe vhatu. Ni songo tshinyadza ndaka nahone ni songo tswa.</p>	<p>Vhurereli, lutendo na mihumbulo</p> <p>Ṭhonifhani lutendo na mihumbulo ya vhaṅwe vhatu.</p>
<p>Tsireledzo</p> <p>Vhavhalelani liḽhasi. Ni songo tambisa maḽi na muḽagasi. Tsireledzani zwipuka na zwimela. Kunakisani miḽi ya haṅu na zwitshavha zwa haṅu.</p>	<p>Vhudzulapo</p> <p>Ivhani mudzulapo wa Afrika Tshipembe wa vhukuma na u fulufhedzea. Tevhedzani milayo, ni vhe na vhuṭanzi uri na vhaṅwe vha ita ngauralo.</p>	<p>Mbofholowo ya u amba</p> <p>Ni songo ṭuṭuwedza mazwifhi na vengo. Ivhanani na vhuṭanzi uri vhaṅwe vhatu vha songo nyadziwa kana u vhaiswa.</p>

Gireidi
ya

5

L u a m b o

Iwa TSHIVENḌA

- 1 Vhathu vha ngaho nḅe na inwi2
- 2 Anetshelani nganetshelo.....35
- 3 Zwipuka69
- 4 Mutambo 103

TSHIVENḌA

Bugu ya

1

Datum:

Pele – bola ya milenzhe i a mu t̃anganya t̃hoho

Kha ri ambe

Bola ya milenzhe ndi murwe wa mitambo yo doweleswaho lifhasini. Ni a u funa?

- Ndi nnyi mutambi wa bola ya milenzhe ane na mu funesa?
- Ndi ngani ni tshi mu funesa?
- Ni guda khae?
- Ndi ngani?

Kha ri vhale

“Musu ndi tshi pfa luimbo lwa lushaka lwa Brazil, ndi pfa u nga ndi khou lora. Ndi a lingedza uri muhumbulo wanga u tou fombe kha uri ndi do tamba hani fhedzi ndi dzulela u humbula uri: Zwi konadzea hani uri ndi vhe fhano, kha thimu ya Brazil, Sweden, hune nda do bva ndi tshi tambela shango lashu hu si kale? Kha u kundwe u moloro”

Uyu ndi Pele e na miwaha ya 17, u khou tamba mutambo wawe wa u thoma wa fainala wa Tshipuga tsha Bola tsha Lifhasi. Ndi nnyi uyu mutukana? O swikisa hani mutatisononi wa Tshipuga tsha Bola tsha Lifhasi? U dipfa hani nga bola ya milenzhe, mutambo we wa mu ita mudivhalea?

Pele u bva kudoroboni kutuku kwa ngei Brazil. Muṭa wa hawe wo vha u na vhushai vhuhulu. Pele ndi mutukana we a vha a tshi tamba bola ya milenzhe ntshani ha u vha a tshikoloni. O vha na mashudu ngauri khotsi awe na vhone vho vha vhe mutambi wa bola. Vho mu funza uri u daha na u nwa a zwo ngo luga.

Pele uri, “Vhathu vha Brazil vha a t̃angana t̃hoho nga bola ya milenzhe. Vha thoma u raha bola zwenezwi vha tshi tou kona u ima. U tshimbila hu da nga murahu.”

O thoma kilabu yawe ya bola ya milenzhe, *The Shoeless Ones*, e na miwaha ya 10. O vha a tshi nga maandṓ. E na miwaha ya 14 o tambela kilabu ya atletiki ya henefho ha hawe.

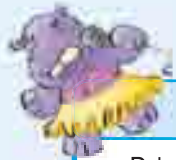
Nga hetshi tshifhinga o vha a sa khou shuma zwavhuḁi tshikoloni. O vha o **sedzesa** zwa u tamba bola. O feila ṅwaha muthihi. A litsha tshikolo e na miṅwaha ya 14 a thoma u shuma limagani la zwienda. Musi o no aluwa a pfa mbilu yawe i tshi vhavha nge a shavha tshikolo. A vhujelela tshikoloni a ya na yunivesithi o no mala o no ḁi vha na ṅwana.

Musi e na 15, o ya u tamba bola ya milenzhe kha thimu i divheaho ya Santos. Nga murahu ha miṅwaha mivhili a tambela Brazil kha mutatisano wa Tshipuga tsha Lifhasi wa 1958 ngei Sweden. A kora zwikoro zwa fumi kha **mutambo wa vhugweṅa**, Brazil ya wina.

Nga murahu ha izwo o tamba kha mitambo minzhi a kora zwikoro zwi no fhira 1300.

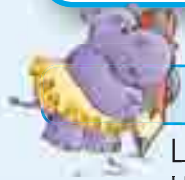
Ndi ngani Pele o vha **a tshi kona**? Hu na zwiitisi zwinzhi. Tsha u thoma, o vha a tshi funa bola ya milenzhe. Tsha vhuvhili, o vha o thanya kha kutambele kwawe kwa mutambo, tsha u fhedzisela, o vha a sa tambeli ene muṅe fhedzi, a tshi tambela thimu.

Pele o vha a si mutambi muhulwane wa bola fhedzi. O vha a tshi shumesa na kha zwa pfanelo dza vhatambi vha bola. O khwatḁisedza uri musi vha tshi lwala kana vho huvhala vha ḁi badeliwa.

Kha ri ambe

- Pele o ḁipfa hani musi a tshi tamba mutambo wa u thoma o imela shango la hawe?
- Pele o vha a tshi tenda kha u dzula o takala. Ni zwi ḁivha hani?
- Pele o vhujelela tshikoloni o no mala. Ni vhona u nga zwo mu lelutshela kana u mu kondela? Ndi ngani ni tshi ralo?
- Ndi ngani ni tshi vhona u nga Pele o vha e mutambi muhulwane wa bola?

Kha ri ṅwale

Livhanyisani maipfi na zwine a amba. Ni tale mutalo u tshi bva kha ipfi kha tsha monde u tshi ya kha zwine la amba kha tsha ula

wina
mutatisanoni
u vha na dzangalelo
vhugweṅa
u bvela phanda

u kona
u takalela
fainala
u kunda
u tatisana mitamboni

Datumu: _____

U hambula nga Pele

Kha ri pfelese

Lavhelesani nganetshelo ya Pele hafhu. Ni kone u f'hindula mbudziso dzi re afha fhasi.

- Ndi nnyi ane a khou amba kha phara ya u thoma?
- Ni vhone u nga Pele o vha a tshi d'ihudza nga u tambela Brazil?
- Ndi ngani ni tshi ralo?
- Vhana kanzhi vha a kokovha vha sa athu tshimbila. Pele uri vhana vha ita mini Brazil?

Ho vhudziswa mbudziso tharu kha phara 2 ya nganetshelo. Dzi nwaleni. Ni n'wale na phindulo dza mbudziso idzo tharu.

Ndi ngani Pele o vha e mutambi wa bola ya milenzhe muhulwane? N'walani zwithu zwiraru.

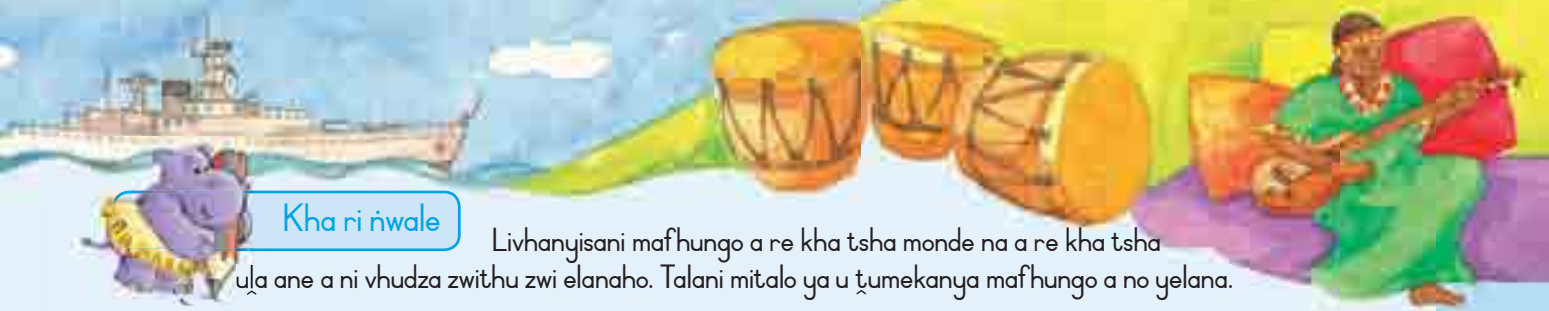
Kha ri n'wale

Jenisani maipfi. Shumisani maipfi a re kha tshibogisi uri a ni thuse.

tenda	kora	Santos	miwaha	funa	loved???
-------	------	--------	--------	------	----------

Pele o vha e mutambi muhulwane wa bola ya milenzhe. O tamba bola ya milenzhe e na _____ ya fumiṭhanu kilabani ya _____. O _____ zwickoro zwinzhi musi a tshi kha d'i tamba bola. O bvela phanda ngauri o vha a tshi _____ bola ya milenzhe na u _____ kha u tamba sa thimu.

Kha ri n'wale

Livhanyisani mafhungo a re kha tsha monde na a re kha tsha u_{la} ane a ni vhudza zwithu zwi elanaho. Talani mitalo ya u t_umekanya mafhungo a no yelana.

- Pele o feila tshikoloni.
- O litsha tshikolo e na mi_nwaha ya 14.
- O shuma f_emeni ya zwienda.
- Ni d_o bvela phanda.
- O tambela bola ene mu_ne.

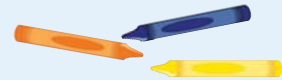
- O tamba bola ya milenzhe o imela shango l_a hawe.
- Ni a shumesa.
- O vha e na mi_nwaha ya 14.
- O fhedza tshikolo o no vha muhulwane.
- A hu na tshee a guda.

Zwino t_umani mafhungo o livhanaho a vhe fhungo l_ithihi. Shumisani aya maipfi kha u a t_uma:

ngauri	musi	arali	fhedzi	na
--------	------	-------	--------	----

Tsumbo

Pele o vha e na mutakalo wavhu_di. Pele o vha a sa dahi.
 Pele o vha e na mutakalo wavhu_di ngauri o vha a sa dahi.

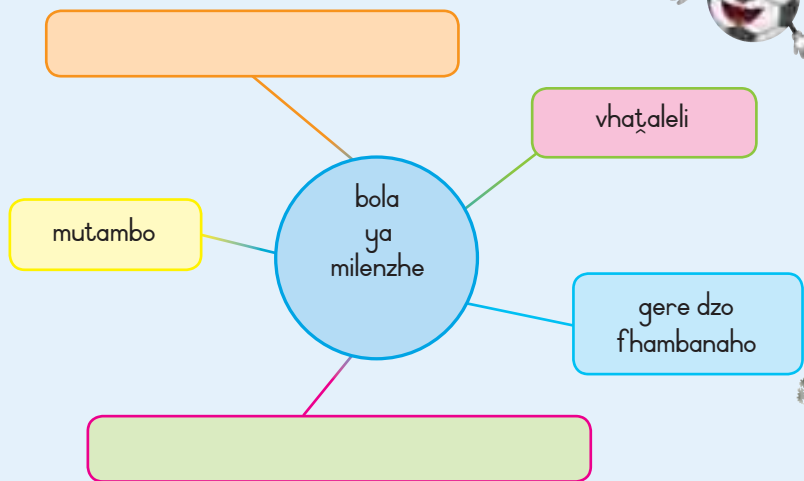
Nwalani fhungo l_anu afha:

Kha ri n'wale

Vhalani phara iyi: Fhedzisani lubuvhi ulu lu no amba nga bola ya milenzhe. Dadzisani mavhaka. Shumisani mafhungo a no bva kha phara.

Ndi funa bola ya milenzhe. Ndi a ya mitamboni arali ndi tshi zwi kona. Thimu dzo fhambanaho dzi na gere dzo fhambanaho. Vhar_iwe vhatambi vha bola vha a konesa nohone vha kora zwickoro zwinzhi. Thimu dzi a wina arali dzi tshi tamba sa tshigwada tshithihi.

U humbula nga ha bola ya milenzhe

Kha ri vhale

Uyu mutambo ndi u funa hani
Ndi ndi takalela u t̄alela vhatambi
Vha tshi u fhufha vha nga vha sa nanzwa
makole
Vhanwe vha tshi gidima u nga vha khou
gidimedza mbava.

Vhat̄aleli vha lila,
Sa magwitha,
Musi vhatambi vha tshi humpa bola
Vha zhamba sa vhane vha nga vha vhulaha
Nga maipfi avho a vuhali.

Musi vhatambi vha tshi khou lwela bola,
Milomo ya vhat̄aleli
I fhandukana nga khombole
Musi thimu yavho i tshi liwa,
Vha a sinyuwa vivho l̄il̄ihulu
Vha fhedza takala musit̄iriri tsha u
khunyedza tshi tshi lila.

Pattmore Dotiro, Highveld School, Harare

Kha ri pfesese

Olani mutalo nga fhasi ha maipfi othe a nyito kha mbudziso idzi. Ni lavhelese tshirendo ni ambe nga phindulo.

Vhatambi vha bola vha na luvhilo? Ndi maipfi afhio a no ni vhudza izwo?

Liwe ipfi li no amba vhat̄aleli ndi lifhio?

Vhat̄aleli vha dipfa hani arali mutambi a humpa bola?

Ni vhona u nga ndi zwa ndeme uri thimu yavho i wine? Ndi nga mini zwo ralo?

Ni tikedza thimu ifhio ya bola ya milenzhe?

Ni dipfa hani arali vha tshi nga liwa metsheni? Ndi ngani ni tshi dipfa ngaualo?

Kha ri n̄wale

N̄walani mafhungo a re afho fhasi e kha khanedza..

Tsumbo

Pele o vha o takalesa
Pele o vha a songo takalesa.

Vho tamba bola ya milenzhe i no takadza.
A vho ngo tamba bola ya milenzhe i no takadza.

Refiri o lidza tshitiiriri.

Vha a sinyuwa vha vha na vivho.

Vhataleli vha tzhema na u zhamba.

Vhanwe vhatambi vha a gidimesa.

Kha ri n̄wale

Shandukisani mafhungo a re afha fhasi u ya zwino,
ni n̄wale fhungo liswa.

Tsumbo

Pele o dzula kha kuḡorobwana kwa Brazil.
Pele u dzula kha kuḡorobwana kwa Brazil.

Ndi ngani Pele o vha o bvela phanda?

O thoma kilabu yawe ya bola ya milenzhe.

O litsha tshikolo a ya u tamba bola ya milenzhe.

O thusa vhatambi vha bola ya milenzhe vhanzhi.

Pele o vha e mutambi makone.

Kha ri vhale

Vhalani tsenguluso ya bugu iyi nga ha nganetshelo yo riwalwaho nga muzwala wa Pele, Sam:

Sam wa bola ya milenzhe

Mathomoni a nganetshelo Sam u ya u t̄angana na muzwala wawe Pele o swikaho a tshi bva Brazil. Tshikoloni Pele ha d̄ivhi u tamba khirikhethe, ragabii kana thenisi. Ha pfani nga maanda na u jena tshikolo. U funa mutambo muthihi fhedzi. Bola ya milenzhe! Pele u funza khonani dzawe dza gireidi ya vhuṅa u tamba bola ya milenzhe. Vhalani bugu iyi ni vhone arali vha tshi nga la vha gireidi ya vhuṅanu.

Ndi takalela bugu iyi ngauri ndi pfana na bola ya milenzhe. Zwifanyiso zwo olwa zwavhudi nahone zwi na mivhalavhala. Vhatambi vha nga vha khou tamba bola ya milenzhe zwavhukuma. Ndi takadzwa nga kuṅwalele kwa muṅwali ngauri u ita uri bola i tshile.

Ndi vhona u nga vhafuni vha bola vha tea u vhala bugu iyi sa izwi ndi tshi vhona u nga yo riwalwa zwavhudi nahone nganetshelo ya hone i a nyanyula.

Nga Portia Nchabeleng

Datumu:

Kha ri ṅwale

Fhindulani mbudziso dzi tevhelaho nga tsenguluso ya bugu.

Ṫhoho ya bugu ndi ifhio?

Ndi nnyi o riwalaho tsenguluso ya bugu?

Bugu i amba nga mini?

Ndi ngani Portia a tshi takalela iyi nganetshelo?

U vhona u nga vhaṅwe vhana vha do i takalela? Ndi ngani ni tshi ralo?

Kha ri n̄wale

Zwino n̄walani tsenguluso ya nganetshelo ya Pele. n̄walani mafhungo maṅa nga fhasi ha t̄hoho in̄we an in̄we.

Nganetshelo i amba nga

Pele ndi tsumbo yavhuḍi kha vhaswa ngauri

Ndi a takalela/takaleli nganetshelo iyi ngauri

Ni vhale/ni songo vhalala nganetshelo iyi ngauri

Kha ri d̄iphine

Maḷedere oṭhe a maipfi aya o t̄anganana. A lugisani.

zheleyamilabo	
gaphutshi	
nwa u	

lePe	
hada u	
nzheleyamilabo	

Zwino lugisani aya mafhungo nga u n̄wala ipfi lone li tshi tevhela ipfi lo t̄angananaho. No itelwa la u thoma uri zwi ni lelutshela.

Vhunzhi ha vhatu vho ḍa Afrika Tshipembe kha (gaphutshi) tshiphuga (tshanzheleyamilabo)

tsha bola ya milenzhe _____ (lePe) _____ na ene o ḍa. Ha funi (hada u)

_____ kana (nwa u) _____, fhedzi u funa (bolalemianzhe) _____!

Nothembi – nyamuzika a sa fani na vharwe

Datumu:

Kha ri ambe

Ni a funa muzika? Vhathu vhanzhi vha a u funa. Ambani nga mbudziso idzi na kilasi yothe.

- Ni thetshelesa muzika ufho?
- Ndi nnyi muimbi wa mufumakadzi ane na mu funesa?
- Ndi ngani ni tshi mu funesa?
- Ndi nnyi muimbi wa munna wa mashangodavha ane na mu funesa?
- Ndi ngani ni tshi funa muzika wave?

No wana uri vhathu vho fhambanaho vha funa mizika yo fhambanaho? No funa vhaimbi vho fhambanaho?

Kha ri vhale

Iyi ndi nganetshelo yo riwalwaho nga muriwe mufuni wa muzika.

Mme a tambaho katara

Ndo pfa nga ha mufumakadzi a lidzaho ngei Kippies, kilabu ire Johannesburg. U ambara sialala la Tshindebele, a tamba katara ya mudagasi. "Na khathihi", ndi nne a no ralo. Nda pfa ndi tshi toda u divhesesa. Nda toda u mu vhona nga anga mato. Nda takuwa nda ya Kippies, nda wana Nothembi.

A tho ngo kholwa mato anga musi Nothembi a tshi sendela vhugalatengani.

O vha e muhuluhulu. Mabengele a mivhalavhala o putela zwanda na milenzhe.

A vha na nguvho ya malungu ya mivhala ngeno thohoni e na muadzi muhulu wa sialala.

Nothembi a imisa zwanda a lumelisa gogo. A doba katara yawe ya mudagasi. Katara de iwe vhathu! Yo vha yo nakiswa nga nyolo dza Tshindebele na u penndiwa nga mivhala yothe ya musengavhadzimu.

Nothembi a thoma u lidza. A ita uri katara yawe i ambe, i imbe, i lile na u zhamba.

Nothembi na ene a imba. Nyimbo dzawe dzi amba

nga mafungo a vhupo ha mahayani, milambo na vhutshilo ha bulasini vhune a vhu humbula ha musu a tshee riwana. Muzika wo vha u tshi pfala hothehothe. "Malume anga vho mpfunza u lidza katara ndi tshee mutuku," ndi Nothembi uyo. "Ndo vha ndi tshi imba dzimbulungoni na minyanyani. Nga 1983 nda vhumba bennde yanga ngei Mamelodi. A si vhafumakadzi vhanzhi vhe vha vha vha tshi lidza katara ya mudagasi zwi la kale. Musi vhatu vha tshi mbona vha humbula uri zwi a mangadza. Fhedzi a thongo humbula uri ndi a mangadza. Ndi tou funa muzika na u lidza katara. Ndi pfa hu na phambano musu ndi tshi lidza. Ndi pfa ndi na maanda."

Uri u na mashudu zwino. "Ndi shuma u lidza. Nga vho 1980 ndo vha ndi tshi shuma mudini uri ndi kone u tunda vhana vhangha vhavhili."

Kha ri ambe

- Ni vhona u nga Nothembi ndi tsumbo yavhudi kha vhaswa vhane vha toda u vha vhoramuzika? Ndi ngani ni tshi ralo?
- Vhatu vha re tsumbo dzavhudi kha vhaswa vha vhidzwa u pfi "vhaedziswa". Ni nga humbula inwe tsumbo nthihi yavhudi ya muedziswa?
- Ni funesa muzika wa sialala kana wa tshi zwino zwino? Ndi ngani?
- Nothembi o thoma u lidza katara yawe a tshee mutuku vhukuma. Ni vhona u nga ni tea u lidza ni tshee mutuku arali ni tshi toda u vha ramuzika?
- Lavhelesani tshifanyiso. Ambani nga ha zwiambaro na malungu a Nothembi. Ni ambe uri a hani, ndi mivhala ifhio na uri ni a funa u ambara ngaurali naa?

Kha ri nwele

Livhanyisani kha kholomu ya tsha monde na thalutshedzo kha tsha ula. Talani mutalo vhukati ha ipfi na zwine la amba.

u toda u divhesa

muhulu

nakiswa

u vha na nungo

hulesa

penndiwa

u vha na maanda

u toda u divha tshithu

Datumu:

U humbula nga Nothembi

Kha ri pfesese

Lavhelesani nganetshelo nga ha Nothembi.

- Ndi nnyi ane a khou amba kha phara ya u thoma? Ni vhona u nga ndi Nothembi kana muriwali? Ndi ngani ni tshi ralo?
- Ni vhona u nga "A thongo kholwa maṭo anga" zwi amba mini?
- Nothembi uri u pfa a na maanda musu a tshi lidza kaṭara. Ni vhona u nga ndi ngani a tshi dipfa nga u rali?
- Vhutshilo hawe hu a fana na zwe ha vha hu zwone nga 1980? Ndi ngani ni tshi ralo?

Ñwalani mafhungo mararu a ṭalutshedzaho Nothembi. Ni nga a kopa u bva kha nganetshelo kana na ñwala mafhungo aṅu.

Kha ri ñwale

Shumisani maipfi aya u fhedzisa mafhungo are afha fhasi.

kha	kha	ngei	sa athu
-----	-----	------	---------

Nothembi u imba _____ Kippies, kha kilabu ya Johannesburg.

A _____ da Mamelodi, o vha a tshi dzula _____ bulasi.

Vhunzhi ha vhoramuzika vha sedza _____ e ngauri o no vha thusa u shuma.

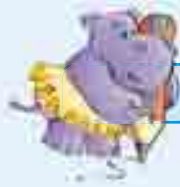

Kha ri n̄wale

Lavhelesani maipfi aya u bva kha phara ya nganetshelo nga ha Nothembi. n̄walani fhasi maipfi a ambaho nga ha zwithu zwo iteaho zwino na kale kha kholomu dzone.

shuma	na mashudu	tea u t̄undela	lidza
zwino		kale	

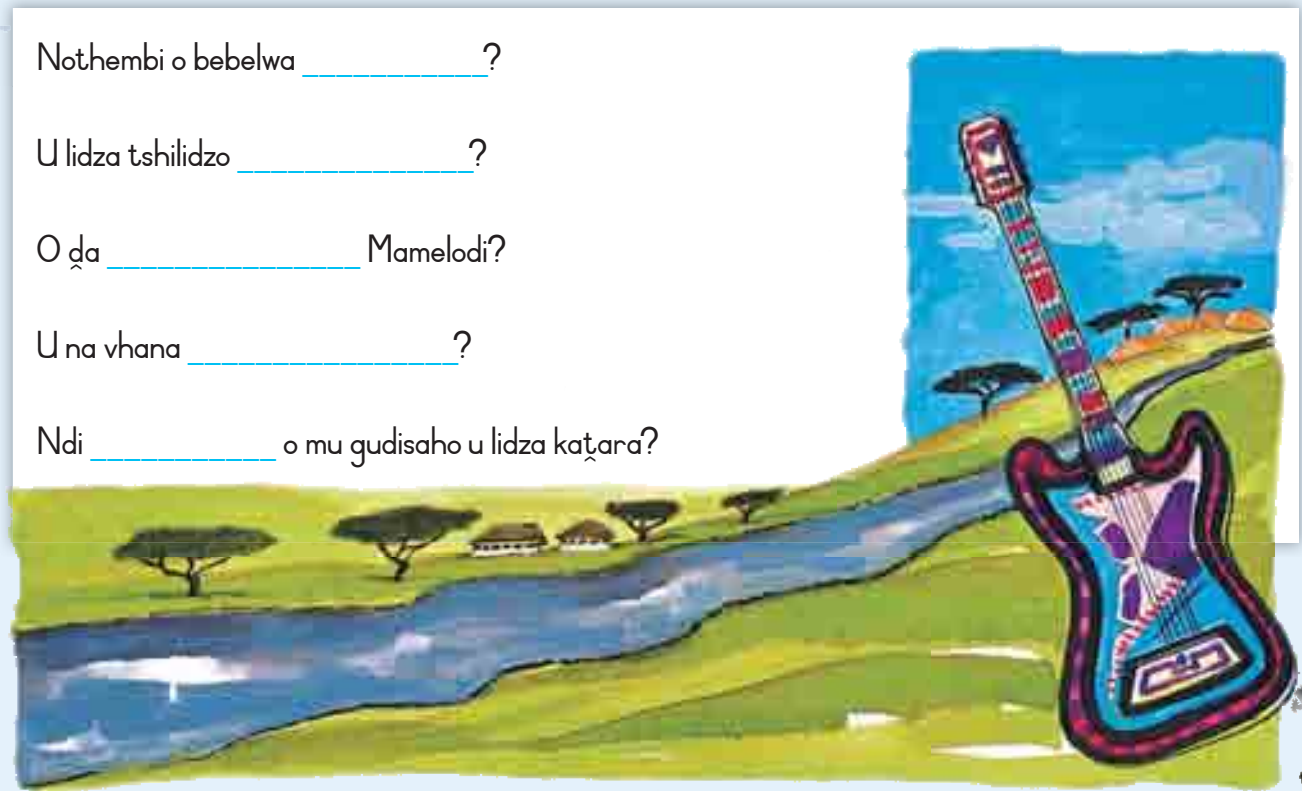
Kha ri n̄wale

Shumisani maipfi u fhedzisa mbudziso. Ni songo hangwa u thoma fhungo nga lederedanzi.

ngafhi	lini	nnyi	tshifhio	vhangana
--------	------	------	----------	----------

- Nothembi o bebelwa _____ ?
- U lidza tshilidzo _____ ?
- O da _____ Mamelodi?
- U na vhana _____ ?
- Ndi _____ o mu gudisaho u lidza katara?

Luimbo lwa lushaka lwa Afurika Tshipembe

Kha ri vhale

Nkosi sikelel'i Afrika

Malupakanyisw' uphondo lwayo,
 Yizwa imithandazo yethu,
 Nkosi sikelela, thina lusapho lwayo.

Sounds the call to come together,
 And united we shall stand,
 Let us live and strive for freedom,
 In South Africa our land.

Kha ri pfesese

Hei ndi ndima ya u thoma na ya u fhedzisela dza Luimbo lwa Lushaka lwa Afurika Tshipembe. A si nyimbo dzoṭhe dza mashango dzi re luimbo lwa lushaka. Luimbo ndi mini? Luimbo lwa lushaka ndi mini?

- Ndi ngani luimbo lwashu lwa lushaka lu nga nyambo dzo fhambanaho?
- Ndi ngani zwi zwa ndeme u vha na luimbo lwa lushaka?

Humbulani huraru he na pfa vhathu vha khou imba luimbo lwa lushaka. Hu ṅwaleni fhasi.

Kha ri n̄wale

Maipfi aya a nga ha mibvumo. Topolani lo teaho ni li jenise kha fhungo.

huvha	lila	phosho	zhamba	imba
-------	------	--------	--------	------

Tshibwanana tshi a _____ musi a tshi jena nduni.

Ni tea u ima musi ni tshi _____ Luimbo lwa Lushaka.

Murathu wanga u a _____ musi a tshi vhaishala.

Ni songo ita _____ nga tshifhinga tsha "Takalani Sesame".

t̄hoho i a _____ musi itshi pfa vhuṭungu.

Kha ri n̄wale

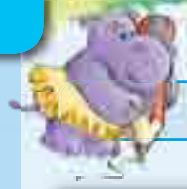
Ni nga vha ni Muafurika Tshipembe, ni nga vha ni tshi bva kha li n̄we shango. Ni dipfa hani ni tshi imba luimbo lwa lushaka lwa shango laṅu, kana musi ni tshi pfa vhatu vha tshi lu imba. N̄walani mafhungo mavhili:

Datumu: _____

U humbula nga muzika

Kha ri n'wale

Vhekanyani maipfi a tevhelaho nga thevhekano yone u ita mafhungo. Ni songo hangwa u thoma mafhungo anu nga madanzi ni a fhedze nga tshithoma, tshivhudzisi kana tshigagarukela.

tama Ndo vhona u mu nga muṅe nṅe

Nothembi tamba lushaka muzika lwa ufhio

Afurika hu na muzika Tshipembe wa tshaka fhambanaho dzo

a mangadzaho ramuzika Ndi wee

Kha ri n'wale

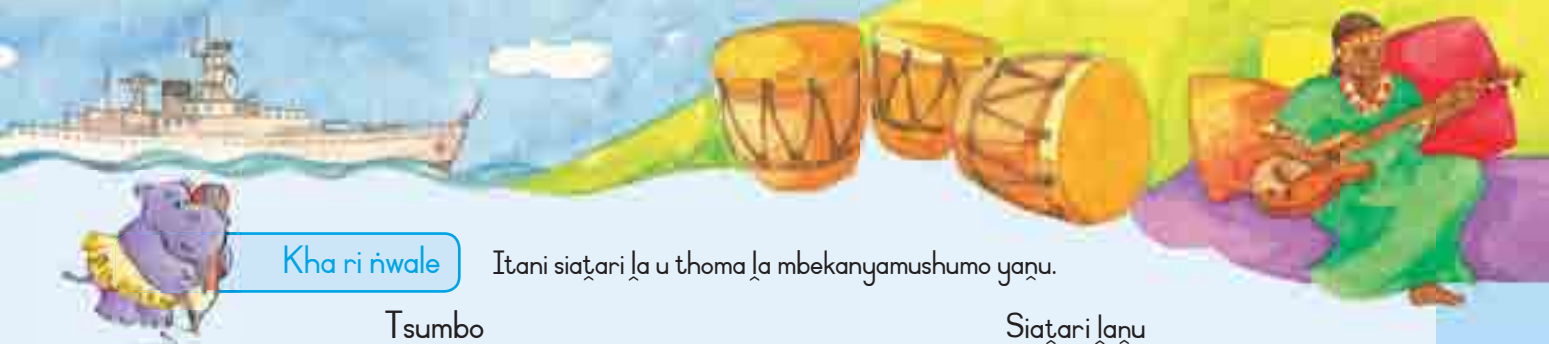
Fhedzisani mbekanyamushumo ya khonsati tshikoloni tshanu Shumisani maipfi a re zwidangani.

Lushaka	Chaka	ṭhoho ya tshikelo	Pata	boom
Vhaimbi	Dzuvha	Jacob	khundu	Ngoma

Mbekanyamushumo

1. Ciireidi 1 na 2 –
"Khotsi _____"
2. Ciireidi 3 – "Pata _____"
3. Tshigwada tsha u tshina –
"The Lotus _____"
4. Vhasidana vhane vha khou lidza
ngoma – "Boom di di _____"
5. Ciireidi 4 – Tshikhodo _____
6. Gireidi 5 – _____ Bennde
7. Gireidi 6 – Kha ri __ thamuwe
8. Muimbi Makone –
Yvonne _____
9. Luimbo lwa _____ –
Nkosi Sikelel'i Afrika
10. U livhuwa – _____

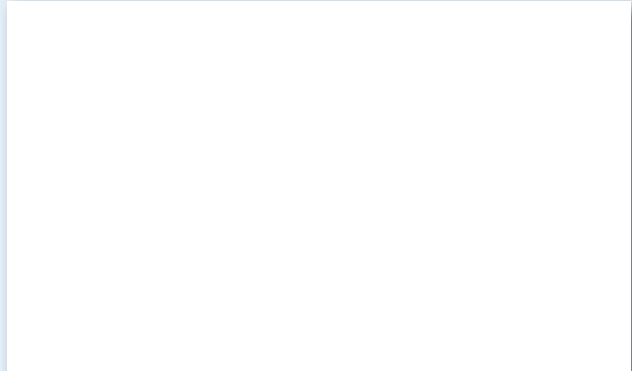

Kha ri n'wale

Itani siaṭari la u thoma la mbekanyamushumo yaṅu.

Tsumbo

Siaṭari laṅu

Lavhelesani mbekanyamushumo ya khonsati hafhu. Arali na ita khonsati yaṅu? Humbulani zwine na nga tama u zwi itela khonsati yaṅu. Ndi vhaimbi vhafhio vhane na vha ṭoga? Khonani na mashaka aṅu a ḡo lidza kha khonsati? Ni a ṭoga vha u tshina?

Zwino riwalani mbekanyamushumo yaṅu ya zwiteṅwa zwa rathi kha khonsati.

Mbekanyamushumo

1.	4.
2.	5.
3.	6.

Mutambo

Sedzani uri ndi kaṭara ya nnyi yo puḷakiwaho kha tshipikara tshifhio.

Tshigwada tsho ṭanganaho

Datumu: _____

Lisa u ya lwanzheni

Kha ri ambe

Ambani nga ha tshifanyiso. Musidzana u khou ita mini kha tshipida tshinwe na tshinwe tsha tshifanyiso?

- Musidzana wa tshifanyisoni u kha zwa maḡini. Mmbi ya maḡini yo fhambana na mmbi ya muyani? Ndi ngani ni tshi ralo?
- No no vhuya na namela tshikepe kana tshikwekwete? Arali zwo ralo, ri vhudzeni uri zwo vha hani?
- Ni a tama u vha kha mmbi ya maḡini? Ndi ngani?
- Ni a funa lwanzhe? Ndi ngani?

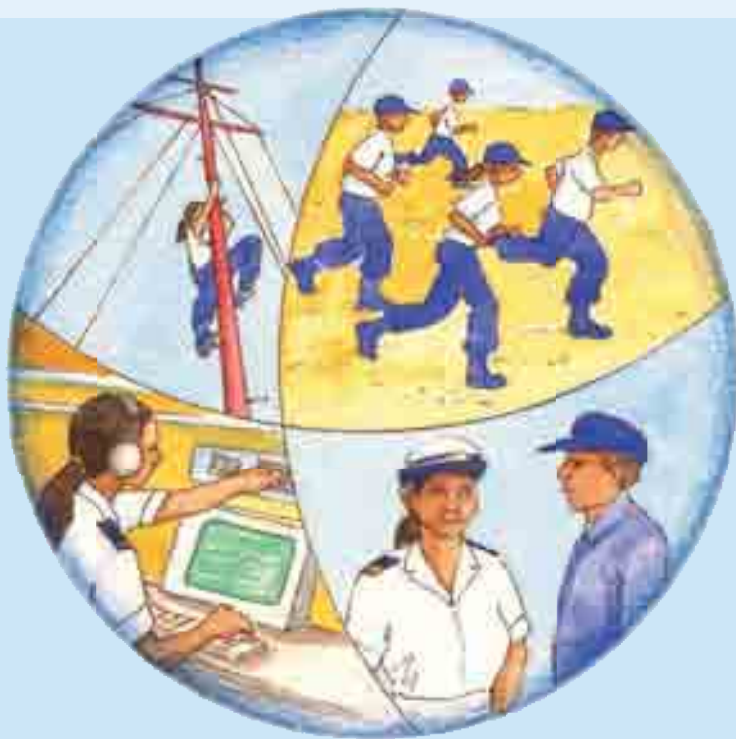
Kha ri vhale

Musidzana we a joina navy

Lisa Hendricks o joina mmbi ya maḡini o no fhedza tshikolo. "Ndo vha ndi sa ṭodi mushumo u boraho u thoma nga iri ya ṭahe nda fhedza nga iri ya vhuṭanu," u ralo. "Ndo vha ndi khou ṭoda u bva nda ita zwithu. Mmbi ya zwa maḡini ya vhonala yo fhambana na u takadza. Vhunzhi ha khonani dzo vha dzo mangala sa izwi ndo vha ndi muthu o fhumulaho."

Vhutshilo kha zwikepe lwanzheni vhu nga konḡa. "Vhupfumbudzi ha mutheo ho vha hu tshi konḡa sa mushumo. Musi li tshi kovhela, ni vha no neta vhukuma ni sa koni na u ima," ndi lisa a no ralo.

Musi a tshi fhedza vhupfumbudzi ha mutheo, o humbula u ita vhudavhidzani. A guda u rumela milaedza, zwi re zwa ndeme kha mmbi ya maḡini. Tshikepe tshinwe na tshinwe tshi tea u kona u ḡivhadza zwinwe zwikepe nga ha zwine zwa khou itea na uri vha ngafhi. Vha tea u kona u amba

vhotthe kana u rumela mulaedza kha vha re shangoni. "Muñwe na muñwe kha mmbi ya zwa maḍini u rumela milaedza hu si na Muhasho wa Vhudavhidzani," ndi Lisa a no ralo.

Lisa a jia tsheo ya u gudela u vha muofisiri, u guda u langa zwithu zwine vhanwe vhaalavhi vha ita. O vha a tshi dihudza o tḡanganedzwa. Inwe ya khoso yo vha i na vhanna vha 44 na vhafumakadzi vhavhili. Zwo vha zwi tshi konda. Lisa a tea u khwaṭhisedza uri u tea u khwaṭha uri a tḡaphudze.

Tshipiḍa tsha vhupfumbudzi have ho vha u ya lwanzheni, itshi ndi tshipiḍa tsha khwiñesa u ya nga Lisa. "Ro fhedza vhege zwikepeni na lwanzheni nga fhasi ha dzisabumarini."

Lisa o dzulela u tḡoda u vha wa khwiñe. O vha a tshi amba zwine a tama u vha zwone zwi re Admiral wa mmbi ya maḍini - muofisiri wa zwa maḍini wa ntḡhesa. Namusi, u na mushumo wa ntḡhesa kha Mmbi ya Vhupileli ya Afrika Tshipembe, u khou shuma kha embasi yashu ya Germany.

Kha ri ambe

- Muedziswa ndi mini?
- Vhudzisani khonani: "Vhathu vha nga ho inwi na nḡe vha a vha vhaedziswa?"
- Muedziswa waṅu ndi nnyi?
- Ni vhona unga Lisa Hendricks ndi muedziswa? Ndi ngani ni tshi ralo?
- Lisa uri o wana vhupfumbudzi ha mutheo vhu tshi konda vhukuma. Ni vhona u nga vhupfumbudzi ha mutheo ndi mini?
- Lisa uri o joina navy ngauri i vhonala i tshi takadza. Ni vhona u nga o vhona u nga mini zwi a takadza?
- Ni a diḡvha uri embasi ndi mini? Ndi ngani mashango a tshi tea u vha na embasi?

Kha ri ṅwale

Vhekanyani maipfi aya nga thevhekano ya alifabethe. Ni nombore khoḷomu u bva kha l u swika kha ḡ.

___ shuma	___ bola	___ tota
___ shula	___ baba	___ tenda
___ shela	___ bele	___ tamba
___ lwanzhe	___ baḷoni	___ thanda
___ sela	___ bu	___ thula
___ sumba	___ bonya	___ thendo

Datumu: _____

Vhutshilo ha Lisa kha mmbi ya madini

Kha ri pfelese

Lavhelesani nganetshelo ya Lisa Hendricks hafhu.

- Ndi ngani Lisa Hendricks o joina mmbi ya madini?
- Ni vhona u nga u khou amba mini a tshi ri mushumo "wa u bva nga iri ya t̄ahe u swika kha ya vhuṭanu?" Ndi ifhio kha phindulo dzi re afha fhasi ire yone?

	1. Mushumo u thomaho ḍuvha na ḍuvha nga iri ya t̄ahe matsheloni wa fhela nga iri ya vhuṭanu mathabama.
	2. Mushumo une wa shuma kha muiwe muthu.
	3. Mushumo u boraho nahone u fanaho ḍuvha na ḍuvha.

- Ndi ngani khonani dza Lisa dzo mangala a tshi joina mmbi ya madini?
- Ndi zwipida zwifhio zwa vhupfumbudzi zwe zwa kondesela Lisa?
- O ḍifhelwa nga mini nga maanda kha vhupfumbudzi hawe?
- Lisa o shuma zwavhudi kha mmbi ya madini? ṅekedzani zwiitisi dza phindulo yaṅu.

Kha ri ṅwale

Shumisani maipfi u fhedzisa mafhungo.

mangala	fhambana	takadza	ḍihudza	konda
---------	----------	---------	---------	-------

Ndi a _____ vhukuma u vha Muafrika Tshipembe.

Lwendo lwa tshikolo lwa u ya vhuima zwikepe lwo vha lu khou _____.

Ndo vha ndo _____ musi khaladzi anga a tshi tenda u nnyisa u vhona mutambo wa bola ya milenzhe.

Mushumo wa tshikolo ndi vhona u tshi leluwa, fhedzi miṅwe mitambo i tshi _____.

Ri malwelavanda fhedzi ro _____ vhukuma.

Kha ri n̄wale

Izwi ndi zwe Lisa a ita matsheloni mañwe na mañwe musi e kha vhpufumbudzi.
O tea u vhekanya nyito nga mutevhe u si wone. Muthuseni a dzi dzudzanye zwavhudi.

Tshifhinga	Nyito
05:30	U la tshiswitulo
06:30	U ita nyonyoloso awara dza 2
08:30	U ya kilasini
09:00	U vuwa
13:00	U la zwiliwa zwa nga matsheloni

Tshifhinga	Nyito
05:30	
06:30	
08:30	
09:00	
13:00	

Kha ri n̄wale

Shumisani maipfi aya u fhedzisa mafhungo.

ngomu	vhukati	nga	kha	n̄tha	nga	nga
-------	---------	-----	-----	-------	-----	-----

Ndi vuwa _____ awara ya 6 _____ matsheloni.

Ndi jena _____ bisi _____ 07:30.

Ndi tsa bisini tsini na tshikolo nda tshimbila _____ ha buroho na _____ ha daka.

Ndi jena _____ kilasini yanga nga 08:00.

Datumu: _____

Tshirendo tsha lwanzhe

Kha ri vhale

Lwanzhe

Lwanzhe ndi fhethu ho nakaho

Hu re na tshilidzi tshinzhi tshinzhi.

Ntsha ha mutavha ho dala khumba

Dzi re na mivhala ya u naka ine ya nga
rengiswa vhengeleni.

Lwanzheni hu na zwithu zwo fhambanaho.
Zwiwe zwi a luma, zwiwe zwi a vhulaha.

Ndi tama u namela dolifini.

Tenda ha vha hu si na shaka tsini hanga.

Ndi funa lwanzhe, sa izwi ni khou zwi vhona.

Lwo itelwa nne.

Nabila Jeeva

Kha ri pfesese

- Nabila u a funa lwanzhe? Ndi ngani ni tshi ralo?
- Ni nga wana mini mutavhani?
- Ndi ngani a tshi ofha dzishaka?
- Ndi mini zwine a pfa uri lwanzhe ndi lwazwo?

Tangeledzani zwithu zwa lwanzheni zwi lumaho na u vhulaha:

	tshene ya lwanzhe				dzishaka	
	masana a lumaho				madembedu	
	khumba				madambatshekwa	
	matanda o omaho				nethe dza khovhe	

Kha ri n̄wale

Lavhelesani maipfi o swifhadzwaho mafhungoni. Ni a livhanyise na ipfi kana maipfi ane a amba zwi elanaho nao mafhungoni. Ni n̄wale maipfi one kha tshikhala tsho netshedzwaho.

fhedza	kon̄desa	ḡihudza	vhudavhidzani	wavhudisa
--------	----------	---------	---------------	-----------

Arali nda shumesa ndi ḡo vha mutshudeni wa **khwiṅesa**. _____

Dziṅwe thero tshikoloni dzi a fhira dziṅwe nga u **lemelesa**. _____

Ndi zwa ndeme u dzudza hu na **vhukwamani** vhukati ha zwiḡepe zwo fhambanaho.

Zwenezwino ndi a **tḡaphudza** ḡ gireidi 4 nda ya kha Gireidi 5. _____

Ndi ḡipfa **zwavhudi** vhukuma nga ha **nṅe mune** sa izwi ndo shuma zwavhudi kha thesite. _____

Kha ri n̄wale

Jenisani ipfi li siho. Shumisani maipfi a bogisini.

a	nga	sa	zwa	he	ene	u
---	-----	----	-----	----	-----	---

_____ musidzanyana Lisa o tḡoḡa u ita zwithu zwo fhambanaho. _____ o jia tsheo ya u ya lwanzheni. Ho vha hu tshi tou vha na muṅwe musidzana muthihi ane a khou gudela _____ mmbi ya maḡini.

Lisa o tea u shuma _____ maḡḡa. Zwe zwa vha zwi tshi kon̄desa ho vha hu vhpufumbudzi ha muteo _____ a tea u ita

nyito dzi kon̄daho. Tshithu tshe tsha muḡifhela ho vha

_____ shuma tshikepeni. O ita

vhpufumbudzi hawe ha zwa maḡini nahone

_____ bvelela vhukuma.

Datumu: _____

Posikaraṭa iyaho kha khonani

Kha ri n̄wale

Ngauri u kha zwa maḡini, Lisa Hendricks kanzhi u tshimbila nga tshikepe. Hu na nḡila dzo fhambanaho dza u tshimbila. Ḍadzani thebuḷu. n̄walani tshivhuya tshithihi na tshivhi tshithihi tsha nḡila in̄we na in̄we ya u tshimbila.

NDILA DZA U TSHIMBILA	Zwivhuya	Zwivhi
Nga tshikepe		
Nga baisigira		
Nga tshidimela		
Nga bisi		
Nga milenzhe		

Kha ri n̄wale

Lisa o n̄wala posikaraṭa ya khonani yawe musi a khou ita vhpumbudzi ha mutheo. A ita vkhakhi. Muthuseni u lulamisa. Tangeledzani vkhakhi ni n̄wale ipfi lone nga fhasi ha lin̄we na lin̄we.

Ha Nikky

Ndi kati na vhpumbudzi ha ya mutheo sa khso nahone ndi Khou

vhona i khou nkongela vhukuma. Fhedzi ndi ḡo khwathisda

uri ndi fhedzis naeuri ndi phase zwavhuḡi. Tshipiḡa tshi

tevhelaho tsha khoso yanga ndi u ita vhudvhidzni nahone

ndi khou tshi takalela vhukuma. Tsha u fhedzisa nahone

tshi nga ho tsha khwiḡesa ndi nga gomu tshikepeni. A thi

koni u lindela.

Mufunwa

Lisa

Tshitembe

Ms N Makhoba
52 Spring Rd
Mamelodi
0021

Kha ri n̄wale

N̄walelani khonani posikar̄a ni khou muvhudza nga ha zwithu zwi takadzaho zwe na ita.

- Ni n̄wale mafhungo a rathi.
- Ni khwat̄hisedze uri no jenisa d̄iresi ya khonani kha posikar̄a.

Tsh̄em̄be

Kha ri d̄iphine

Wanani madzina a tshaka dzo fhambanaho dza zwiendedzi kha phaz̄i.

b	u	f	h	o	t	b	t	g	c
h	e	i	j	k	h	l	s	o	a
n	o	r	p	s	e	r	h	l	r
t	h	i	r	a	k	a	i	o	a
b	i	s	i	p	h	c	k	i	e
t	s	h	i	d	i	m	e	l	a
o	p	q	r	s	s	a	p	i	t
t	r	a	i	n	i	v	e	w	a

Datumu: _____

Peter – nwana a re zwiṭaraṭani

Kha ri ambe

Ambani nga ha tshifanyiso. Avha vhana vha ngafhi? Vha na hayani kana muṭa? Ni vhona u nga vha a ya tshikoloni? Ni vhona u nga vhana zwiṭiwa zwo linganaho?

Kha ri vhale

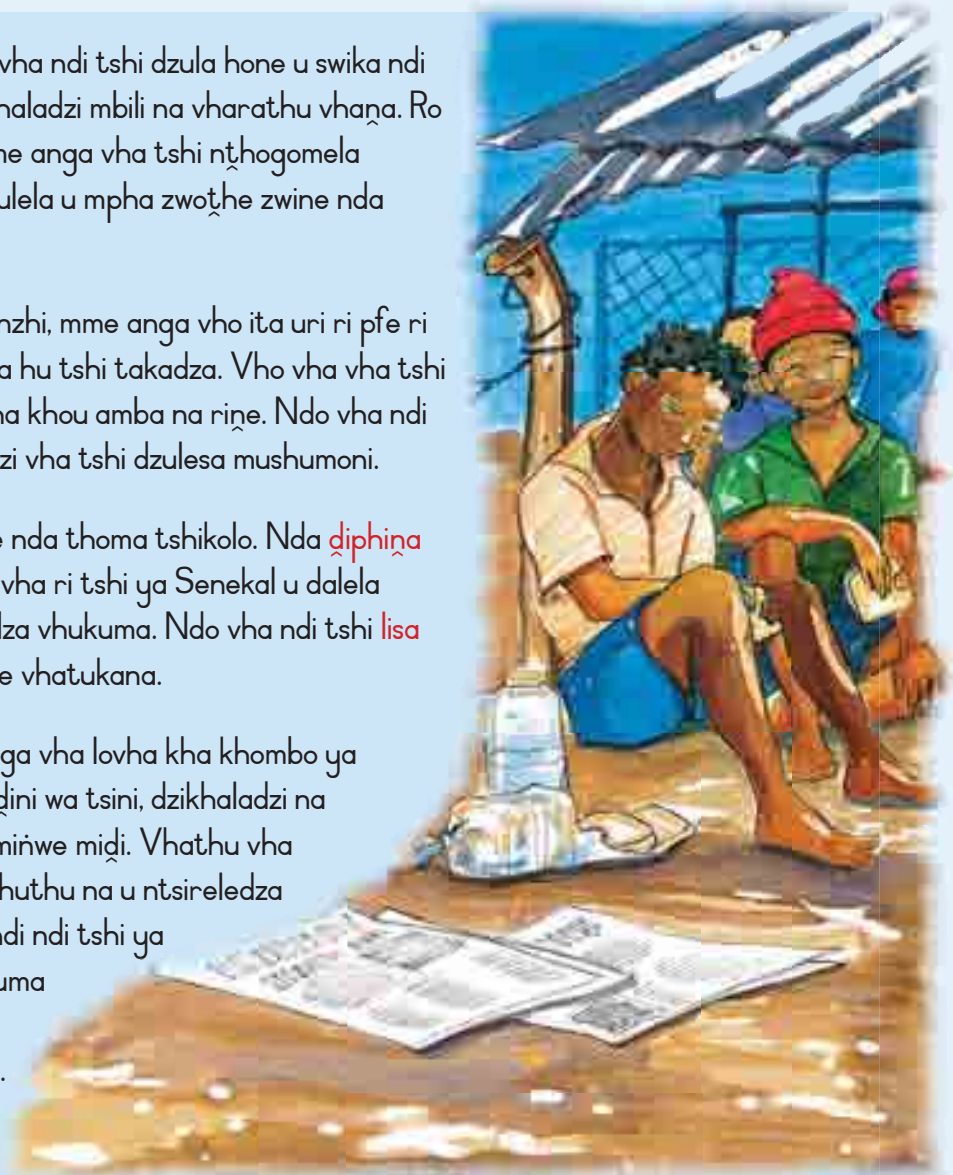
Peter Phake u na miṛwaha ya 14. Miṛwahani miṭanu yo fhiraho Peter o dzula tshiṭaraṭani na "tshomi" dzawe. Lwa miṛwaha miṭanu Peter o vha a si na muṭa wa hawe. Zwino Peter o wana muṭa muswa. U khou dzula na makhulu wa khonani. Iyi ndi nganetshelo ya Peter:

Ndo bebelwa Katlehong. Ndo vha ndi tshi dzula hone u swika ndi na miṛwaha ya ṭahe. Ndi na khaladzi mbili na vharathu vhaṅa. Ro vha ri khou tambula fhedzi mme anga vha tshi nṭhogomela zwavhudi. Vho vha vha tshi dzulela u mpha zwoṭhe zwine nda ṭoda.

Naho ho vha hu na vhana vhanzhi, mme anga vho ita uri ri pfe ri vha tshipentshela na u takadza hu tshi takadza. Vho vha vha tshi fhedza tshifhinga tshinzhi vha khou amba na riṅe. Ndo vha ndi tshi funa na khotsi anga. Fhedzi vha tshi dzulesa mushumoni.

Musi ndi na miṛwaha ya sumbe nda thoma tshikolo. Nda **diphina** nga u guda. Nga dziholodei ro vha ri tshi ya Senekal u dalela makhulu. Ho vha hu tshi takadza vhukuma. Ndo vha ndi tshi **lisa** kholomo na u tamba na vhaṛwe vhatukana.

Fhedzi mme anga na khotsi anga vha lovha kha khombo ya moḍoro. Nda ya nda dzula muḍini wa tsini, dzikhaladzi na vharathu vhang vha ya kha miṛwe miḍi. Vhathu vha vhadzulatsini vho vha vhe na vhuthu na u ntsireledza nḍuni yavho, fhedzi vha sa tendi ndi tshi ya tshikoloni. Ndo vha ndi tshi shuma vhengeleni ṭavho. Hezwi a zwo ngo ntakadza nda mbo shavha.

Nda namela tshidimela tshi yaho Jo'burg. Ndo vha ndi sa divhi uri ndi khou ya ngafhi. Nda t̄angana na vhañwe vhatukana Park street. Vha mpha zwiliwa. Vha mmbudza uri ndi nga vha khonani yavho. Nda vha muthihi navho, fhedzi vha si mmbudze uri ri ya hani tshikoloni. Vho vha vha tshi dzula zwiṭaraṭani.

Nda fhedza miñwaha miṭanu zwiṭaraṭani. Nda ḡa nda farwa ngauri mapholisa vho humbula uri ndo tswa zwiliwa vhengeleni. Nda dzula jele ñwedzi.

Musi ndi tshi bva nda humbula vhutshilo hanga. Nda wana khonani ntswa we a ḡa u tamba phakhani he nda vha ndi ndoṭhe. A mmbudza uri ndi nga dzula na makhulu wawe arali nda ya tshikoloni. U bva zwenezwo, ndi nae. Ndo takala zwino. Ndi na vhatu vha re na ndavha na ñe nahone ndi a kona u ya tshikoloni u guda.

Kha ri ambe

- Phambano vhukati ha ñwana wa tshiṭaraṭani na ñwana a dzulaho muḡini ndi mini?
- Muṭa wa Peter wo vha u khou shaya. Izwi o vha e na ndavha nazwo? Ndi ngani?
- Ho bvelela mini kha Peter vhabebi vhawe vha tshi lovha?
- Ni vhona u nga ndi ngani vhadzulatsini vho vha vha sa ṭoḡi a tshi ya tshikoloni?
- Ni vhona u nga ndi ngani Peter o vha khonani na vhana vhane a si vha divhe a tshi swika Johannesburg?

Kha ri ñwale

Livhanyisani maipfi na ṭhalutshedzo.
Ni ñwale maipfi o swifhadzwo kha dikishinari yaṅu.

tshipentshela

u farwa nga mapholisa

ḡifhelwa

tshigwada tsha zwipuka

sambi

u vheiwa lwo tsireledzeaho nga muñwe

tsireledzwa

u takadzwa nga

fariwa

tshi sa fani na zwiñwe

Kha ri pfesese

Peter o dzula tshifhinga tshingafhani zwiṭaraṭani? Iṛwe ipfi la "dzitshomi" ndi lifhio? Phindulo a sidzi. Ndi ifhio ire yone?

	1. Khaladzi na vharathu
	2. Mme na khotsi
	3. Dzitḥama

Datumu: _____

Peter o vha e mungafhani musi a tshi farwa?

Peter u dzula na nnyi zwino?

Ni vhona u nga Peter u ḍo dzula na makhulu wa khonani yawe kana u ḍo humela zwiṭaraṭani? Ndi ngani ni tshi ralo?

Ṓwalani maipfi mavhili ane a ri vhudza uri Peter o vha a tshi funesa tshikolo.

Kha ri ṛwale

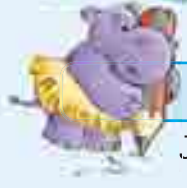
Nangani ipfi lone kha fhungo Iṛwe na Iṛwe ni Iṛ talele.

1. Phukha dza bulasini dzo vha dzi tshi takala/takadza/takalela.
2. Peter o takala/takadzwa/takalelwa nga vhathu vha Johannesburg.
3. Mme a Peter vho vha vha tshi mu vhudza nganetshelo dzi takalelwaho/takadzwaho/takadzaho.
4. Peter o vha a tshi funa tshikolo a tshi takalelela/takadzwa/takala u guda Tshiisimane.

Ni humbula u nga u takadza ndi mini?

Ṓwalani mafhungo mararu nga ha zwithu zwi ni takadzaho na uri zwi ni takadza ngani:

Kha ri n'wale

Jenisani mafhungo aya kha kholomu yone.

1. Peter ndi mutḥanngana.
2. Peter u dzula na muṭa wawe u swika e na miṅwaha ya ṭahe.
3. O vha na holodei dzi takadzaho e na makhulu wawe a khou ṭhogomela zwifuwo.
4. Vhabebi vha Peter vho lovha a ya a dzula na vhadzulatsini.
5. Peter u khou dzula na makhulu wa khonani yawe.
6. Peter o takala vhukuma.

Ndi zwifhio zwo iteaho zwino	Ndi zwifhio zwo iteaho kale

Kha ri n'wale

Mafhungo aya ndi mbuno kana ndi muhumbulo?

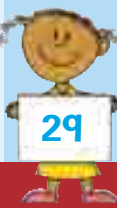

Tsumbo:

Peter o dzula zwiṭaraṭani miṅwaha ya rathi. (mbuno)

Peter u ḡo shuma zwavhuḡi kha tshikolo tshawe tshiswa. (muhumbulo)

Peter u dzula na vhabebi vhawe Katlehong.	
Ndi vhona u nga vhana vha zwiṭaraṭani vhoṭhe vha bva kha vhupo ha mahayani.	
Peter o thoma tshikolo e na miṅwaha ya sumbe.	
Johannesburg ndi hone fhethu ha khwiṅe Afrika Tshipembe.	
Peter u dzula na makhulu wa khonani.	

U ya tshikoloni

Kha ri vhale

Tshikoloni ndi fhetu ha u guda na u diphina. Nahone musi tsho bva, mushumo wa tshikolo wo fhela.

Ndi vhege fhedzi ra dovha ra humela.

Bugu dzashu dzotlhe dza vhuelela mikhwamani yashu.

Vhagudisi vha khou vhidzelela, "Nga vhanna." divhashango na divhazwakale. Hei, nnyawedzeni. Hu si kale riwaha wa fhela, mushumo wa riwaha wa fhela. Ra kona u vhuelela kha u diphina nga holodei.

Kim Muller na Nadine Phillips

Kha ri pfesese

Nangani thoho yone yone ya tshirendo kha mutevhe u tevhelaho:

	1. Vhana vha dzi doroboni
	2. Tshikolo
	3. Mugifho wa holodei

- Bugu dzi vhuelela 'mukhwamani'. Ni nga fara bugu dza tshikolo na nga mini?
- Hu bvelela mini mafheloni a korata inwe na inwe?
- Ni humbula uri vhagudisi vha vhidzelela, "Nga vhanna."
- Ni vhona u nga vhagudi vhavhili vho riwalaho tshirendo itshi vha funa divhashango na divhazwakale? Ndi ngani ni tshi ralo?

Kha ri n̄wale

Mutaladzi muṛiwe na muṛiwe a fha fhasi u na ipfi lo swif hadzwaho. Livhanyisani ipfi lo swif hadzwaho na ipfi kha mutevhe li ambaho zwo fhambanaho. Ni n̄wale phindulo ya fhungo liṛiwe na liṛiwe fhasi.

thoma	feila	takala	hevhedza	takadza
-------	-------	--------	----------	---------

Vhagudisi vha a **dinlea** musi vhana vha sa gudi. _____

Dziṛiwe thero tshikoloni dzi a **bora** u fhira dziṛiwe. _____

Tshikolo tshi **ima** mafheloni a n̄waha. _____

Ndi fulufhela uri ndi do **phasa** na n̄waha. _____

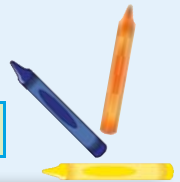
Vhagudisi vha a **zhambelela** musi vhana vha sa thetshelesi. _____

Kha ri n̄wale

Jenisani maipfi a siho.

vhawe	o vha	uno	uḽa	mu
-------	-------	-----	-----	----

Peter, mutukana wa Katlehong, o tshila nga dakalo na muḽa wawe u swika vhabebi _____

vha tshi lovha. O dzula na muḽa wa tsini fhedzi _____ a songo takala a shavha. Ngei

Johannesburg o ṽangana na tshigwada tsha vhana. A tevhela _____ na _____ vha

mu nea zwiliwa fhedzi vha si _____ vhudze uri hu iwa hani tshikoloni.

Datumu: _____

Ujena na u bva khakhathini

Kha ri n̄wale

Dzudzanyani mafhungo nga thevhekano yone. Ni a nombore I u swika 5.

	Peter o rambiwa u dzula na makhulu wa khonani yawe.
	Peter o shavhela Johannesburg.
	Peter o dzula na muṭa wa vhadzulatsini.
	Vhabebi vha Peter vho lovha.
	Peter o vha a tshi ya u dalela makhulu wawe bulasini Senekal.

Kha ri n̄wale

N̄walani nganetshelo nga ha muthu ane na mu ḡivha o jenaho khomboni, tshikoloni kana hayani. N̄walani phara tharu. Shumisani maipfi aya:

Ene/vhone	Uyu/uḷa	tshone	zwone/vhone
-----------	---------	--------	-------------

Shumisani mbudziso idzi uri dzi ni thuse u humbula zwine na nga n̄wala. Muthu a tshi vhala nganetshelo a wane phindulo dza mbudziso dzotḡhe.

- Nganetshelo i amba nga ha nnyi?
- Muthu uyo u dzula ngafhi?
- Muthu uyo o jena khomboni?
- Ndi ngani o jena khomboni?
- O jenisa hani khomboni?
- Ho bvelela mini kha uyu muthu?
- Muthu uyu o guda mini kha vhukhaxhi hawe?

Kha ri n̄wale

D̄jijeni ni Peter. Ni tea u n̄wala vhurifhi u ya kha makhulu wa khonani yaṅu ni khou humbela u dzula navho.

N̄walani phara mbili. Kha phara ya u thoma vha vhudzeni uri ndi inwi nnyi nahone ni khou vha n̄walelela mini. Kha ya vhuvhili ni vha vhudze uri ni ḡo ya tshikoloni na uri ndi ngani ni khou ṭoḡa u ya tshikoloni..

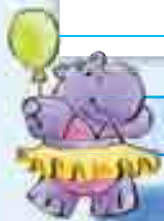
Humbulani;

- N̄walani ḡiresi yaṅu.
- Thomani na u fhedza maḡedere nga n̄ḡila yone.
- Thomani fhungo nga leḡeredanzi.
- Ni shumise zwithoma.

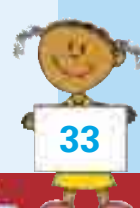
Two large rectangular areas with horizontal blue lines, intended for writing practice.

Mutambo

Thusani Peter u wana haya ha makhulu wa khonani yawe.

Teacher
Date:
Sign:

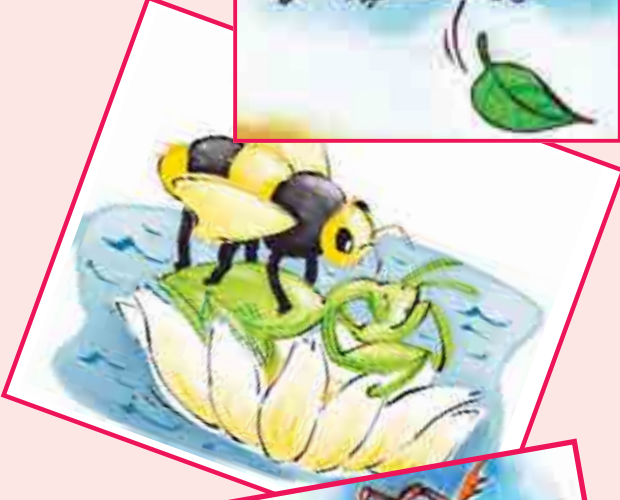

A blank sheet of lined paper with a vertical red margin line on the left side and horizontal blue lines for writing. The page is otherwise empty.

2

Datumu: _____

Lusunzi na Iivha

Kha ri ambe

- Ni vhona u nga phukha dzi a thusana? Hani?
- Phukha tshukhu i nga thusa phukha khulwane? Hani?
- Muthu mutuku a nga thusa muthu muhulwane? Hani?
- Ni vhona u nga phukha dzi a amba dzothhe? Nokedzani mbuno dza phindulo dzanu.

Kha ri vhale

Lusunzi na Iivha

Liriwe duvha hu tshi khou fhisa lusunzi lwo vha lwo dzula tsini na mulambo. "U bambela zwi nga difha mani", lu tshi khou humbula. Lwa jenisa mulenzhe muthihi madini, lwa tevhedza nga muñwe, lwa dovha muñwe. Hu si kale lwa wela nga ngomu. Lutsinga lwa madi lwo vha lu na maanda lwe lusunzi lwa vho balelwa u bva madini.

"Thusani", lu a vhidzelela. "Ndi khou nwela kothhe!" A huna we a lu pfa lu khou vhidzelela. Musi lusunzi lu tshi vho pfa uri ngoho lu khou nwela kothhe, ha fhira Iivha li tshi fhufha. La vhona uri lusunzi lu khomboni la wisa tari la wela ngomu madini. Lo vha li tshi tou nga tshikwekwete tshine lusunzi lwa nga namela.

Ndi khou nwela kothhe!

Ndo livhaha!

"Ndi a livhaha Iivha. Liriwe duvha ndi do ni thusa."

Iivha la sea. "Ni mutukusa kha u nga nthusa, iwe kusunzi." la fhufha la tuwa.

Ha fhela minwedzi i re na tshivhalo. L̄inwe d̄uvha, lusunzi lwa vhona l̄iivha lo dzula kha muri.

Musi li sa athu na u ri "Ndaa" ha d̄a mūiwe mutukana e na vhura na musevhe. O vha a tshi khou t̄oḡou u thuntsha l̄iivha. Nga u t̄avhanya, lusunzi lwa nambatela kha mulenzhe wa uyu mutukana lwa mu luma. "Eish!" ndi uḷa mutukana a tshi tshema, a laṭa na musevhe fhasi.

"Ndo livhuha," ndi l̄iivha li tshi vhidzela la shavha. "Ni mutukuru fhedzi no ntshidza."

Kha ri ambe

- Ndi ngani lusunzi lwo t̄oḡa u bambela?
- Ho bvelela mini khalwo?
- L̄iivha lo lu tshidza hani?
- Lusunzi lwo tshidza hani l̄iivha?

Kha ri ṅwale

Vhekanyani maipfi aya nga mutevhe wa alifabethe. Nomborani maipfi kha khalomu inwe na inwe u bva kha l u swika kha 5.

	l̄iivha
	wisa
	khombo
	nwela
	d̄uvha

	lusunzi
	na
	musevhe
	kule
	la

	t̄avhanya
	lwone
	maanda
	tzhema
	thuntsha

Datumu: _____

U humbula nga lusunzi na liivha

Kha ri pfesese

Ni vhona u nga mafhungo aya o bvelela nga khalarwaha ifhio? Nangani nthihi. Ndi ngani ni tshi ralo?

tshilimo	vhuria	tshifhefho	tshimedzi

Nganetshelo iyi ndi febulu? Febulu ndi mini? Nangani phindulo nthihi:

1. Nganetshelo ine phukha dza vha vhatambi vha gudisaho ngudo.
2. Nganetshelo i re na vhadzimu na vhakundi.
3. Vhurifhi vhpufufhi

Nangani mariwe maipfi a u tlatshedza lusunzi.

muhali	goswi	silinga	sa londa	londa	tetemela	shavha
--------	-------	---------	----------	-------	----------	--------

Shumisani maipfi mararu kha u nwala mafhungo mararu.

Kha ri nwale

Talani mutaladzi wa u livhanyisa fhungo linwe na linwe li re kha tsha monde nga mafhungo one a re kha tsha ula

Ho vha hu tshi khou fhisa	a hu na o zwi pfaho.
<u>liivha</u> a <u>li</u> ngo kholwa lusunzi musu lu tshi ri	<u>li</u> tshi wisa <u>tari</u> .
<u>liivha</u> lo tshidza lusunzi musu	lusunzi lu tshi mu luma.
Munna o tzhema musu	lu nga thusa <u>liivha</u> .
Lusunzi lwo vhidzelela fhedzi	lusunzi lwa pfa lu tshi tama u bambela.
Muzwimi o jia musevhe wawe na vhura	a tshi itela u thuntsha <u>liivha</u> .

Kha ri n'wale

Ꞥumekanyani mafhungo. Shumisani mafhungo a re afho fhasi.

na ngauri fhedzi

Tsumbo:

Ꞥiivha lo wisela ṭari maḡini.
 Lo vha li khou ṭoda u thusa lusunzi.
 Ꞥiivha lo wisela ṭari maḡini **ngauri** lo
 vha li tshi khou ṭoda u thusa lusunzi.

Lusunzi lwo vha lu tshi khou swa.
 Lwo vha lu tshi khou ṭoda u bambela.

Mutukana o vha e na musevhe na vhura.
 O vha a khou ṭoda u thuntsha Ꞥiivha.

Ꞥiivha lo sea.
 Lo vha li sa humbuli uri li nga thusiwa nga lusunzi.

Mutukana o ṭoda u thuntsha Ꞥiivha.
 Lusunzi lwa mu luma.

Kha ri n'wale

Jenisani maipfi o ṭahelaho. No itelwa la u thoma sa tsumbo.

Tshithihi	Zwizhi
tshisusu	zwisusu
lusuzni	
	notshi
	thunzi
lunyungu	
Ꞥiivha	

Kha ri vhale

Lusunzi lu ḍisa mafhungo madifha hayani

Datumu: _____

Lusunzi na lusunzi

Masunzi a **davhidzana** hani? Ha koni u amba fhedzi a tea u vhudzana zwine zwa khou bvelela. A zwi ita hani? A bvisa feḍa la tshipentshela.

Ni khou la sangweji. Hu wela matshakatshaka a vhurotho fhasi. Hai, a hu na ndavha. A hu na vhusunzi hafha. Fhedzi imani nyana. Hu na lusunzi luthihi, vhuvhili vhu no khou sedza matshakatshaka. Hai, zwino ndi thaidzo. Vhusunzi vhu si gathi a vhu vhaisi muthu. Fhedzi sedzesani. Zwickhokhonono izwi zwiṭukuṭuku zwi khou **fhefhedisa** zwitzhila zwazwo.

Hu si kale, luthihi lwa gidima lwa ngalangala. Ndi mutodi o wana zwiliwa zwino u khou gidimela u vhidza **shango lothe**. Fhedzi lu tea u humbula ndila ya u vhuya zwiliwani. Vhusunzi a vhu na nayo. Lu sia feḍa.

Musi **mutodi** a tshi swika kha tshitshaha u vhudza mañwe masunzi nga fedā uri o wana zwiliwa. Zwino hu na dakalo fulu. Hu si kale ho bva, hu khou gidima nga murahu ha mutodi nga murahu hu sala fedā. Hu si kale hu na muduba muhulu wa vhusunzi fhasi. Matshakatshaka a khou tuwa o livha tshitshahani.

Kha ri pfesese

- Vhusunzi vhu "amba" hani?
- Vhu wana hani ndila ya u humela tshitshahani?
- Ni vhone u nga vhusunzi ho tshikafhala kana ho kuna? Tikedzani phindulo yanu.

Livhanyisani maipfi a re kha tsha ula afho fhasi na zwine a amba. Talani mutalo u bva kha ipfi u ya kha tshatshedzo.

davhidzana
tshiphuphuledzi
shango lothe
mutodi

muthu o rumelwaho u toda mafhungo
guma la vhusunzi vhu dzulaho hothe
amba
tshithu tsho imelaho ntha kha thoho ya lusunzi

Kha ri rwale

Shumisani maipfi aya kha u fhedzisa mafhungo.

Ndi	a vhu	zwi dini	ndavha	Ndi
-----	-------	----------	--------	-----

Vhusunzi _____ ambi hothe. Vhu davhidzana nga tshiphuphuledzi.

Musi _____ ni tshi wisa matshakatshaka, vhusunzi vhu a a doba.

A _____ arali na wisa matshakatshaka a zwiliwa. Vhusunzi vhu do la matshakatshaka.

_____ zwone! Khosi ya vhusunzi i dzula shangoni la vhusunzi.

Ee! Vhonani fhalā. _____ shangoni la vhusunzi.

Datumu:

U dzudzanya nganetshelo

Kha ri n̄wale

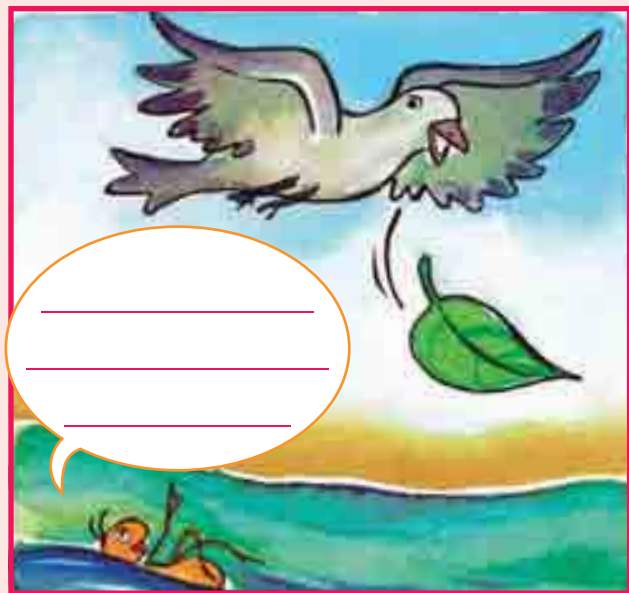
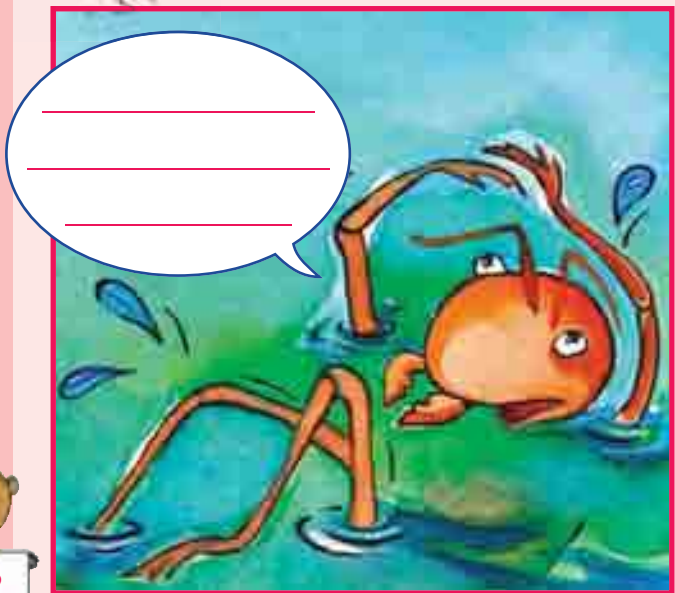
Vhekanyani mafhungo nga thevhekano yone uri a ite phara.

Nga murahu ha tshifhinga lusunzi lwa vbona u nga lu do fa lwa vhidzelela u itela u wana thuso.
 Musi hu tshi khou fhisa lusunzi lwo humbula u diambusa mulamboni.
 "Ni songo vhilahela," ndi liivha. "Ndi do ni thusa."
 Mashudumavhi, lwo jenesa lwa wela ngomu.
 "Ndo livhuwa. No ntshidza," ndi lusunzi. "Ndi do ni thusa liinwe duvha."
 La wisela țari ngomu mulamboni.
 Lusunzi lwa shumisa țari sa tshikwekwete.

Kha ri n̄wale

Jenisani mafhungo.

Kha ri diphine

Vhonani uri ni nga shandukisa hani ledere ni tshi sika ipfi liswa.

Tsumbo:

Shandukisani tala uri li vhe tila nga maga maṅa.

tala	ṭala	ṭola	ṭula	tila
------	------	------	------	------

Zwino talani mutalo nga fhasi ha ledere li shandukisaho liga linwe na linwe

lala u ya kha lila nga maga maṅa

lala	ḷela	lela	lula	lila
------	------	------	------	------

thula u ya kha thola nga maga mavhili

thula	thela	thola
-------	-------	-------

konda u ya kha kona nga maga maṅa

konda	kunda	kula	kola	kona
-------	-------	------	------	------

Lingedzani u ditela iyi nga inwi muṅe

fholo u ya kha fhela nga maga mararu

--	--	--	--

phindulo a si iyi: fholo fhula fhola fhola fhola fhola

Nganetshelo ya u sikwa ha Vharwa

Datumu:

Kha ri ambe

- Ni vhona u nga ipfi tsiko li amba mini?
- No no vhuya na sika tshithu?
- Ndi nnyi ane na vhona u nga o sika shango?
- Ndi nnyi ane na vhona u nga o sika inwi?

Kha ri vhale

Lungano lwa Vharwa (Vhasan) lwa tsiko

U rangani musu lifhasi li tshi sikiwa, Nyammeula o vha e hone. Notshi yo mu hwala a pfuka magabelo a madaje a titaho a re lifhasini lothe.

notshi ya pfa yo farwa nga phepho khulu khathihi na u neta. Ya ttingatinga i tshi toda fhetu ho omaho, hu re na mavu hune ya nga rula muhwalu wayo hone. Ya vho fhufha nga u ongolowa tshothe zwino nahone i tsinitsini na madi. Ho no vha fhala, ya vhona dzuvha litshena le la vha lo tharamuwa lwa hafu (li songo fhelela)

Notshi ya vhea Nyammeula ngomu mbiluni ya dzuvha ha vha u tavha mbeu ya muthu wa u thoma ngomu ha Nyammeula. Mbeu iyi ya dzuvha yo vha yo tsireledzwa kha madumbu na madi. Ndi fhala ila notshi i tshi mbo di fa. Nyammeula a phaphama nga matsheloni lo tsha lo tou

kelengende, ha mbo vha hone u bebwa ha Murwa (Musan) wa u thoma.

Nyamambeula a no rabela ndi mudzimu wa Vharwa we a sika na u ira madzina zwithu. Ndi Nyambeula a no nisa mvula na u ita uri vhazwimi vha wane phukha nnzhi. Nyambeula u tsireledza vhatu kha malwadze na khombo dzine dza nga vha wela. Fhedzih, Vharwa a vha rabeli Nyambeula. Vha rabela duvha, ñwedzi na naledzi, hu si Nyambeula.

Kha ri ambe

- No no vhuya na vhona Nyambeula u no rabela?
- Ni nga shumisa ipfi u t̄alutshedza Nyambeula a no rabela?
- Nyambeula a no rabela u itela vhatu vha Vharwa zwithu zwithu?
- Ndi zwa ndeme u itela vhatu zwithu?
- Ambani nga zwithu zwithu zwithu zwe na ita.

Kha ri ñwale

Livhanyisani maipfi na zwine a amba. Talani mutalo u livhanyisaho ipfi na zwine la amba. Ni ñwale maipfi aṅu kha t̄halusamaipfi aṅu.

IPFI
u vha hone
magabelo
tshiomate
muhwalo
tsireledza

T̄HALUTSHEDZO
lwanzhe
zwithu zwi kondaho u hwala
zwi thivhela khombo kha u nga bvelela
khwaṭha
u vha huñwe fhethu

Datumu:

U humbula nga Nyamambeula, Vharwa na notshi

Kha ri pfesese

Linwe dzina la Vharwa ndi lifhio? Nangani kha maipfi a re afha fhasi.

- Bushmen
- Xhosa
- Zulu
- Tsonga

Notshi na nyamambeula u no rabela vho khwatshisedza uri nwana wa u thoma wa Murwa o bebwa.

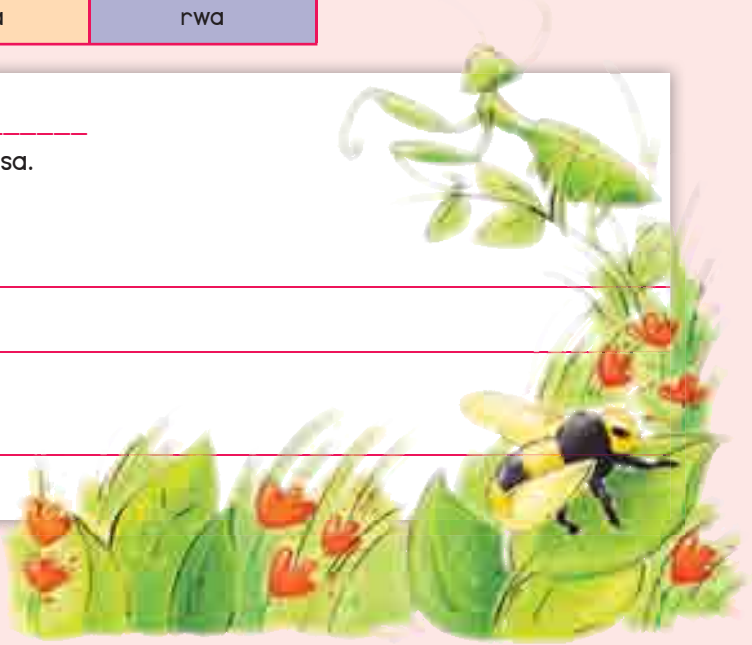
Ni vhona u nga ndi ngani ho nangwa notshi. Nangani ipfi la khwine la u fhedzisa mutaladzi:

- luma
- vhaisa
- raha
- rwa

Munwali o nanga notshi ngauri i a kona u _____ zwiwe zwickhokhonono zwine zwa lingedza u i imisa.

Nyamambeula u tsireledza Vharwa kha mini?

Vharwa vha rabela nnyi?

Kha ri nwale

Talani mutalo nga fhasi ha ipfi li pfallaho u fana na la u thoma.

lwela	lula	rwela	bola	zwino
buba	beba	ru ^l a	baba	raba
wina	fa	wana	fana	mela
vhofha	shuma	fhufha	fhefha	wa
nanisa	dzula	dzikisa	dzinginyisa	wisa

Kha ri n̄wale

Fhedzisani thebulu.

Tsumbo: lila	lilela	lilelana
vhofha		
dzula		
naka		
veta		
rula		

Kha ri n̄wale

N̄walululani mafhungo aya. Ni thome fhungo l̄inwe na l̄inwe nga Mulovha.

Tsumbo:

Hu na maḡumbu na mvula.

Mulovha ho vha hu na maḡumbu na mvula.

N̄otshi i hwala nyamambeula nga mulomo wayo.

N̄otshi i vhea nyamambeula ngomu dzuvhani vhukati ha dzuvha.

Thanga yo tsireledzea kha mutsho u si wavhudi.

Nyamambeula u tsireledza vhathu kha khombo.

Talani mutalo nga fhasi ha nefhungo kha mafhungo a re af ho n̄tha.

Tsumbo:

Ann u na mmbwa.

Mvula i khou n̄ukadza.

Jielani nzhele: Hu na madzina tshipentshela a zwipida zwo fhambanaho zwa fhungo. L̄inwe ndi nefhungo. Kanzhi hu vha hu dzina, nahone l̄i anzela u ḡa mathomoni a fhungo. l̄i ni vhudza uri ndi n̄nyi kana ndi mini zwine zwa khou itwa kana u ita zwithu.

Kha ri vhale

Ndi vhulenda kana ndi u pfa ndala?

Datumu:

Miriwe nyamambeula i no rabela yo lapfa 10cm hu na maga mararu kha vhutshilo ha nyamambeula a no rabela: gumba, vhana, na vhaaluwa. Vhana ndi vhatuku nahone a vha na mabesu. Minyamambeula i tshila riwaha muthihi fhedzi.

Minyamambeula i vhonala i na vhulenda vhukuma musu i tshi toda zwiliwa. Ndo tshone tshikhokhonono tshi tshothe tshi konaho u khonisa thoho yatsho kha 180 digirii kana u fhira. Ndi hafu ya tshitendeledzi. Nyamambeula u zwima nga matso awo a no vhesa.

Musi u tshi awela u vhea milenzhe ya phanda wa nga u khou rabela. Milenzhe ya phanda i na mipfa i thavhaho ine ya shumiswa kha u fara zwiliwa. Minyamambeula i no rabela i edza vhupo hayo, kanzhi ndi dala kana buraweni. I lindela tshipondwa tshi tshi swika tsini ya kona u tshi bata nga u tavhanya ya la.

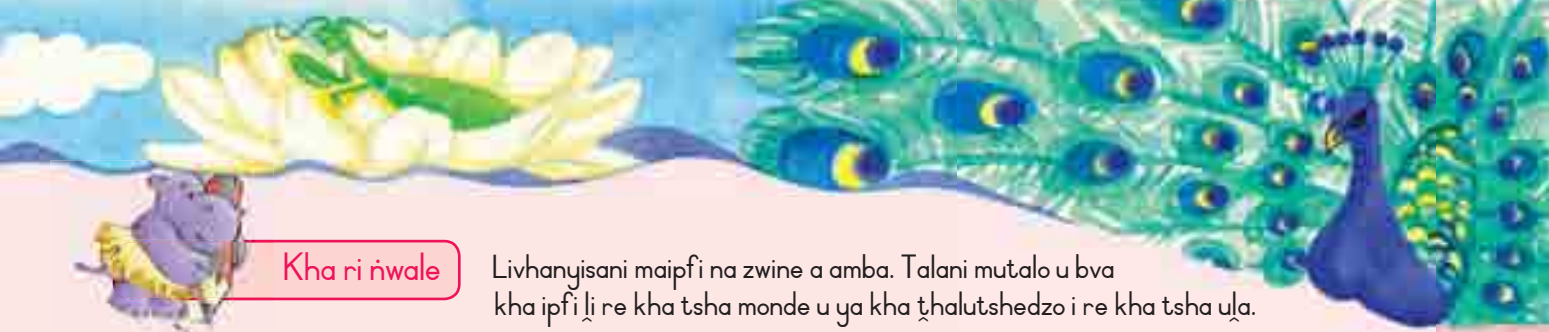
Minyamambeula i no rabela i la vhutswina, nowa, zwidula, zwiwoni na zwibevha.

Vhathu a vha jii nyamambeula sa tshithu tshi no dina vhathu. Vhanwe vhalimi vha ngade vha fuwa minyamambeula uri i le zwikhokhonono zwi no disa tshinyalelo ngadeni dzavho. Milemalema na zwiwoni zwi a la minyamambeula i no rabela.

Kha ri pfesese

- Ndi ngani nyamambeula dzi tshi pfi nyambeula "i no rabela"?
- Musi ni tshi sedza nyamambeula, u vhonala wo naka? Wo naka? Bulani zwiitisi dsa phindulo yanu.
- Ni vhone u nga ni nga dzumbama maswina anu? Nokedzani zwiitisi dza phindulo dzanu.
- Maga mararu a vhutshilo ha nyamambeula i rabelaho ndi afhio?
- Nwalani mafhungo mavhili nga ndila ine nyamambeula i no rabela ya fara ngayo zwiliwa.

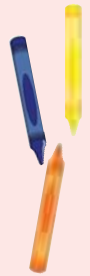

Kha ri n'wale

Livhanyisani maipfi na zwine a amba. Talani mutalo u bva kha ipfi li re kha tsha monde u ya kha tshalutshedzo i re kha tsha ula.

ditukufhadza
mipfa
tshiliwa
vhupo
maga
khombo

hune ra vha hone
u kona u huvhadza
u difara zwavhudi
maga ane zwithu zwi fhambanaho zwa itea
phukha i vhulawaho u itela zwiliwa nga inwe
zwi ngaho mipfa

Kha ri n'wale

Vhekanyani mafhungo aya nga mutevhe wone uri a ite phara. Ni songo hangwa u thoma mafhungo anu nga lederedanzi na u fhedzisela nga tshiga tsha u awela.

Nyamambeula a phaphama nga matsheloni lo tsha lo tou kelengende, ha mbo vha hone u bebwa ha Murwa (Musan) wa u thoma.

Ndi fhalaha ila notshi i tshi mbo di fa.

Ho no vha fhalala, ya vhona dzuvha litshena le la vha lo tsharamuwa lwa hafu.

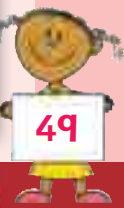
Notshi ya vhea Nyambeula ngomu mbiluni ya dzuvha ha vha u tshavha mbeu ya muthu wa u thoma ngomu ha Nyambeula.

U rangani musu lifhasi li tshi sikiwa, Nyambeula o vha e hone.

Notshi ya mu hwala i tshi pfuka ntsha ha magabelo matswu o tingaho lifhasi liswa.

Nyamambeula a no rabela ndi mudzimu wa Vharwa we a sika na u ira madzina zwithu.

Ndi Nyambeula a no nisa mvula na u ita uri vhazwimi vha wane phukha nnzhi.

Datumu:

Zwinzhi nga nyammbeula

Kha ri n̄wale

N̄walani muvhigo nga nyammbeula i rabelaho.
N̄walani mafhungo **mavhili** nga fhasi ha t̄hoho in̄we na in̄we.

Nyammbeula u no rabela

Dzina la muṅwali _____

Mbonalo yayo i hani

Hune ya dzula hone

Zwikhokhonono zwi laho nyammbeula u no rabela

Zwiḽiwa zwi liwaho nga nyammbeula u no rabela

Zwi takadzwaho zwe nda guda

Kha ri n̄wale

Livhanyisani mirero na t̄halutshedzo. Talani mutalo u bva kha murero u ya kha t̄halutshedzo.

MURERO
T̄hoho thema i laya t̄hoho tshena.
Sila l̄i funwa nga muambari.
N̄owa a i tevhelwi mulindini wayo.

T̄HALUTSHEDZO
Tshithu tshi nakela muṅe watsho.
Ni songo ya fhethu hu re na khombo.
Muswa u a kona u eletshedza muhulwane kha zwiṅwe.

Zwino n̄walani murero waṅu. U nga vha une na vho u d̄ivha, kana une na tou d̄isikela.

Blank writing area with horizontal lines for practicing writing.

Kha ri d̄iphine

Ni nga wana khoudu ya ruḷa? n̄walani ledere l̄iṅwe na l̄iṅwe nga fhasi ha nomboro i re kha ruḷa. Ni wane mulaedza.

Handwritten list on a yellow sticky note:

A 12, 14, 15	N 0, 11, 13
D 6	O 4
H 3, 9	P 8
I 1, 7, 10	U 5
K 12, 2	? 16

Blank writing area with a dashed line for practicing writing.

Phikhokho i wana pfufho

Kha ri ambe

- Lavhelesani tshifanyiso tsha phikhokho. Ambani nga mathenga, mutshila, milenzhe yayo na ndila ine ya ima ngayo.
- Ni vhona u nga itshi ndi tshinoni tsho naka. Ho naka mini khatsho?

Kha ri vhale

Kalekale, phikhokho yo vha i tshinoni zwatsho. Mathenga na mutshila zwi buraweni na u vha na tshika. Yo vha i na milenzhe ya u vhifha yo onyekanaho. Linwe duvha musi Phikhokho i tshi khou tshela, Indra mudzimu wa lutombo, a fhira nga luvhilo.

“Ni khou ya ngafhi no tou hwalela?” ndi Phikhokho i tshi vhudzisa.

“Khosi ya tshituhu Ravan u khou nngidimedza. Naho ndi mudzimu ndi tshi kona u vhaisa vhatshu nga lupenyu, a hu na tshine tsha nga kwama Ravana. Tshine nda nga ita uri ndi ditsireledze kha Ravana ndi u tou shavha. Fhedzi a huna hune nda nga dzumbama hone hafha fhethu.”

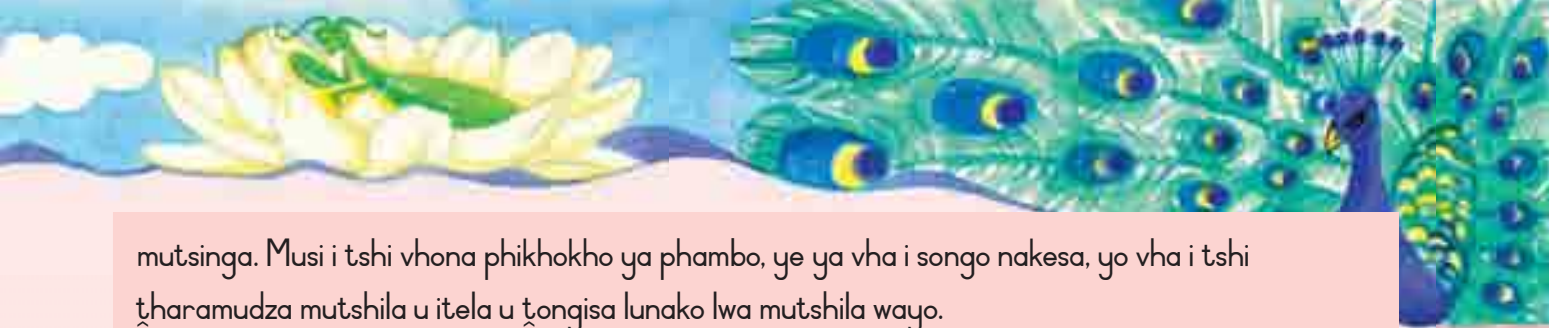
“Idani nga u tavhanya. Ndi do imisa mutshila wanga inwi na kona u dzumbama nga ngomu.”

Ravana a balelwa u vhona he Indra a dzumba hone a fhiruludza a tshi jena vhukati ha daka.

“Ndo livhuha vhukuma,” ndi Indra. “Ni tshinoni tshi si na lunako, fhedzi a ni ofhi. Zwino ngauri no sumbedza u vha muhali, ndi do ni ita tshinoni tsho nakesaho shangoni lothe.”

Musi Indra a tshi amba, phikhokho ya mbo di shanduka. Mathenga a vha mivhala ya lutombo ya u naka, mutshila wa nga baphathi lidala la u naka li re na matso a penyelelaho.

Phikhokho ya disedza madini ya vhona yo nakesa. Ya thoma u dipfa i tshi tshimbila yo imisa na

mutsinga. Musi i tshi vhona phikhokho ya phambo, ye ya vha i songo nakesa, yo vha i tshi t̄haramudza mutshila u itela u t̄ongisa lunako lwa mutshila wayo.

Fhedziha ndi mini tshe tshi si shanduke? Milenzhe! Tshifhinga tshot̄he musi phikhokho i tshi sedza milenzhe yayo ya wana yo vhifha yo vha i tshi mbo d̄i kokodzela mutshila fhasi i tshi lingedza u dzumba iyo milenzhe ya thoma u zhamba.

Kale India ho vha hu tshi pfi musi Phikhokho i tshi lila, zwi amba uri hu d̄o vha na mithathabo, phenyo na mvula. Indra, mudzimu wa mvula na mithathabo o ita Phikhokho mudinda wawe.

Kha ri ambe

- Phikhokho yo vha yo tou ita hani musi i sa athu shanduka?
- Yo d̄o tou ita hani nga murahu ha tshanduko?
- Yo d̄ifara hani musi yo no nakesa?
- Ni a d̄ivha muriwe muthu ane a vhona u nga o nakesa?
- U d̄ifara hani?

Kha ri riwale

Vhalani t̄halutshedzo na u d̄adza mavhaka nga maipfi a khwiṅesa a no bva kha mutevhe.

d̄ihudza	u vha muhali	vhifha	tzhema	mudinda
----------	--------------	--------	--------	---------

U lilela n̄thesa _____

Muthu a d̄iselaho muriwe mafhungo _____

U sa naka na kathihi _____

U d̄ijjela n̄tha nga zwine wa vha zwone _____

U kona u livhana na u lwa na khombo _____

Kha ri pfesese

Nangani t̄hoho yone ya nganetshelo:

	Indra u shavha mudzimu wa nungo.
	Phikhokho yo wana hani mathenga ayo.
	Phikhokho na phikhokho ya phambo

- Ni vhona u nga mafhungo a phikhokho ndi febulu? Ndi ngani ni tshi ralo.
- Ndi ngani Indra o shandukisa mathenga na mutshila zwa phikhokho?
- Ni vhona u nga phikhokho yo vha yo naka i sa athu shandukiswa kha tshinoni tsha u naka kana yo naka yo no shandukiswa? Tikedzani phindulo dzaṅu.

Febulu ndi nganetshelo i ne kanzhi ya vha na vhabvubedzwa vha phukha nahone mafhungo ayo a si a vhukuma. Fhedzi i na ngudo ine ra guda khayoy.

Datumu: _____

Kha ri ṅwale

Shumisani maipfi a re tshibogisini u t̄alutshedza zwe phikhokho ya vha i zwone musi i sa athu naka na musi yo no naka!

tshinoni zwatsho	naka	lutombo lwa mivhala vhala	mudala	buraweni
tshika	maṭo a penyelelaho	seisa	onyana	

Mathomoni	Nga murahu

Kha ri ṅwale

Lavhelesani t̄hoho na mutaladzi wa u thoma wa tshirendo tshi re afho seli. Zwi ni vhudza zwine tshirendo tsha amba nga hazwo. Minwe mitaladzi i khou tikedza fhungo. I ni vhudza zwinzhi nga ha fhungo lihulwane, Fhedzi maṅwe mafhungo a si a tshirendo itshi. Mafhungo aya ha ni vhudzi zwinzhi nga ha muhumbulo muhulwane. Ni songo a jenisa musi ni tshi ṅwalulula tshirendo.

Phikhokho

Phikhokho, phikhokho, na mivhala yavhudi

Litshere lituku la u takadza

Muvhala wa lutombo wa u naka, ndi tou tama
arali wo vha u wanga,

Phetheni dzingaho musengavhadzimu,

Hu na mivhala midala ya u naka, lutombo na t̄ada,

Ni thamuwa fhano na fhal̄a

matshimbilele aṅu a u naka, a maimo na u d̄ihudza,

Na mutzhemo une na kavha,

Maṭo a penyaho na madala a u naka

Tswirr! Tswirr ni vhidza khonani dzaṅu

Ni fhusha maṭo a muvhoni.

Nwalululani tshirendo hu si na mitaladzi i songo teaho u jena khatsho:

Phikhokho ya u fuwa i khou rengiswa

Kha ri vhole

Phikhokho i khou rengiswa Nelspruit: Hu khou rengiswa Phikhokho ya lutombo ya u naka i re na miñwedzi ya 14. Yo geredzelwa na u londotwa zwavhudi. I tshuwisa vha jenaho hayani nga nnda ha thendelo. I tshila sa tshifuwo tsha ngadeni nahone a i xeli. I lala murunzini wa ngadeni madekwana kana kha tshifhaṱo tshihulwane.

R250 kheshe

Founelani Vho Nguni kha
083 041 5678

Kha ri pfesese

- Vho Nguni vha khou rengisa mini?
- Vha khou ṱoda vhugai kha tshinoni?
- Uri "I tshuwisa vha jenaho hayani nga nnda ha thendelo" zwi amba mini?
- Ni vhona u nga tshinoni tsho luga kana tshi na vhuhali? Tikedzani phindulo yaṱu.
- Tshi na matshilisano? Tikedzani phindulo yaṱu.
- "U lala" ndi mini?

Kha ri ñwale

Talani mitalo u bva kha ipfi kha tsha monde tsha tshibogisi u ya kha tsha uḷa u itela u fhedzisa mutaladzi.

Phikhokho i a tshimbila

Mathenga ayo o vha e

Ya tzhema

Ya tshina

I ḷa zwiliwa uri i dzule yo

naka na u vha na mutakalo.

nga ipfi lihulu masiari.

i tshi mona na dandila.

a u naka a muvhala wa lutombo.

nga u dihudza ngadeni.

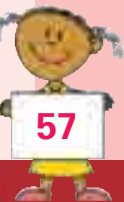

Kha ri n'wale

Nwalani tshirendo nga ha phikhokho. Ni nga shumisa maipfi na mihumbulo kha ili bambiri la u shumela.

- Tshirendo tshi vhe na mitaladzi ya rathi fhedzi.
- Kha mitaladzi miraru ya u thoma:
t'alutshedzani uri phikhokho i na tshivhumbeoge hani
- Kha miraru:
t'alutshedzani phosho ine ya itwa nga phikhokho musu i tshi tshimbila.

Kha ri n'wale

Tumanyani maipfi (maiti) a re tshibogisini kha tsha monde na dzina lo ne lo teaho
li re tshibogisini kha tsha uḽa.

rungelela

pholisha

peta

nembeledza

saina

ḽadza

bammbisa

phadḽadza

tsheke

jasi

fomo

maḽi

zwienda

bola

bammbiri

gunubu

Kha ri ambe

Izwi zwi amba mini?

No vhala nganetshelo ya musi phikhokho ya u vhifha i tshi nakiswa.
Ni vhona u nga "u ḽihudza sa phikhokho" zwi amba mini?

Zwino ambani nga ha uri izwi zwi amba mini:

- U hula sa nḽou
- Hu bvuma na fhasi
- U takala sa thambelamaḽi
- U naka sa dzuvha

Ndau na mbevha

Kha ri ambe

- Ni vhona u nga tshipuka tshituku tshi nga thusa tshihulwane? Hani?
- Ni a divha nganetshelelo ya bivhilini he muthu mutuku a kunda muthu muhulwane?
- Ni vhona u nga muelo u dzula u wa ndeme? Nekedzani zwiitisi zwa phindulo dzaṅu.

Kha ri vhale

Liṅwe dṱvha mbevha mbili tḥukhu tsetḥa (gireyi) dzo vha dzi tshi khou tḥalela lidau lo lala dṱvhani. "Pfukani nṱha ha ningo yawe", ndi iṅwe, "ri vhone arali a tshi do vuwa."

Kubevha kwa pfuka nga nṱha ha ningo ya ndau, ha bvelela mini? Nazwino, ndau ya mbo di vukuluku ya bata mbevha nga shimba lihulu layo.

Lidau lo vha lo sinyuwa nga maanda i tshi khou tḥoda u la kubevha kusetḥa kutuku. "Ndaa, ndi khou humbela u sa liwa," ndi mbevha it shi luvhelela na u tetemela. "Liṅwe dṱvha ndi do vha thusa!"

Ndau ya sea. "Iwe? Wo tḥukufhalesa lune u nga si thuse muthu, kubevha! U nga si vuwe wo nthusa!" Ngauri ndau yo vha i si na ndala ya litsha kubevha kwa tuwa.

Hu si kalekale, ndau ya vha i tshi khou gidima henefho dakani. Ya mbo tḥangana na mambule e vthathu vha rea a u fasha ntsa. Ho vha hu nethe khulu, ndau yo vha yo fashiwa zwa u kwanyeledzwa. I sa koni u sutuka, fhedzi u vhomba i tshi kona.

"Thusani!" Thusani! i tshi vhomba. "Mphuluseni kha mambule aya."

Ha fhira ntsa. "Ndi nga si u thuse," ndi ntsa i no ralo. "Vhege yo fhelaho wo la mukomana wanga."

Ha fhira muvhuda. "Ndi nga si u thuse," ndi muvhuda u no ralo. "Vhege yo fhelaho wo la khaladzi anga."

Ha mbo fhira kubevha kusetzha ku tshi gidima. "A wo ngo ndya vhege yo fhelaho," ndi kubevha ku no ralo. "Ndi do u thusa."

Zwenezwo kubevha kwa thoma u shenga ala mambule. Kwa shenga, kwa shenga, kwa shenga. Nga vhuya, li tshi vho fhefha kwa vha kwo no phula buli lihulwane kha nethe line la nga tenda uri ndau i kone u bva.

"Ndo livhuha khonani yanga tshukhutshukhu. Zwino ndi vho zwi divha uri na phukha tshukhu dzi a kona u thusa phukha khulwane" ndi ndau i no ralo.

- Ni vhona u nga nganetshelo iyi ndi ngoho? Tikedzani phindulo yanu.
- Ni vhona u nga nganetshelo iyi i na pfunzo ine ya ni funza? Ndi ifhio pfunzo ya hone?
- No no vhuya na thusa murwe muthu kana phukha?
- Vhudzani kilasi uri no thusa nnyi na uri no thusa hani uyo muthu kana phukha iyo?

Kha ri riwale

Wanani maipfi kha nganetshelo a no amba uri "tshukhu" na "khulu".
A riwaleni kha kholomu yone.

tshukhu	khulu

Kha ri pfesese

Lavhelesani nganetshelo ya mbevha na ndau haf hu.
Ni vhona u nga t̄hoho ya nganetshelo iyi ndi ifhio?

Ni vhona u nga nganetshelo ya ndau na mbevha i a ri funza ngudo?
Ni vhona u nga ngudo ya hone ndi ifhio?

Lavhelesani mirero iyi ni ambe uri wo teaho nganetshelo ndi ufhio:

	Mutuka wa haya ha vhifhi.
	U luvha a hu na mapone.
	Khosi ya t̄udza na vhalanda vha a t̄udza.
	Mmbwa ya la inwe a i noni.

- Ndi ngani mbevha yo dzindela ndau?
- Ndi ngani ndau yo hambula u sa la mbevha?

Kha ri n̄wale

Tumanyani tshipiḁa tsha u thoma tsha fhungo na tsha vhuvhili.
Ni kone u n̄wala mafhungo a re one (o teaho) kha tshikhala afho fhasi.

Ndau khulu yo vha yo	uri ku sa vhulawe.
Kubevha kwa luvhelela kwo luvhelela	zwi re maṅo a fhiraho.
Ndau yo jena mambuleni ngauri	ganama ḁuvhani zwavhud̄i.
Mbevha yo vha i na zwivhuya	u ḁihudza.
Ndau yo vha i khou t̄oḁa u hambela pfarelo ya	yo vha i sa sedzesi.

Datumu:

Febulu ndi nganetshelo
i no ri funza mikhwa kana ngudo.

Kha ri vhale

Serena u sengulusa nganetshelo ya Afrika

Datumu:

Ndau dzi tshi switula

Yo riwalwa nga Mary Pope Osborn, nyolo nga Sal Murdocca

Yo senguluswa nga Serena

Hei ndi nganetshelo i no amba nga Jack na Annie vho dalelaho Afrika. Vha vhona phuka dzo fhambanaho sa tshudwa, mbiḡi na khongoni. Thai ine vha tḡoḡa u i tandulula kha nganetshelo iyi ndi ya uri, "Muvhala wanga ndi wa musuku fhedzi naho ha nga takadza hani ni tea u thanyela khombo yo ntangaho." Vho kona u tandulula thai vha sa athu humela hayani.

Tshipiḡa tshine nda tshi funesa ndi tsha musi nḡou i tshi hasha Annie nga maḡi nga musingo. Bugu iyi i a takadza nga uri Annie u dzulela u tamba na phukha nahone Jack ha tḡoḡi a tshi ita zwithu zwo raliho nga uri u khou of ha uri u ḡo tḡangana na ndau. Ndi dovha nda funa tshipiḡa tshine Jack na Annie vha wana muḡhahvene wa Masai vha kovhekana phinatibatha naye. Zwifanyiso zwi re buguni iyi zwi nkhumbudza phukha dzine nda dzi vhona zuu.

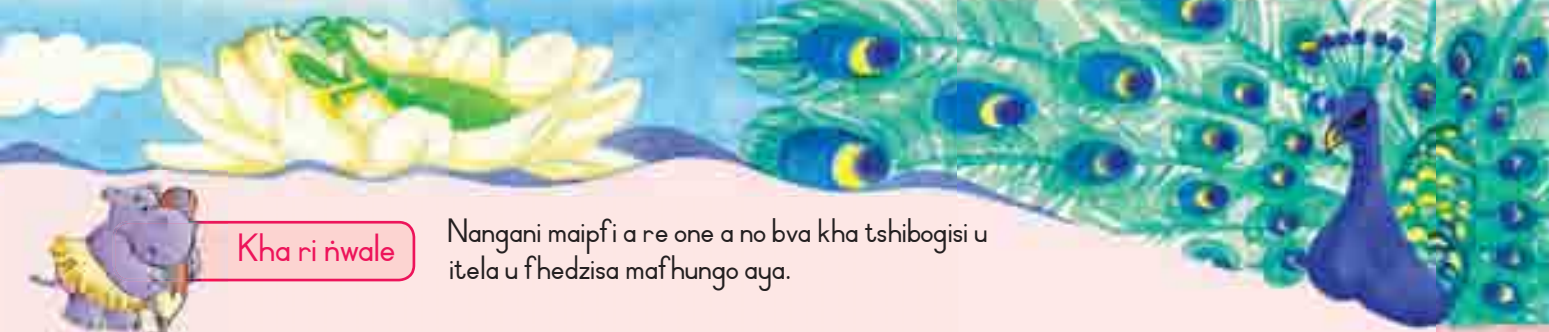
Ndi vhona u nga vhana vha nga ḡiḡiḡa nga bugu iyi nga uri vha ḡo guda nga phukha dzo fhambanaho nahone dzi takadzaho.

Kha ri pfesese

- Ndi nnyi o riwalaho bugu iyi?
- Ndi nnyi o olaho zwifanyiso zwa bugu iyi?
- Serena u funesa tshipiḡa tshifhio tsha bugu?
- Phindulo ya thai ya Jack na Annie ine vha tea u tandulula ndi ifhio?
- Ndi tshipiḡa tshifhio tsha Afrika tshe vha dalela? Arali ni sa zwi ḡivhi wanani hune vhaḡhahvane vha Masai vha bva hone.
- Olani tshifanyiso tshi yelanaho na tsenguluso iyi ya bugu.

Kha ri riwale

Nangani maipfi a re one a no bva kha tshibogisi u itela u fhedzisa mafhungo aya.

tavhanyedzesa	murahu ha	phanda ha	tsini na	ongolowesa
Ndau i _____ mbevha.				
Mbevha i _____ ndau				
Ntsa i _____ muvhuda.				
Ndau i _____ muvhuda.				
Muzwimi u _____ kha zwothe.				

Kha ri riwale

Lavhelesani tshifanyiso tsha mbevha i tshi khou fashulula ndau kha tshilibana. riwalani mafhungo kha bulo la maipfi, ane na vhona u nga vha khou vhudzana.

Lumelisani mvuvhu

Kha ri n̄wale

- N̄walani nganetshelo
- Lavhelesani zwifanyiso na maipfi a ndeme a u pulanela nganetshelo yaṅu.
- Thomani nga u ita mepe wa buvhi. Ni shumise mabambiri a mvetamveto.
- Jenisani maipfi a re na ndeme kha mepe wa buvhi.
- Dzudzanyani nganetshelo yaṅu u itela u lugisa vhukhakhi na u i khwiṅisa.

Maipfi a re khii

mulambo wa thophe, t̄hanga thungo ha mulambo, mahatsi, haya ha tshikhuvhugu tsha mvuvhu

ni songo ita izwo, kuṅoni ku no thusa, zwievhe na thatha, mme na khotsi

a hu na thuso, rembuluwani, zwi a dzindela

a tshi t̄odi khonani, i pfanaho na zwievhe na thatha

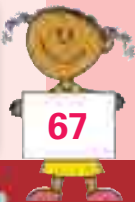
thattha na zwievhe zwi luma zwi sa imi, lingedza u t̄amba nga thophe, malumelo a thoma u zizamela

u vhona lilisakholomo, thusani, a thi nga ni nwisi khothe, zwino vho no vha khonani dza mbiluni

Teacher _____
Date: _____
Sign: _____

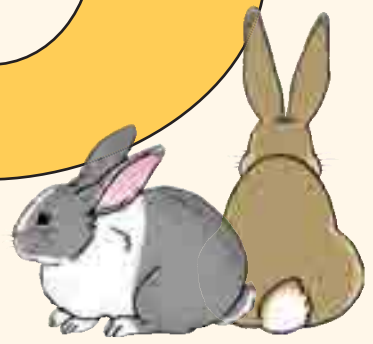

A blank sheet of lined paper with a vertical red margin line on the left and horizontal red lines for writing. The page is otherwise empty.

3

Datum:

Ṫhulo (muvhuda) ya tshipentshela

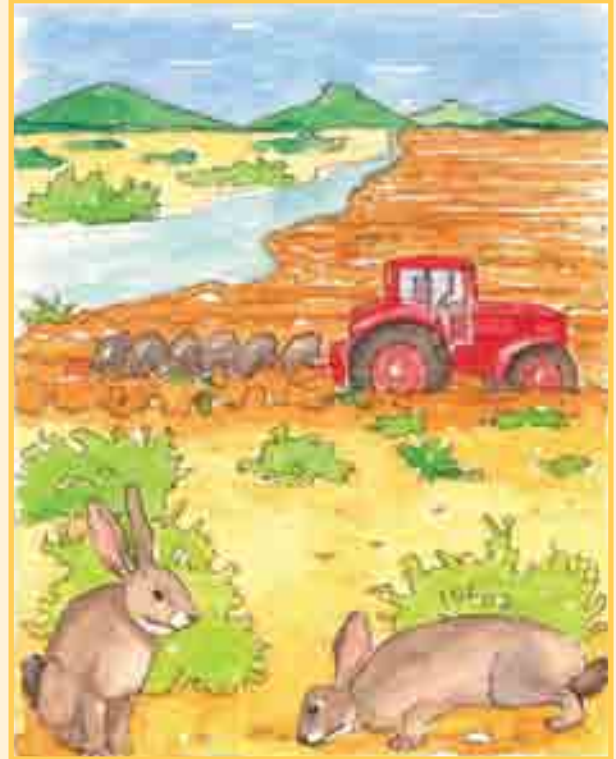
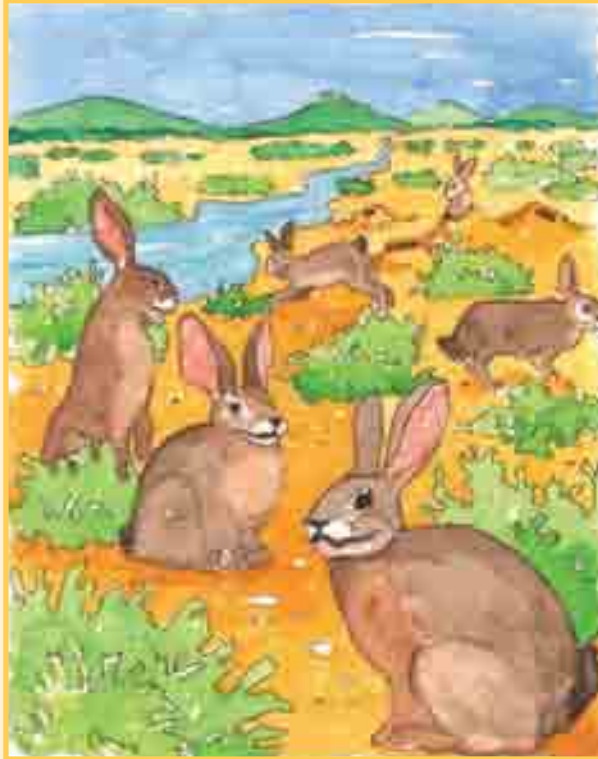
Kha ri ambe

- Lavhelesani tshifanyiso
- Lavhelesani tshifanyiso tshi re kha tsha u la. Ni vhona mini?
- Lavhelesani tshufanyiso tshi re kha tsha monde. Ni vhona mini?
- Zwifanyiso izwi zwo fhambana?
- Phambano i ngafhi?

Kha ri vhale

U phulusa Ṫhulo dza mulamboni

Ṫhulo dza mulamboni dzi wanala Afrika Tshipembe, kanzhi ngei Karoo. Mashudu mavhi ndi phukha dzi re khomboni vhukuma. Dzi khomboni ya u ngalangala tshoṪhe.

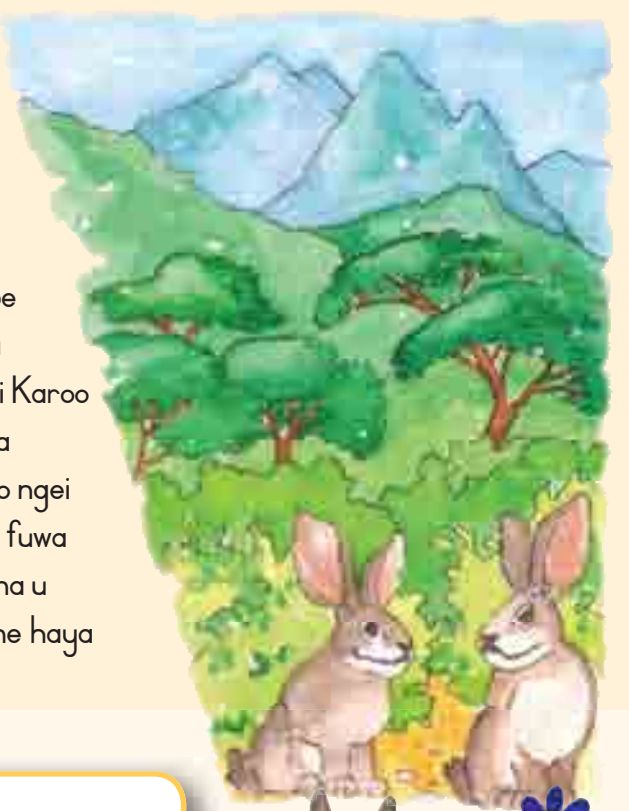
Ṫhulo dza mulamboni dzi tshila milamboni ya Karoo. Mavu a hone a ita uri dzi kone u fukula dziforo zwi tshi leluwa. Ṫhulo dza mulamboni dzi alusa vhana vhadzo milindini, ndi vhana vhane vha vha vhe vhaṪukutuku musu vha tshi bebwa – vha tshi tou fhira nyana bogisi la metshisi. Vha pfi vhuṪhulwana.

Vhānwe vhorabulasi vha lima masimu tsini na milambo. Zwenezwo maṭaka na zwiṭaka zwine zwa ṭodiwa nga ṭhulo dza mulamboni ho swika he a tshinyadzwa. A si fhethu hunzhi hune idzi ṭhulo dza nga dzula hone dzi tshi alusa vhana vhadzo.

Dzangano la Phukha dza daka la Afrika Tshipembe (South African Wildlife Society) li khou linedza u phulusa ṭhulo dza mulamboni. Vhānwe vhorabulasi Karoo vho tenda u tsireledza ṭhulo bulasini dzavho. Hu na mbekanyamushumo (phurogireme) ya u fuwa ṭhulo ngei *De Wildt Nature Reserve*. Ndi henefha hune vha fuwa ṭhulo dzo tsireledzea. Vha fulufhela uri vha do kona u vhuedzedza ṭhulo idzi ngei Karoo, hune ha vha hone haya hadzo.

Kha ri ambe

- Nganetshelo iyi ndi ya nga mini?
- Ṭhulo dza milamboni dzi fana na ṭhulo zwadzo?
- Ndi ngani dzi tshi pfi ṭhulo dza milamboni?
- Ṭhulo dza milamboni dzi khomboni? Ambani uri ndi ngani ni tshi ralo.

Kha ri ṅwale

Kha rou inwe na inwe, livhanyisani ipfi la u thoma, lo swif hadzaho, na zwine la amba. Mariwe maipfi kha mutevhe a amba zwi fanaho. Nangani ipfi la khwiṅesa.

Ni ṅwale maipfi o swif hadzwaho kha dikishinari yaṅu.

tshuwiswa	f'hela	sinyuwa	ngalangala	nyof'ho
phukha dzi mamisaho	zwiṅoni	ṅotshi	phukha	zwidula
ngalangala	wana zwiṭuku	si wanale	engedzea	vhuya
foro	thanele	milindi	migodi	miri
tshinyadzwa	shushedzwa	vhaiswa	siiwa	thuthekanywa

Datumu:

U humbula nga t̃hulo dza milamboni

Kha ri p̃fesese

- T̃hulo dza mulamboni dzi wanala ngaf̃hi?
- Vhana vhadzo vha tshi bebwa vha vha vhe vhe ngaf̃hani?

Ndi ngani hu na t̃hulo dza milamboni dzi si gathi dzo salaho. N̄walani mafhungo mavhili.

Vhorabulasi vha khou ita mini u tshidza t̃hulo dza milamboni? N̄walani zivhili.

Kha ri n̄wale

N̄walani khandza dza maip̃fi aya.
Ni nange ya khwiṇe i no bva tshibogisini.

tsireledzo	t̃uwa	fana	khomboni
hanedza	tshilimo	musadzi	f̃hambana
khombo	luga	tshiduna	tendelana

munna _____

khombo _____

tenda _____

vhuya _____

f̃hambana _____

Kha ri n'wale

Mafhungo aya a tshulo dza milamboni, fhedzi mafhungo maṭanu a amba nga tshoho n'hihi ngeno mavhili a sa weli afha, a amba nga ha zwiwewho. Ndi mafhungo afhio a sa weli afha?

Ṭhulo dza milamboni dzi dzula khunzikhunzini dza milambo ya Karoo.
Mavu a Karoo o tea kha u ita dziforo.
Dzi la zwimela zwine zwa mela tsini na milambo
N'wana wa hone u lingana na bogisi la metshisi.
Dzi khomboni ya u ngalangala.
Vhorabulasi vha no lima tsini na milambo vha tshinyadza foro dzadzo.
Vhana vha hone ndi vhatukutuku

Kha ri n'wale

Nwalululani mafhungo a re afha fhasi zwiwo zwao zwi tshi nga zwo itea kale.

Hu na tshulo dza milamboni n'zhi Karoo.

Hu bebwa vhana vhanzhi vha tshulo idzi n'waha muṁwe na muṁwe.

Vhorabulasi vha lima masimu a re tsini na milambo.

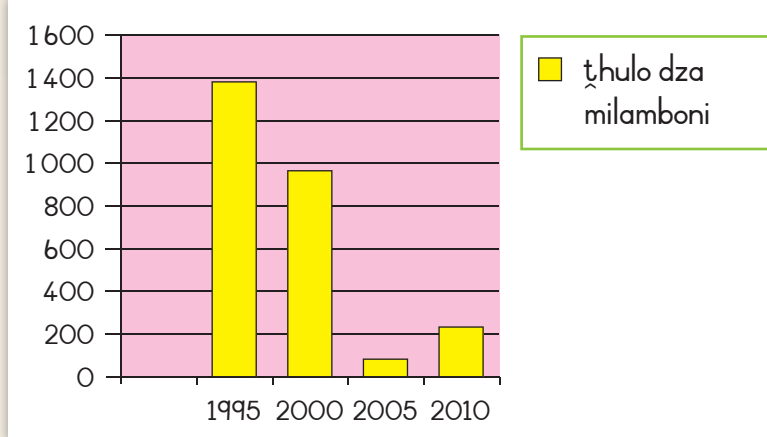
Vha tshinyadza maṭaka na zwimela.

Kha ri vhale

Lavhelesani girafu. Vhalani nomboro dzi re kha tsha monde na datumu nga dzi re fhasi.

Kha ri pfesese

- Girafu i sumbedza mini?
- Ho vha hu na tshulo nngana dza milamboni nga 1995?
- Ndi nga iwaha ufhio he ha vha hu na tshulo tshukhusa?
- Tshivhalo tsha tshulo dza milamboni tsho gonyo vhukati ha 2005 na 2010? Ndi ngani?

tshulo ndi lushaka lwa tshipuka tsi re khomboni? Zwi amba mini? Nangani phindulo nthihi kha tharu.

1. Dzi khomboni ya u ngalangala lwa tshothe.
2. Dzi khou pfuluswa dza iswa kha tshinwe tshipiga tsha Afrika Tshipembe.
3. Dzi khou iswa bulasini dzi re nnda ha Karoo.

Nwalani phara nga u fhungudzea ha tshulo dza milamboni vhukati ha 1995 na 2010. Phara yanu i songo fhira mitaladzi ya malo.

Blank writing area with horizontal lines for student response.

Kha ri n'wale

Vhana vha phukha idzi vha vhidzwa u pfi mini?
Nwalani ipfi la vhukuma tshikhalani tshe na newa.

Ho vha hu na **mmbwa** nnzhi phakhani.

Ho vha hu na _____ nnzhi
phakhani.

Zwimange zwo shavha mmbwa.

_____ zwo shavha mmbwa.

Thulo dza milamboni dzi dzula tsini na khunzikhunzi
dza milambo ya Karoo.

_____ dza milamboni dzi dzula
tsini na khunzikhunzi dza milambo ya Karoo.

Vhunzhi ha **masekwa** a bambela mulamboni.

Vhunzhi ha _____ a
bambela milamboni.

Kholomo dzi fula hatsi vhudala.

_____ dzi la hatsi vhudala.

U londota zwipuka

Kha ri n̄wale

Hu na zwo khakheaho kha n̄divhadzo iyi. Zwi lulamiseni. Swayani ipfi lo khakheaho ni tale mutalo u tshi bva kha ipfi nga n̄da ha mutalo ni n̄wale ipfi li re lone hanefho.

T̄hulo dza milamboni

T̄hulo dza milamboni dzi khomboni ya u nga ngalangala Karoo.

Masipala u t̄oda uri vhorabulasi vha hanefho vha vha mbo di litsha nga u t̄avhanya u lima masimu a re tsini na khunzikhunzi dza mulambo.

T̄hulo dza milamboni dzo t̄he ndi phukha dzo lavheleleaho zwino. A wanalaho a tshi khou vhaisa t̄hulo u do badeliswa R1000

Nga ndaela ya Raḡorobo

Kha ri n̄wale

Humbulelani uri mbevha tshena dzi khomboni ya u ngalangala. Shumisani bogisi li re afho fhasi u n̄wala n̄divhadzo ni nambatedze kha muri wa hanefho ha hanu. Kha n̄divhadzo yanu ni:

1. Humbele whadzulapo vha jie vhudifhinduleli ha mbevha dzi si gathi.
2. T̄alutshedzani ha u tsireledza uri ndi ngani ni tshi khou t̄oda u phulusa mbevha idzi.
3. Vha vhudzeni uri vha dzulele u kanzwa mbevha idzi nga tshizi ya tshipentshela.

N̄divhadzo iyi i tea u vha ndaela ya Minisiḡa wa Zwipuka.

U ngalangala ha mbevha

Kha ri n'wale

Lavhelesani tshirendo itshi. Ma \dot{L} e \dot{D} ere a u
thoma a mitaladzi a ita ipfi
Phukha dzashu a dzongo tea u t \dot{h} o \dot{t} hela
U mona na l \dot{i} fhasi lo \dot{t} he
Tikani zwipuka zwi lamulelwe
A ri shume ro \dot{t} he?

Nwalani tshirendo nga ndila yeneji. Tshirendo tshanu tshi tea u amba nga magi. Ni shumise ipfi **MADI** kha u sika ma \dot{L} e \dot{D} ere a u thoma a mutaladzi muriwe na muriwe.

M

A

D

I

Kha ri n'wale

Tangedzelani ipfi li re na raimi na ipfi la u thoma. Muthihi wa mitaladzi iyi u na maipfi mavhili a raimaho. A waneni.

mulindi	tshivhindi	fhasi	dzula	nnyi
hafula	sea	fahulula	lila	kholomo
wela	fhela	la	wisa	hana
thanda	thunda	raha	fula	fela
wisa	nwa	lwa	rwisa	bva

Mutambo

Paqulani khoudu. Neani le \dot{D} ere li \dot{n} we na li \dot{n} we la alifabethe nomboro, ni thome nga A = 1.

A = 1	B = 2	C = 3	D = 4	E = 5	F = 6	G = 7	H = 8	I = 9
J = 10	K = 11	L = 12	M = 13	N = 14	O = 15	P = 16	Q = 17	R = 18
S = 19	T = 20	U = 21	V = 22	W = 23	X = 24	Y = 25	Z = 26	

Zwino bulani uri izwi zwi amba mini

14 4 9 4 26 21 12 1

6 8 1 14 15 13 21 19 14 4 1

Nh Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Notshi i no tshina

Datumu:

Kha ri ambe

Lavhelesani zwifanyiso ni ambe nga hazwo.

Kha ri vhale

Notshi dzi no tshina

Humbulani nga duvha la tshilimo. No dzula nnda duvhani, ni khou swura nyamunaiti. Ho dzika ho tou hwii nga nnda ha muungo u no sokou ri ziii! Wa dovha wa ima. Na bvisa tshanda na jia nyamunaiti yanu na kona u ku vhona; ndi kukhokhonono kutuku kwa buraweni kwa vhumvele ku no khou nanzwedzela lumeme lwa ngilasi yanu. Ndi notshi. Ndi notshi ya thalazwiliwa ine mushumo wayo ha vha u todelo dziinwe notshi dzi re phakhoni yayo zwiliwa.

Nga minete muthihi kana mivhili i mbo di tuwa ya ya u sevha dziinwe notshi nga zwe ya wana.

Tsha u thoma tshine ya ita i tshi vhuya phakhoni ndi u nyanyula idzi dziinwe. I zwi ita nga u ita tshadzunguluwe. Musi i khou tshinatshina ngaurali, i ita na u dzinginyisa muvhili. Notshi dzotlhe dza i tanga u itela u pfa munambitelo wa jusi u re khayoy. Dzi tshi nukhedza dzi shumisa zwiphuphuledzi, zwino dzi mbo di kwama ila jusi i re kha notshi nga zwiphuphuledzi zwadzo.

Arali notshi dzi tshi pfana na muthetshelo na munukho wa nyamunaiti yanu dzi do thetshesesa thalazwiliwa iyi. Thalazwiliwa i isa phanda na u davhidzana nadzo nga u tshina na u dziunginyisa muvhili wayo. I tshi dzinginyisa muvhili nga u tavhanya, zwi amba uri zwiliwa zwi kule vhukuma. Ya dzinginyisa

muvhili nga u ongolowa, zwi amba uri zwiliwa zwi tsini. Zwino notshi dzi a divha uri dzi nga fhufha vhukule vhungafhani dzi tshi tevhelela nyamunaiti yanu.

Zwino ni songo lenga u khobisa nyamunaiti yanu ngauri ni nga fhedza ni tshi vho kovhekana nyamunaiti na notshi dza madana o vhalaho!

Kha ri ambe

- Notshi dzi shuma dzi dzotlhe kana na dziinwe notshi?
- Ndi ngani ni tshi humbula nga u ralo?
- Ndi mbuelo dzifhio dzi re hone kha u shuma notshe?
- Ni a funa u shumisana na vharwe kana ni funa u shuna ni notshe? Ambani uri ndi ngani?

Kha ri nwale

Kha rou inwe na inwe, livhanyisani ipfi na zwine la amba. marwe maipfi kha mutevhe a amba zwi no fana. Nangani ipfi la khwinesa. Nwalani ipfi lo swifhadzwaho na lo livhanaho nalo kha dikishinari yanu.

lumeme	vala	fureme	luboboda	mukano
tshiko	tshiitisi	tshisima	netshedza	disa
notshi i no u zwima zwiliwa	muzwimi	mulu	u wana	u toda
tshiphuphuledzi	fila	lutaledzi	eriala	tshitanganedzi
dzungudza	mbungu	dzinginyisa	monisa	khonisa

Olani zwifanyiso zwi no amba nga mutaladzi uyu.

Notshi ya fhufha itshi pfuka masimu i tshi ya kha kusidzanyana kwe kwa vha kwo dzula fhasi ha muri ku tshi khou nwa jusi. Kwa lingedza u i swiswa nga tsha monde kwa tevhula jusi ye ya vha i tshandani tsha u la.

U humbula nga notshi na mutoli

Kha ri pfelese

Sedzani hafhu nganetshelo ya notshi.

- Ndi ngani notshi yo thetshela nyamunaiti ya kusidzanyana?
- Ndi ngani notshi yo humela bakoni?
- Dziṛwe notshi dzi no shuma dzi vhona hani uri dzi khou takalela zwe dza wana kha notshi ya u tshela zwiliwa?
- Maipfi "u sedzesa" a amba mini?

1. Ujiela nzhele

2. U sendela tsini na notshi

3. Tshigwada tshi re tsini na notshi

Notshi dzi ita mini u sumbedza uri zwiliwa zwi kule kana tsini?

Kha ri ṛwale

Fhedzisani mafhungo. Shumisani maipfi a re tshibogisini.

pfala

vhona

pfa nga
munukho

pfala

pfa

Mme anga vho ita mabesikitsi nga mutoli na notshi. Ndo

vha ndi tshi a _____ a tshi khou bagiwa.

Arali nda nga lavhelesa zwavhugi ndi _____

notshi dzi khou jena phakhoni.

Zwi _____ hani u kwama notshi?

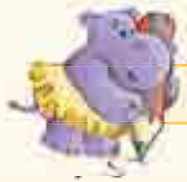
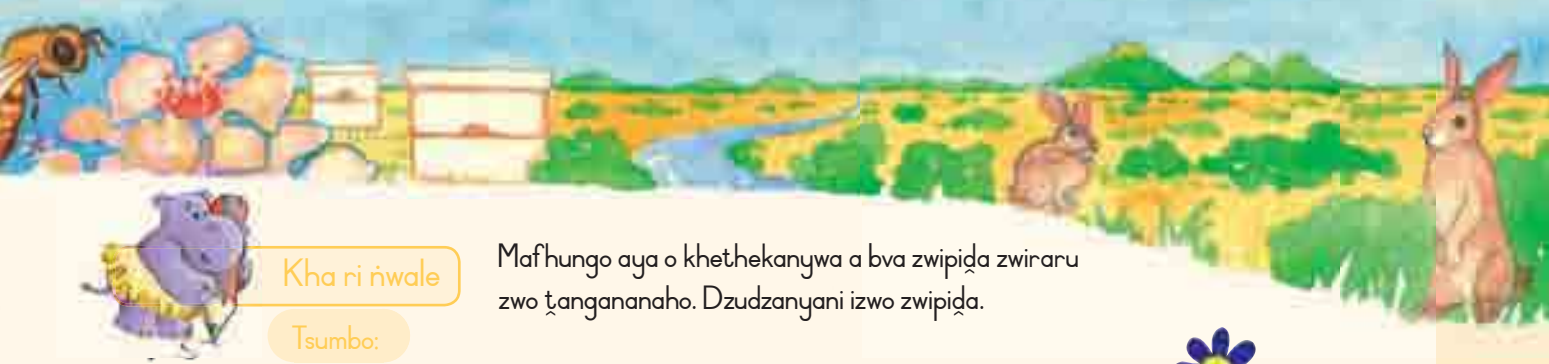
Ni songo khobisa nyamunathi yaṅu. Thetshesani, ndi khou

_____ maḡana a notshi a tshi khou ḡa!

Ni khou ṭoda u thetshela sangweji ya mutoli?

I _____ i tshi difha.

Kha ri n̄wale

Mafhungo aya o khethekanywa a bva zwipida zwiraru zwo t̄anganano. Dzudzanyani izwo zwipida.

Tsumbo:

Mugudisi wanga u khou la sangweji ya mutoli.

Notshi	dzi khou lavhelesa	phakhoni.
Musidzana	u khou lilela	sangweji yawe ya mutoli.
Vhanwe vhatukana	vha khou mu itela	dami la mutoli.
Nwana	u khou lela	u wana mutoli wawe phakhoni.
Muta wanga	u khou lingedza u	sangweji ya mutoli u itela mugudisi.
Mugudisi wanga	dzi khou fhufha	tshitori tsha TV nga ha notshi.

Kha ri n̄wale

Vhekanyani mafhungo aya a tshi tevhekana nga ngona. A nomboreni u bva kha l u swika b.

Kha ri ite sangweji ya mutoli

	Tsheani sangweji nga vhukati.
	Ileni nga u t̄avhanya.
	Nun̄dzani mutoli kha tshil̄ai tsha vhurotho tsho dodzwaho.
	Vheani tshil̄ai tsha vhurotho n̄ha ha tshin̄we.
	Dodzani tshil̄ai tshithihi nga lufhanga lwa bot̄oro.
	Jiani zwil̄ai zwivhili zwa vhurotho.

U shumesa na mahaya

Kha ri vhale

Hee iwe, ṅotshi mutṅawofara.
 Wo livha ngafhi?
 Wo livha ngafhi zwino wo rali?
 U ya mushumoni kana u tamba?

Ndo livha ngadeni
 Hune marosi a khou pupumisa
 Ngauri ndi tea u ka tshinda
 Nda ita mutoli u diḡhaho ṅamusu.

Kha ri pḡesese

- Ndi mbudziso ifhio ine muthu a khou vḡudzisa?
- Muthu uyu u khou amba na nnyi?
- Ndi nnyi a no khou fḡhindula mbudziso?
- I khou ya ngafhi?
- I khou ya u ita mini?

Kha ri ñwale

Phukha idzi dzi dzula ngafhi? Ñwalani ipfi li̇thihi li̇ no bva kha tshibogisi uri ni ðadzise fhungo.

tshítaha	tshilaloni	phakhoni	ñwavhoni
----------	------------	----------	----------

Ñotshi dzi ita mutoli ngomu _____ yadzo.

Mivhuda vhu dzula _____ arali nnda hu tshi khou fhisesa.

Ndau dzo ya dza edela ngomu _____ nga murahu ha u la ntsa.

Mmbwa i lala _____ nga madekwana.

_____ tsha tshinoni tshi na makumba.

Kha ri ñwale

Vhalani maipfi a re tshibogisini. Livhanyani ipfi li̇ re kha mutalo wa nga ntha na phambano yalo i re kha mutalo wa nga fhisa. Ni kone u ñwala mafhungo nga ipfi li̇ñwe na li̇ñwe.

konda	tapila	tshedza	dzima	nt̃ha	fhisa
funga	hata	swiswi	leluwa	rothola	vhupuvhephuvhe

Musi mme anga vha tshi avha zwi̇liwa zwa tshilalelo zwi vha zwi tshi khou fhisa. Arali nda sa tavhanya u la, zwi a vhuya zwa rothola.

Handwriting practice area with seven horizontal blue lines.

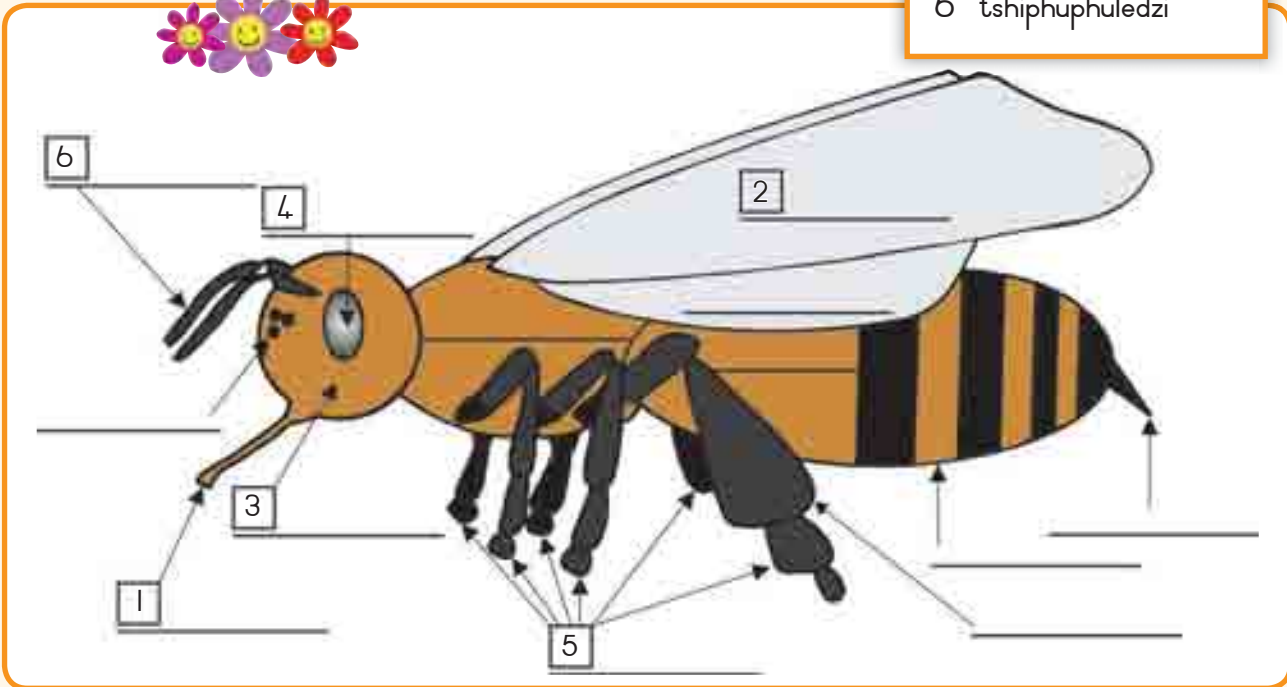
Datumu: _____

U nea madzina zwipida zwa notshi

Kha ni n̄wale

Ni a kona u vhona mitalo i re kha tshifanyiso tsha notshi? O siiwa uri inwi ni kone u lebele tshifanyiso nga u n̄wala ipfi lone kha mutalo muñwe na muñwe. Shumisani mutevhe wa maipfi kha u lebele tshifanyiso.

- 1 lu no nga tshupu
- 2 lufhafha
- 3 t̄hoho
- 4 l̄ito
- 5 magwendo
- 6 tshiphuhledzi

Zwino olani notshi yanu ni i lebele nga ndila yeneyi.

Blank white space for drawing or writing.

Kha ri n̄wale

Lavhelesani nganetshelo ya n̄otshi hafhu i re mathomoni a bugu ya u shumela. Vhalani t̄halutshedzo ya mutshino wa n̄otshi. D̄iiteni n̄otshi i no shuma. No wana zw̄iliwa zwa u d̄ifha nahone no ya phakhoni u vhudza dzīnwe n̄otshi uri zw̄iliwa zwi ngafhi na uri ndi zw̄iliwa zwifhio. Itani mutshino wānu wa u vhudza n̄otshi dza bakoni lānu nga ha zwot̄he zwine na tea u d̄ivha. Ni kone u n̄wala fhungo nga ha zwine na khou amba zwone musi ni tshi ita mutsukunyeo mūnwe na mūnwe wa n̄otshi.

Musi ndi tshi ita tshadzunguluwe, ndi khouri, "ndo wana zw̄iliwa."

Kha ri n̄wale

Ni mūfuwi wa n̄otshi. Olani khungedzelo ya mutoli wānu wa u d̄ifha, ine na d̄o i nambatedza kha zwikōtikoti zwānu zwa mutoli.

N̄eani dzina mutoli wānu. Īn̄waleni kha lebūlu nga n̄t̄ha.

N̄walani khungedzelo ya mutoli wānu kha lebūlu i re afha fhasi.

Vhudzani vhatu mafhungo nga ha mutoli. Ni nga shumisa mīnwe ya mihumbulo i re afha fhasi. Ni shumise na maipfi ānu.

- N̄otshi dza 10 000 dzo kuvhangana dza ita mutoli uyu.
- Mutoli ndi wavhudi sa musuku!
- N̄otshi dza Afrika Tshipembe dzo shumisa tshilimo tshino.
- U ita khilogireme ya mutoli, n̄otshi dzo fhufha u bva Johannesburg u swika Cape Town na u vhuya lu no swika kamalo.
- U a d̄ifha kha vhurutho na tieni yānu
- U a d̄ifha u wot̄he.
- Thetshelani mut̄apit̄api.
- Wo itwa nga n̄otshi dzo takalaho dzi re na mutakalo.

Datumu:

Khangaru i mangadzaho

Kha ri ambe

- Khangaru dzi dzula ngei Australia. No guda nga phukha ifhio i dzulaho Afrika Tshipembe?
- Hu na zwiñwe zwiñe na zwi ñivha nga khangaru? Arali zwo ralo ndi zwifhio?
- Lavhelesani zwifanyiso zwa khangaru. Ni ambe ngazwo.

Kha ri vhale

Arali muthu a nga ri ni lore nga phukha i seisaho, ni nga wana zwi tshi konda u humbula nga phukha ine ya mangadza nga maandã na u takadza u fhira khangaru.

Khangaru dzi dzula ngei Australia. Dzi fula hatsi dza tshimbila nga u thamuwa. Dzi na luvhilo vhukuma lune dza nga gidima khilomitha dza furathi nga awara. Dzi a kona u thamuwa vhunṭha hu no lingana mithara tharu.

Khangaru dzi shumisa maño a phanda kha u shenga. Musi maño o no vha a kale a a wa, ha bva mañwe. Mañwe maño a sendela phanda fhaḷa he ha vha hu na a kale. Musi khangaru i tshi swikisa miñwaha ya fumbili, i vha i tshi vho shumisa maño ayo a u fhedzisela. Musi aya a tshi wa a fhela, khangaru i a fa nga ndala.

Khangaru i na tshikwama. I beba ñwana wayo, ane a pfi "joey", kha tshikwama itshi u swika ñwana uyu a tshi vho kona u ñitshela.

Kualutshela kwa joey ku a nyanyula

Nga murahu ha maḍvha a furaru e kha mbumbelo ya

mme, n̄wana u a bebwa. U vha a tshi nga tshivhungu tsha pinki tshi sa vhoni. Saizi yawe i vha i tshi lingana na senthimitha tharu. Milenzhe ya murahu ndi hone i tshi vho thoma u lapfa.

Milenzhe ya phanda, ine ya vha mitukutuku, i vha i tshi tou kona fhedzi u i thusa uri i gonye mukhwamani wa mme. I do dzula mukhwamani wa mme miwedi ya rathi, i tshi mama mafhi a mme. Nga itshi tshifhinga i a hula u bva kha tshivhungu tshi sa vhoni tsha pinki u vhuya u swika kha khangaru tshukhu yo putelwaho nga vhukuse. Milenzhe ya phanda na ya murahu i a khwatsha. Ndevehe, mako na ningo na zwone zwi a aluwa tshothe.

Khangaru ndi mme a mangadzaho vhukuma!

Kha ri ambe

- Ni vhona u nga khangaru ndi phukha i takadzaho? Ndi ngani?
- Man̄o a khangaru o fhambana hani na anu?
- Khangaru i tshimbila hani?
- Ni vhona u nga ndi mme vhukuma? Ndi ngani?

Kha ri n̄wale

Nangani ipfi li no bva kha mutevhe line la vha a thalutshedzo ya tsinisa na ya ipfi lo swifhadzwaho. n̄walani maipfi o swifhadzwaho kha dikishinari yanu

Mangadza	takadza	dowelea	sa dowelea	takadza
Tshikwama	bege	tshipatshi	ngozwi	tshikwama
Zwi a kunga	naka	kunga	sedzea	tswonzwa
Bvelela	hula	tatamuwa	engedzea	tandavhuwa

KHANGARU: Ndo ni vhudza uri ni vhuye f'hano nga hafu u bva kha iri ya vhuṭanu. Ni a zwi ḡivha uri vhusiku ha v'huria a vhu ṭoḡi muthu a tshi kovhelelwa nḡa.

ḲWANA: _____

KHANGARU: _____

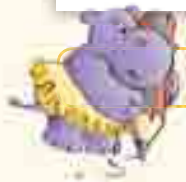
ḲWANA: Hai mmawee, ndo vha ndi tshi kha ḡi tamba. Ndi nga ḡa tshilalelo?

KHANGARU: _____

ḲWANA: _____

KHANGARU: _____

ḲWANA: Vha eḡele zwavhudi. Ndi a vha funa nga maanḡa!

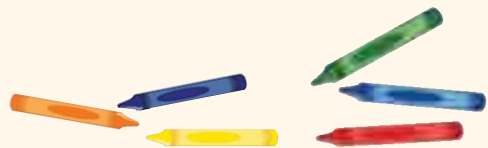

Kha ri nḡale

Shandukisani maf'hungo aya a vhe mbudziso. Ni shumise ḡiḡwe na ḡiḡwe ḡa maipfi a re kha zwitangeledzi. Ni songo hangwa tshivhudzisi.

Tsumbo

Khangaru i wanala f'hedzi Australia. (nandi)
Nandi khangaru i wanala f'hedzi Australia?

Khangaru dzi ḡa mahatsi, beri na nḡuhu (mini)

Khangaru i thamuwa mithara miraru u ya nḡha (u swika ngafhi)

Khangaru i wanala Australia. (ngafhi)

Khangaru ndi mme wa vhukuma (naa)

Khangaru i hwala riwana kha mukhwama wayo (ngafhi)

Datumu:

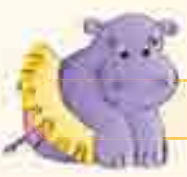
Nṭha na fhasi

Kha ri vhale

Khovhe ya ri kha khangaru,
 "Ee, ee! U thamuwa hani!
 U pfuka masimu na maḁi,
 U vho nga a u tsha ḁo ima!
 Hanga vhutshilo vhu a bora haf ha kutivhani
 Ndi tama u bvela nḁa shangoni!
 Ndi tama u thamuwa sa inwi!"
 Ndi khovhe i tshi amba na khangaru

Kha ri pfesese

- Khovhe i khou amba na nnyji?
- Khovhe i ḁipfa hani nga vhutshilo hayo kutivhani?
- I tama u ita mini?
- I tama u ya ngaf hi?
- Ni vhona u nga khovhe i nga kona u thamuwa?
Ndi ngani ni tshi ralo?

Kha ri n̄wale

Jenisani maiti a siho afha kha mafhungo a tevhelaho. Ni nga shumisa ndi kana dzi.

Khangaru ya mme _____ mme a mangadzaho.

Joeys _____ vhulungea zwiqwamani zwa mme adzo.

Australia _____ haya ha khangaru.

_____ mini itshi? Ndi hatsi hune khangaru ya la.

_____ ngafhi hune khangaru dza ya hone? _____ khou ya hayani!

Kha ri n̄wale

Itani phere dza mafhanbanyi nga maipfi a re tshibogisimi. Ni n̄wale fhungo nga phere inwe na inwe.

tavhaya	zwinzhi	khulu	tsha monde	lihulu	takala
zwituku	tsha ula	singuwa	thukhu	kutuku	ongolowa

Tsumbo:

Khangaru ndi phukha **khulu** i mamisaho ngeno tshibode **tshi tshituku**.

Handwriting practice area with ten horizontal blue lines.

Datumu:

Finny u n'wala posikaraṭa

Kha ri n'wale

Thusani Finny u lulamisa vhukhakhi kha posikaraṭa musu a sa athu u i rumela kha Fred Fliptail. Ni talele vhukhakhi vhuṅwe na vhuṅwe ni n'wale zwi re zwone nga fhasi.

Ha Fred

Iḍanu vhona Vho Highjump Kangaroo! A ni ambi ni tshi khona

u thamuwa nṭha sa vho? Humbulani zwine ṅa nga kona

u zwi vhona! Ntha ha zwifhaṭo, khaithi, zwitivhe,

milambo na maisha.

Ndi tenda uri no takala.

Mufunwa

Finny

Tshitembe

Vho Fred Fliptail
The Pond
Wetlands Farm

Kha ri n̄wale

D̄iiteni khangaru. Ni tea u thamuwa na u fhufha ni tshi ya muedzini u re na zwiliwa zwi d̄ifhaho zwine na d̄o la. Ni lingedze u thamuwa na u fhufha sa khangaru.

Zwino n̄walani phara nga ha zwiliwa zwine na si zwi fune Shumisani maipfi aya u ri a ni thuse.

ndala	fhethu ha khwiṇe		u sedza	
d̄ifha	muthetshelo	nd̄uhu	thondo	ngowa

mud̄ifho zwi no fana na hatsi, midzi na zwiṭaka	
zwimela zwi no fana na nzie, masunzi na nyendavhusiku (bitili)	
shenga zwiliwa	mila zwiliwa

Kha ri d̄iphine

Vhusevheḡi khovhu inwi wanani maipfi. Oṭhe a no thoma nga "b", ni a kona u vhona uri a fhela nga leḡere l̄ifhio. Inwi fhedzisani ayo maṛwe o salaho.

Tshithu tshine goloi dza wana mulilo khatsho	b _ _ a
U amba muhumbulo	b _ _ a
Tsha u vhala	b _ _ u
Muthu a sa shumi u a	b _ _ _ _ i
Tsha u imisa goloi	b _ _ _ _ i
U vha na riwana	b _ _ _ _ a

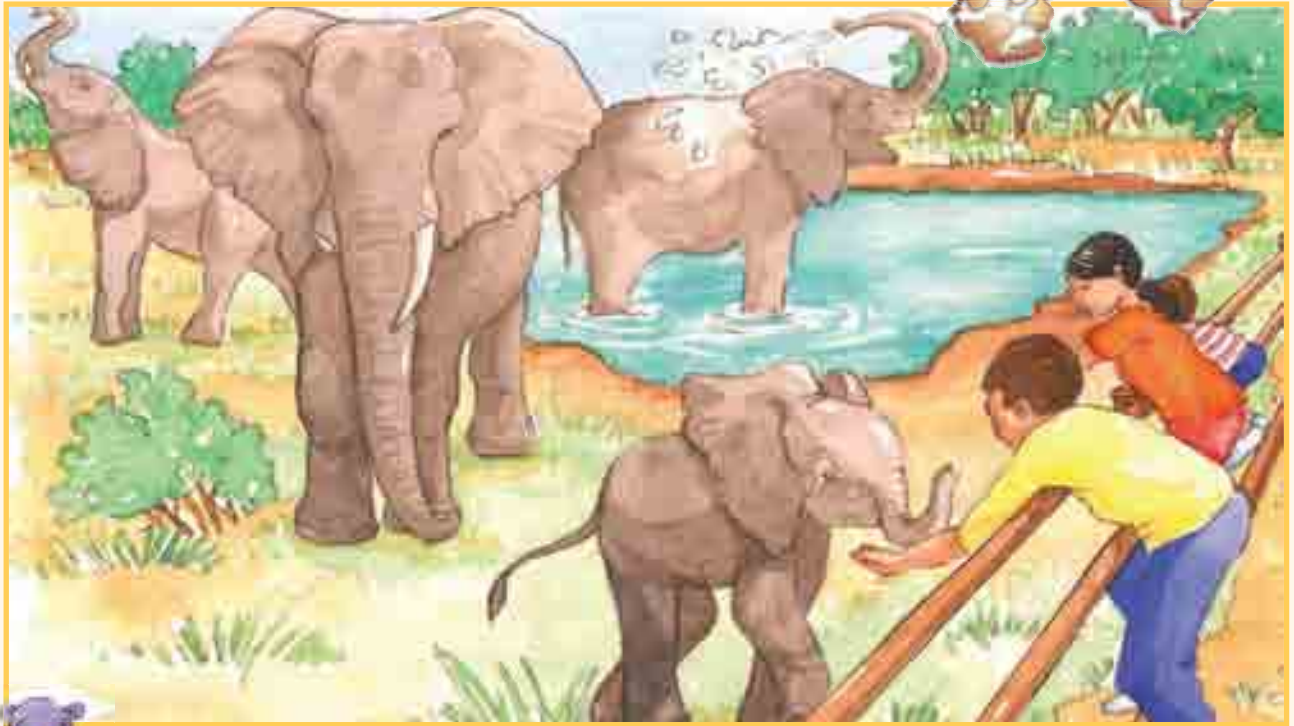

Datumu:

Tanganani na ndou dza Afrika

Kha ri ambe

Ambani nga ha tshifanyiso.

Kha ri vhale

Ndou dzashu

No no vhuya na vhona ndou? No no vhuya na i fara? Ndou yo no vhuya ya ni khisa nga musingo wayo?

Arali zwi songo ralo reshanani na dziwe dza phukha idzi dza tshipentshela.

Amarula

Ndi yone mboho ya kalesa fhala Hartbeespoort Elephant Sanctuary. Yo fhedza tshifhinga tshilapfu tsha vhutshilo hayo i tshi dzula dzizuu musu i sa athu da afha vhukhudaphukha. I pfana na u dzula i na vhathu. I na lunanga lwa monde fhedzi – lwa tsha u la lwo kunuwa miwahani minzhi yo fhiraho.

Khumba

Khumba ndi ngdokadzi, "mme" a sambile henefho vhukhudaphukha. I pfanesa na vhulondotwa nahone ndi yone i no thogomela dziwe ndou. I pfana nga maanda na madi nahone i dzula madini tshifhinga tshinzi.

Masadi

Masadi yone i tou fhiri nyana idzi dziwe dza miwaha ya 15. Ndi yone ya "vhuvhili kha vhukoma" nahone i thusa u vhohekanya mutsa. I pfana na u dzula na dziwe ndou nahone lufhalafhala lwayo lu ntsha kha lwa dziwe. I pfana na u pfa ipfi layo, zwino arali na nga pfa lufhalafhala lu tshi lila lu tshi bva afho dangani ni zwi divhe uri ndi Masadi i no khou "imba".

Temba

Temba ndi yone nwana wa sambile pfana na uri ndou dzotlhe dzi i londote na u i fha vhunzhi ha Lufuno. I funa vhana nahone i dikanda nga u thogomelwa na u takalelwa nga vhana.

Kha ri ambe

- Vhukhudaphukha ndi mini?
- Ni vhona u nga ndi ngani ndou dzi tshi dzula vhukhudaphukha?
- Ni vhona u nga ndi ngani hu na ndou xhanu fhedzi afho vhukhudaphukha?
- Ni vhona u nga ndou dzi a pfana na u dzula nga sambile kana u dzula nga nthihi? Ndi ngani?

Kha ri n'wale

Maipfi o swifhadzwaho a amba mini? Tingeledzani thalutshedzo ya tsinisa ya lirwe na lirwe. Nwalani maipfi o swifhadzwaho kha dikishinari yanu.

vhukhudaphuka	fhetu ha tsireledzo vhushavheloni hodelani bulasi
vhukoma	vhuswa vhurangaphanda vhukunzi lwala
vhulondotwa	u londiwa u thogomelwa u takalelwa
dangani	ngangomu haya fhetu ho valelwaho
dikanda	lala diphina titima dakalo

Kha ri n̄wale

Aya ndi madzina a phukha dza nduna.
Dzina la ya tsadzi ndi lifhio. Nangani kha tshidanga.

mbudzi ya tsadu	phambo	ndou ya tsadzi	ntsa ya tsadzi	sekwa
-----------------	--------	----------------	----------------	-------

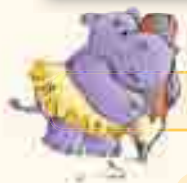
N̄dou ya mboho _____

Ntsa ya nduna _____

Sekwa la mukuku _____

mukukulume _____

mbokoṭo _____

Kha ri n̄wale

Phukha dzi la mini? Talani mutalo vhukati
ha tshithu tshi liwaho na phukha ya hone.

Tsumbo

mmbwa	marambo
n̄dou	nama
ndau	hatsi
dolifini	mitshelo
ṭhoho	maṭari
ntsa	khovhe

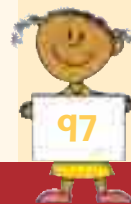
N̄walani khwethedzo ya maipfi a re afha fhasi.

Dzula ngafhi _____

Ndi iwe _____

Ndi afho _____

Ndi itsho _____

Mutša u da phanda

Kha ri vhale

Nḁou dzi dzula dzotḁhe?

Nḁou dzi dzula mitḁani. Mitḁa yo vhalaho i dzula yotḁhe sa sambi. Murangaphanda wa sambi ndi ene mufumakadzi muhulwane. Vhana vhotḁhe na vhanwe vhafumakadzi vha tevhela ene.

Nḁou dzi ḁa mini?

Nḁou dzi ḁa zwimela. Ngaauri ndi phukha khulu vhukuma, dzi tea u ḁa maḁari manzhi, dzi dovha dza ḁa na hatsi na makwati a miri – na mitshelo, musi dzi tshi zwi wana! Dzi a kona u fhedza awara dza fumbili nga ḁuvha dzi khou ḁa!

Maḁo

Nḁou dzi na maḁo mavhili. A bvelela nga matungo a mulomo nahone a a hula u swika kha mithara dza rathi nga u lapfa.

Nḁevhe na misingo

Nḁevhe dza nḁou yo fhedzaho u hula dzi a swika mithara mbili nga u lapfa na 120 senthimitha nga vhuphara. Nga huḁwe dzi fhefhedisa nḁevhe u ḁirothodza.

Nḁou dzi a kona u fema nga musingo. Dzi a kona na u nukhedza na u doba zwithu nga musingo.

Nḁou i a kona u shumisa musingo u jenisa zwḁiwa mulomoni, i a kona na u ḁihasha maḁi ngawo. Musingo u dovha havhu wa shumiswa kha u pfa zwithu.

Nḑou dzi ḑirothodza hani?

Musi hu tshi fhisa, nḑou dzi funesa u jena maḑini na thopheni. Dzi dovha dza shumisa misingo u ḑishela na u bvisa buse muvhilini. Mapiliti kha lukanda lwadzo a fara maḑi na u thusa kha u fhola.

Nḑou dzi dāvhidzana hani?

Nḑou dzi amba dzotḑhe nga "mitzhemo" ya u vhidzelelana.

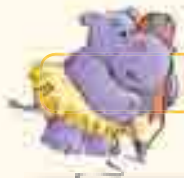
Nḑou dzi tshila tshifhinga tshi ngafhani?

Nḑou dzi a kona u tshila u swika miriwaha ya fumalo.

Kha ri pfesese

- Ndi nnyi ane a dzulela u vha murangaphanda wa sambi?
- Nḑou dzi ḑa mini?
- Nḑou dzi fema hani?
- Nḑou dzi amba hani?
- Nḑou dzi tshila tshifhinga tshingafhani?

Kha ri ḑwale

Itani fhungo ḑithihi kha mavhili. Ni shumise na, fhedzi kana ngauri u ita mafhungo. Ni ḑwale mafhungo maswa nga murahu ha phere iḑwe na iḑwe.

Maḑo a nḑou ndi malapfu.

A hula 18 cm ḑwaha nga ḑwaha.

Nḑou dzi ḑa maḑari a miri.

A dzi ḑi ḑama.

Vhathu vha tea u fara nḑou zwavhudi.

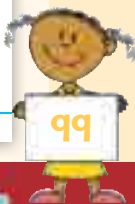
Na dzone ndi tshipiḑa tsha mupo.

Nḑou kanzhi dzi shumisa tsha monde kana tsha uḑa.

Dzi shumisa ḑino ḑithihi

Nḑou dzi tshila kha tshitshavha.

Dzi a londotana na u funana.

Datumu: _____

Khonani na vhahura vha ndou

Kha ri n̄wale

Jenisani ipfi lone u fhedzisa fhungo liṅwe na liṅwe. Shumisani maipfi a re tshibogisini.

nenya	u ṭavhanya	ongolowa	ḍigeda	hasha
-------	------------	----------	--------	-------

Nḍou ṭhukhu yo mela maṅo nga _____.

Mme u ima o _____ fhasi ha murunzi wa muri.

Nḍou ya mboho i _____ maḍi nṭha ha lukanda.

n̄wana wa nḍou u shenga zwiliwa zwawe nga u _____.

Nḍou i tshimbila nga u _____ nga milenzhe mihulu.

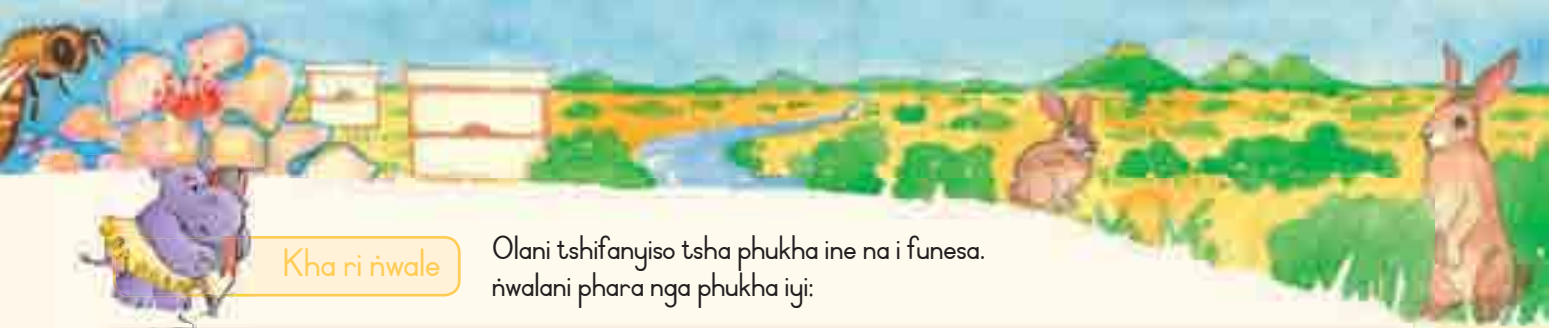
Kha ri n̄wale

Vho Nḍou vho humbula u fara lwendo kha phakha yavho. Lavhelesani phara dze vha jja. Vha ṭoda u n̄wala fhungo nga ha tshinepe tshin̄we na tshin̄we. Kha vha vha thuse u shumisa maipfi are bogisini u ita mafhungo avho.

ṭhoho i levhuwaho	u la mutshelo	thudwa ndapfu
matari a u difha	u ambesa	naka

Kha ri n'wale

Olani tshifanyiso tsha phukha ine na i funesa.
nwalani phara nga phukha iyi:

Kha phara ya u thoma ambani uri phukha i dzula ngafhi na uri i dzula i yothe kana dzi dzula kha zwigwada.

Kha phara ya vuhvhili talutshedzani phukha: ndi nngafhani, nahone yo tou itisa hani?

Kha phara ya vhuraru ambani uri phukha yanu i amba nga ndilade na phukha iyi: I ita mubvumo ufhio.

Tsha u fhedzisela, phukha iyi i tshila tshifhinga tshingafhani na uri ndi lushaka lu re khomboni naa, ni humbule uri no guda nga thulo dza riverine dzi re khomboni

Mutambo

Vhalani tshirendo ri ite litambwa ngatsho:

Ndou i tshimbila
Nga urali nga urali
Yo hulesa,
Yo nonesa.
A i na minwe,
A i na zwikunwe.

(Monani nga u ongolowa nga milenzhe mina, sa ndou.)

(Imani ni dzudzumele ntha nga zwanda.)

(Kharamudzelani zwanda matungo u sumbedza uri ndou yo nona hani.)

(Itani vili, ni dzumbe minwe yanu.)

(Dzumbani zwikunwe.)

Teacher
Date:
Sign:

A blank sheet of lined paper with a vertical red margin line on the left and horizontal blue lines for writing. The page is otherwise empty.

4

Datumu: _____

U fhaṭa muvhili u re na mutakalo

Kha ri ambe

Lavhelesani zwifanyiso.

- Avha vhana vha vhonala vha na mutakalo?
- Ndi nga mini ni tshi ralo?
- Ni na mutakalo? Tikedzani phindulo yanu.
- Ndi zwiliwa zwa tshaka dzifhio zwo teaho mivhili yashu?

Kha ri vhale

Mignon mufhaṭamisipha

Mignon Weideman ndi mugudisi o fhambanaho na vharuwe. Musi a sa khou lugisela ngudo kana u koreka mushumo wa vhagudi, u vha a tshi khou jima. Mignon ndi ngwenḁa ya vhufhaṭamuvhili. Mignon o no wina miṭaṭisano yo vhalaho u bva tshee a thoma

zwa vhufhaṭamuvhili.

Mignon o vha a tshi ita zwa airobikisi ngei jimu. Fhedzi a ri u vhona vhanna vha tshi khou shisha mabiko vha tshi gagula madzimbi (zwikalo) a sa lemeli zwone, a mbo ḁi shandula sia. tshitori tshawe khetshi:

Ndo vhona Joseph Mkhize a tshi khou gagula zwikalo. Nda zwi tamesa. Ndi ṭoda u ita zwenezwo. Ndi tshi thoma ndo vha ndi tshi vhona u nga ndi nga si kone. Nga murahu nda humbula uri a huna mulayo une wa ri vhafumakadzi vha nga si ite zwa vhufhaṭamuvhili.

Nda joina Joseph. U thomani ndo vha ndi tshi ri u ḁo ntsea. Fhedzi nda mangadzwa nga vhuthu hawe. A mmbudza zwiliwa zwine a ḁa na nyonyoloso dzine dza fhaṭa misipha.

Vhufhaṭamuvhili hu ṭoda muthu a tshi shuma nga maanda awe oṭhe khathihi na vhuḁinekedzeli. Ndo swika he nda pfesesa kuitelwe kwa mutambo uyu u no itela muthu khaedu. Zwino ndi a kona u fhedza awara mbili na hafu nga ḁuvha ndi jimu, ndi tshi khou gagula zwikalo.

Misipha i aluwa zwavhudi arali muthu a tshi ita nyonyoloso dzo tou dzudzanyiwaho nga ngona. Ni nga fhedza mirwaha jimu, fhedzi arali na ita zwithu nga ndila i si yone misipha ya muvhili wanu i nga si kukumuwe.

U la nga ndila yo teaho ndi tshithu tshihulwane. A thi li zwiliwa zwo dalaho khabohaidireithi, sa rasi na vhuswa, sa izwi zwi tshi vhang mapfura muvhilini. Ni songo la swigiri na tshokoleithi. Zwiliwa zwa mapfura na zwone a zwo ngo tea. Zwino ndi la nama ya khuhu i si na lukanda, khovhe, makumba, miroho na mitshelo. U dikaidza ndi tshithu tshihulwane kha vhufhatamuvhili. Vhaswa vha nga vhuelwa vhukuma kha vhufhatamuvhili. Vhadzia u fhatamuvhili vha thonifha mivhili yavho. U fhatamuvhili havho mivhili zwi kwama vhutshilo havho hothe. Ni tea u guda uri hai (u hana) kha zwithu zwinzhi.

Kha ri ambe

- Ni a vhona zwi tshi mangadza uri mufumakadzi u a fhatamuvhili? Talutshedzani phindulo yanu.
- Ndi ngani Mignon o jia sia la zwa u fhatamuvhili?
- Ndi nnyi o mu isaho kha zwa u fhatamuvhili?

Kha ri riwale

Livhanyisani maipfi o swifhadzwaho na thalutshedzo. Ni nange la khwinesa. Nwalani maipfi o swifhadzwaho kha dikishinari yanu.

takadza	fashea	vhofhea	nyanyuwa	mutambo
dikumedzela	dinetshedzela	vhuluvha	vhudikumedzeli	ndondolo
khaedu	lingedza	sinyusa	bora	lemela
thonifho	mulayo	ndango	mulayo	mulawana
mbuelo	zwivhuya	bindula	swikelela	thusa

Datumu: _____

Mitambo yanu, mitambo yanga, mitambo yashu

Kha ri pfesese

- Mignon ndi mugudisi "a sa fani na vharwe nga ndilade?"
- Vhufhatamuvhili hu toda mini?
- Joseph Mkhize o thusa hani Mignon?
- Ni tea u sa la zwiliwa zwifhio uri ni kone u ita zwa u fhatamuvhili?

Kha ri nwale

Mafurase aya a amba mini? Livhanyisani maipfi a re kha kholomu ya tshanda tsha ula na thalutshedzo kha kholomu ya tsha monde.

- shishani biko
- gagulani zwickalo
- pfesesa kuitelwe
- digedeni

- itani nyonyoloso ni tshi shumisa zwickalo
- shumesani kha zwithu zwi kondaho
- thomani u digeda nga u ita zwithu zwine zwa si dine
- u talukanya uri zwithu zwi itwa nga ndilade

Kha ri nwale

Itani mutevhe kha BAMMBIRI i sa shumi wa mitambo ine na i divha ni i vhee nga fhasi ha thoho dzo teaho kha thebulu.

Mutambo wa u kwamana	Mutambo u shumisaho bola	Mitambo ya vhasidzana na vhatukana

Kha ri riwale

Fhedzisani girafu iyi.

Humbelani khonani tshanu u ri dzi nange mitambo ine vha i takalela kha iyo yo riwalwaho mafheloni a girafu iyi. Ni kone u jenisa mafhungo kha girafu, nga u shumisa mivhala yo f hambanaho kha vhatukana na vhasidzana.

5																					
4																					
3																					
2																					
1																					
0																					
	Vhatukana	Vhasidzana	Vhatukana	Vhasidzana	Vhatukana	Vhasidzana	Vhatukana	Vhasidzana	Vhatukana	Vhasidzana	Vhatukana	Vhasidzana	Vhatukana	Vhasidzana	Vhatukana	Vhasidzana					
	U bambela		Mavili		Tsimbe		U tshina		Mugidimo		Bola ya milenzhe										

Zwino fhindulani mbudziso idzi:

Vhatukana vha tambesa mutambo ufhio?

Vhasidzana vha tambesa mutambo ufhio?

Mitambo yo doweleswaho nga vhatukana na vhasidzana ndi ifhio?

Mitambo i songo doweleswaho nga vhatukana na vhasidzana ndi ifhio?

Datumu: _____

Zwiliwa zwa maṭhakeni

Kha ri vhale

Ngeletshedzo dza u dzula ri na mutakalo

U ḽa zwiliwa zwone ndi ndila ya khwiṇe ya u dzula ni na mutakalo.

Zwiliwa zwavhudi ndi mini? Humbulani zwigwada zwa zwiliwa. U itela zwiliwa zwi re na mutakalo ni tea u nanga tshiṇwe tshithu kha tshigwada tshiṇwe na tshiṇwe. Arali ni tshi tea u sia tshiṇwe, lingedzani u vha na zwiṇwe zwiliwa hafhu leḽo duvha. Izwi ndi zwigwada, zwi re na tsumbo dza zwiliwa khazwo:

Phurotheini:	Khuhu, khovhe, ṇama, makumba, phinatibatha, soya, ṇawa
Zwibveledzwa zwa mafhi:	Mafhi, tshizi, yogathi
Mitshelo na miroho:	Maswiri, miomva, maḽabula, tshipinishi, maṭamaṭisi
Thoro:	Vhurotho, mugayo, raisi
Mapfura na ole:	Majarini, batha, ole

Iḽani zwiṭuku u bva kha mapfura na ole, ni ḽe vhunzhi ha mitshelo na miroho.

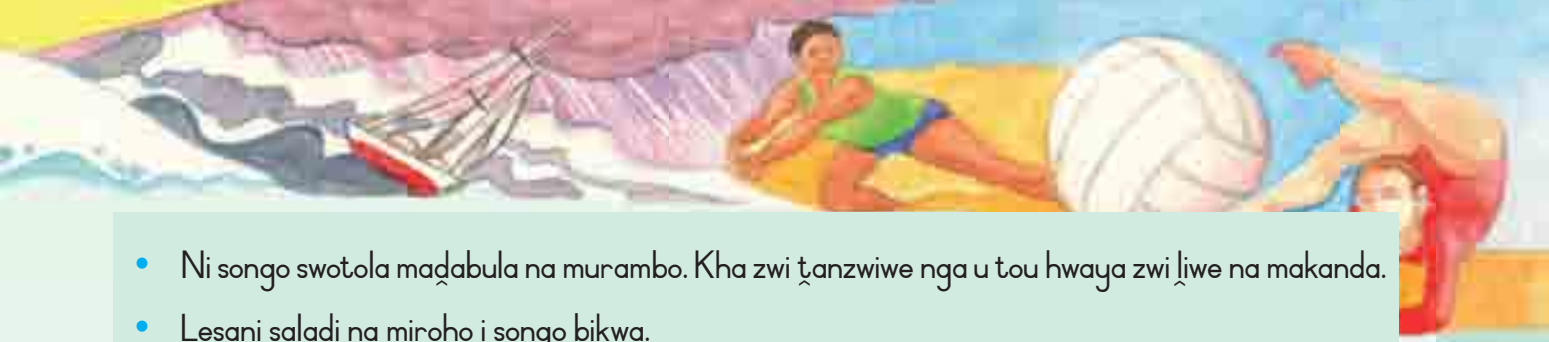
Engedzani faiba kha kuḽele kwanu

Vhunzhi ha vhathu vha amba nga faiba. Faiba ndi ya ndeme kha kuḽele kwavho. Faiba i vha thusa uri muvhili wavho u suke zwiliwa. Zwibveledzwa zwa malaṭwa zwi bva muvhilini wavho nga u ṭhukhukanya zwilaitaizwi. Faiba i wanala kha sirili, vhurotho ha gorou, kherotsi, seleri, tshipinitshi, fhuri, maapula, mapiere na ḽegumu (ṇawa na pisi).

Nyeletshedzo malugana na u engedza faiba kha kuḽele kwanu

- Ni songo swotola mitshelo i no nga maapula. Iḽani makanda ngauri a na faiba.

- Ni songo swotola madabula na murambo. Kha zwi tanzwiwe nga u tou hwaya zwi liwe na makanda.
- Lesani saladi na miroho i songo bikwa.
- Ilani phasita ya gorou na vhurotho madzuloni a pasta tshena na raisi tshena.
- Mugayo u songo sefeswaho na wone wo dala faiba.

Kha ri pfesese

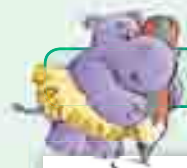
U ya nga ha mafhungo o newaho kha ili bammbiri la u shumela, ndi ifhio ndila ya khwiwe ya u dzula u na mutakalo?

- Ndi zwigwada zwifhio zwa zwiliwa zwine zwa vha na ndeme sa zwiliwa zwi re na mutakalo?
- Ndi ngani faiba i na ndeme kha kulele kwanu? Neani zwiitisi zwivhili.

Mme anu vho ri ni ite zwiliwa zwa lantshi ya tshikolo. Dadzani thebulu ni ambe uri ndi zwiliwa zwifhio zwiraru zwine na nga zwi jia na uri ndi ngani. Mafhungo a re kha bammbiri la u shumela a do ni thusa.

Lushaka lwa zwiliwa	Tshiitisi

Kha ri riwale

Fhedzisani mafhungo aya nga u shumisa zwi, a, kana nga:

Zwiliwa _____ re na pfushi zwi thusa kha u fhaṭa muvhili.

_____ pula _____ duvha li _____ ni nea mutakalo.

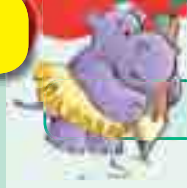
Ni tea u maapula mararu _____ duvha.

Datumu: _____

Zwinwe hafhu nga Mignon

Kha ri n̄wale

Ŋwalululani phara iyi i na zwiḡa zwa u vhala uri hu sa vhe na vhukhakhi.

Vhuḡwe vhusiku mignon o humbula u fhedza tshifhinga tshinzihi jimu na Joseph a khu toda u gagula zwikalo zwinwe nge a vhona uri u ngari inwe 20kg yo luga ngeno Joseph o mu sedza a khou vhona u nga nga murahu ha izwi zwi do mu kondela u pusha zwileme zwothe nga luthihi:

Kha ri n̄wale

Itani sangweji i re na mutakalo i diḡhaho.

Thimbwanywa

- Zwiḡai zwiḡhili zwa vhurotho ha gorou
- Majarini
- Zwiḡai zwiḡhili zwa khuhu
- Khukhamba
- t̄amaḡisi

Zwino ḡwalani ndaela dza nga ha kuitele kwa sangweji. Khwaḡhisedzani uri no nombora ndaela dzoḡhe. Ya u thoma no i itelwa. Fhedzisani dzo salaho.

I. Tsheani zwiḡai zwiḡhili zwa vhurotho ha goroi

Kha ri n'wale

Muvhigi wa mafhungo wapo o inthaviwa Mignon. Fhedzisani inthaviu nga u jenisa zwine na vhona u nga Mignon o zwi amba.

Muvhigi: Ndi mini zwo itisaho uri ni jie tsheo ya u fhat'a muvhili?

Mignon: _____

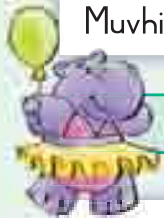
Muvhigi: Ni a la zwiliwa zwo tshipentshela?

Mignon: _____

Muvhigi: ni nga themendela uri vhasidzanyana vha ite zwa u fhat'a muvhili?

Mignon: _____

Muvhigi: Ndo livhuwa. Mignon, zwo vha zwavhudi u amba na inwi.

Mutambo

Olani zwipuka izwi.

U alavha kha magabelo o halifhaho

Kha ri ambe

Lavhelesani t̄hoho dza mafhungo na tshifanyiso. Ni vhona u nga atikili iyi i khou amba nga mini?

- Ambani na khonani yanu nga mitambo ya n̄nda na ya ngomu.
- Ambani nothe nga ha mitambo ya madini na mitambo i tambelwaho shangoni.
- Ni a tama u alavha nga yathi? Ndi ngani ni tshi ralo?
- Ndi vhukoni vhufhio hune na t̄oda arali ni tshi t̄oda u alavha nga yathi?

Kha ri vhale

U alavha u bva CAPE u swika RIO

Hu na d̄uvha lithihi kha mirwaha miraru miñwe na miñwe line nga lo vhatu vha Cape Town vha litsha mishumo yavho. Vha tsela fhasi fha la hu no lugisa hone zwikepe (dokhoni). Vhañwe vha gonya bama la Signal Hill vha tielela gombame (bai).

Muñwe na muñwe u khou t̄oda u vhona u thoma ha mut̄atisano wa yathi wa u bva Cape u swika Rio.

Nañwaha ho vha na muñwe mualavhangayathi ane a kha di vha mut̄hannga we a vha a sa khou t̄alela mut̄atisano. O vha e kha in̄we ya dziyathi. Carven Dickson o ita divhazwakale (tshirangela). Ndi muñwe wa vhatu vhane vha kha di vha vhat̄hannga vhe vha alavha mut̄atisanonu uyu.

"Makhulu wanga vho vha vhe mureakhovhe. Khotsi anga vhe mufhat̄i wa zwikwekwete (mikhumbi). Zwikwekwete zwo di dzula zwi tshipiḁa tsha vhutshilo hanga. Ro vha ri na dinzhi khotsi anga vha tshi ri isa Zeekoeivlei ngayo," ndi Carven. "Liñwe d̄uvha nda vhona vhana vha tshi khou alavha nga vhothe. Ndo zwi vhona uri arali

avha vhana vha tshi kona u alavha na n̄ne ndi nga zwi konavho."

Carven o t̄avhanya u kona u alavha. Hu si kale o vha e kha mut̄atisano na u wina a tshi khou wina. Fhedzi tshiwo tshihulwane vhutshilo ni hawe ndi hoyu mut̄atisano wa u bva Cape u swika Rio.

"Musi kaput̄eni wa yathi a tshi mpfounela a ri ndi ye, a tho ngo zwi kholwa," uyo ndi Carven.

"Mut̄atisano wo vha u wavhudil! D̄uvha na d̄uvha ho vha hu tshi bvelela zwithu zwi takadzaho. Ra vhona tshedza tshi dala tshi tshi lai muñwe musi musi d̄uvha li tshi vho tota tombo. Ra vhona vhana vha dolofini na khovhe nnzhi dzi no fhufha. Tshiñwe tshifhinga vhusiku dzo vha dzi tshi ri phamasa, wa sokou pfa: phaa!"

Tshifhinga tshe a pfa o tshuwa ndi musi wa madumbu. "Magabelo o vha e mahulu vhukuma - a tshi lingana na n̄du ya fuloro mbili. Ndo lwadzwa nga tsilingwane ya lwanzhe luthihi fhedzi nga d̄uvha la u thoma. Jenereitha yo ita uri t̄hoho yanga na dangani hanga zwi thome u vhilingana.

Yathi ye Carven a vha e khayo yo vha ya vhuvhili kha u swika Rio De Janeiro kha phendelashango ya Brazil. Khuruu ya Carven yo pfuka dānzhe la Atlantic nga maduvha a fumi t̄hanu. "Ndo pfa zwi tshi nt̄ungufhadza musi ri tshi vho swika'. Ndi Carven a no ralo a tshi sea. Ho vha hone u t̄hot̄hela ha u d̄iphina. Fhedzihā, ndo pfa ndo takala uri ndi khou dovha hafhu u vhona shango (mavu).

Zwino Carven u ngomu u khou ita ndowendowe ya mut̄at̄isano wa Vhugwenā ha lifhasi.

Kha ri ambe

- Mut̄at̄isano wa u bva Cape u swika Rio u farwa lungana?
- Mut̄at̄isano uyu u a d̄ivhea? Tikedzani phindulo yaṅu.
- Ndi ngani Carven o ita zwa u alavha?
- Phara iyi i amba uri Carven o vha e mungafhani a tshi jenela mut̄at̄isano. Ni humbulela uri o vha e mungafhani?

Kha ri ṅwale

Hu nga shumiswa maipfi manzhi nga ṅdila dzo fhambanaho a tshi amba zwo fhambanaho. Livhanyisani maipfi o swifhadzwaho na t̄halutshedzo dzao sa zwe a shumiswa zwone kha mafhungo a Carven. Maipfi o swifhadzwaho ni a jenise kha dikishinari yaṅu.

khwaṅhisedza	talela kunga dangaleloo tshipida tsha khwine ombedzela
zwimba	punda thivha kukumuwa magabelo
jenereitha	muṅwali musiki tshipida tsha mutshini golo
lwadzwa nga lwanzhe	takala silingwa sa takala u lwadzwa nga lwanzhe
t̄at̄isana	hanedza ṅea khaedu jenela lwa

Datumu: _____

U anetshela nganetshelo ya Carven

Kha ri n̄wale

Carven u a kona u alavha? Tikedzani phindulo yaṅu.

Handwriting practice lines for the first section.

Ndi muṭaṭisano ufhio wa ndeme kha vhutshilo hawe?

Ndi zwifhio zwivhili zwi takadzaho zwo iteaho ngei kha yatshi?

Kha ri ambe

- Naa ndi phoshogde ine ipfi "phaa! la i ita" ṭalusani?
- Ndi phosho dzifhio dzine maipfi a tevhelaho a i ṭalusa?

hevhedza	
hanzhamedza	
thuthuba	

Musi ipfi li na mubvumo u fanaho na muungo une la u ṭalutshedza, li pfi ndi linyanyu. (Zwi ambeni: li/nya/nyu.)

Kha ri vhale

Vhalani maambiwa a Carven. Zwino vhalani zwe khaladzi awe a vhudza muvhigi wa mafhungo.

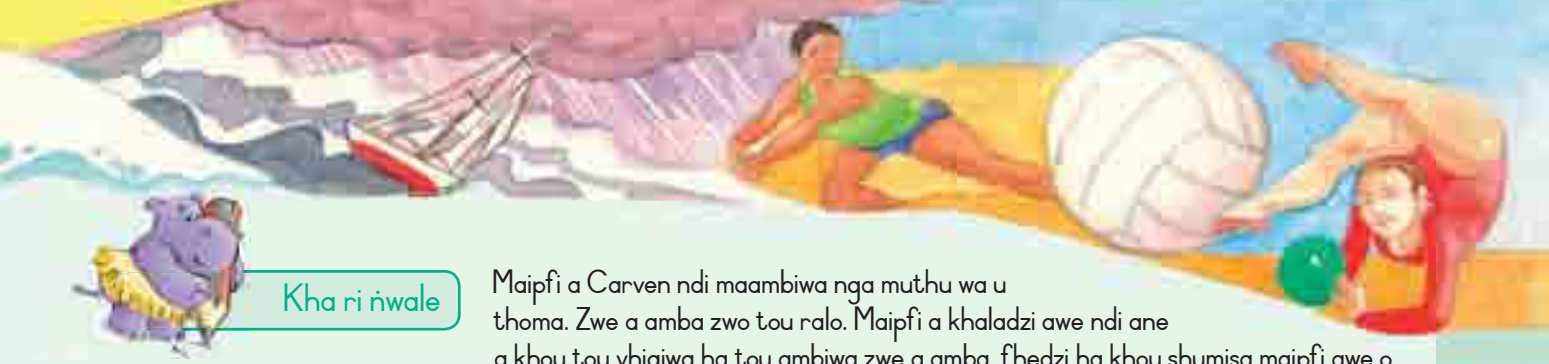

Ndo vhona vhaṅwe vhana vha khou alavha. Nda humbula uri vha a kona u alavha. Zwi amba uri na nṅe ndi a kona.

Uri o vhona vhaṅwe vhana vha tshi khou alavha a humbula uri arali vha tshi nga kona na ene a nga kona.

Kha ri riwale

Maipfi a Carven ndi maambiwa nga muthu wa u thoma. Zwe a amba zwo tou ralo. Maipfi a khaladzi awe ndi ane a khou tou vhigiwa ha tou ambiwa zwe a amba, fhedzi ha khou shumisa maipfi awe o tou ralo.

Musi ni tshi shandukisa u bva kha muthu wa u thoma u ya kha wa vhuraru ni shumisa maipfi a tevhelaho:

nne	ene/vhone
tshanga	tshawe/zwavho
rine	vhone
zwashu	zwavho

rine	vhone
rine	vhone
zwashu	zwavho

Maiti a tshifhinga tsha zwino a ya kha tshifhinga tsho fhiraho.
 Tshifhinga tsha zwino: (tsumbo ndi u)
 Tshifhinga tsha fhiraho: (tsumbo o)
 Zwino shandukisani zwi vhe kha muambi wa vhuraru.

Musi mukaputeni wa yatshi a tshi mpfounela a mmbudzisa uri ndi a funa u ya naa. A tho ngo zwi kholwa.

Tshifhinga tshenda tshuwa ndi musu wa madumbu. Nahone ndo lwala lwanzheni luthihi fhedzi!

Carven o ri

Datumu: _____

Duvha nga duvha

Kha ri vhale

Zwi riwalwaho kha dayari

Musumbuluwo 12 Fulwi

Ndo la tshiswitululo nda pfa dzungu. Nda ita ndowendowe ya u vhofha mapfundo (zwithu zwa ndeme arali ni tshi toda u alavha). Ha da dumbu nga masiari lenelo duvha na muya muhulu ure na magabelo mahulu. Zwo vha zwi tshi kho ofhisa, munukho wa jenereitha wo ita uri ndi pfe ndi tshi lwala. Nda vhona mutshotshonono wa dzidolifini na khovhe nnzhi dzi no fhufha dze dza fhedza dzo wela kha deke nga muungo muhulwane. Zwi tshi thoma zwo vha zwi khou takadza, fhedzi rothe ra zwi dowela. Khonani yanga Samson a tseremuwa kha deke a todou wela lwanzheni.

Lavhuvhili 13 Fulwi

Ro vuwa nga matsheloni. Hu na ndau dza lwanzheni dzi no khou lila. Dzi tshi khou toda u la khovhe kha deke. Samson a dzi gidimedza. Kaputeni Petersen a mmbudza uri ndi vhofhe seila khulwane na u vhona uri mabuli othe o valea sa izwi hu tshi khou da madumbu. Ra lindela ha si bvelele tshithu naho ho vha na muya muhulu. Nga murahu ha tshiswitululo ra pholisha burasi dzothe ngauri kaputeni ori ri khou swika tsini na Rio.

Lavhurari 14 Fulwi

Kaputeni a nga vha o vha a khou tou swaswa ngauri ro vha ri siho tsini na Rio. Lwanzhe ndi tshivhoni tsha bande, hu si na na muya. Ho vha hu tshifhinga tshanga tsha u shuma galarini. Samson a ri u do ya a ntshumela nda mufha gebisi yanga. Ndo vha ndi na mbili nda mu fha nthihi. A mbo di shandukisa muhumbulo. Li tshi thabama nda vhona tshinoni tshihulu tshitshena. Ndi vhona u nga ndi Alibatiroosi.

Kha ri pfesese

- Ndi nnyi o riwalaho dayari iyi?
- Dayari iyi i katela maduvha mangana?

Lavhelesani notsi dza uri ndi ngani dayari yo fhambana na nganetshelo. Ni kone u fhindula mbudziso.

Neani tsumbo ya mafhungo a dayari a zwiwe zwiwe Carven a ri anetshela nga ha ene mune.

Neani tsumbo ya muthu ane Carven a mu bula kha dayari yawe.

Nwalani zwiwo zwo bvelalaho nga matshelonitsheloni.

Nwalani mutaladzi u no bva kha dayari uri vhudzaho nga ha vhudipfi hawe.

Kha ri n'wale

Kopololani mafhungo aya. Vhudzuloni ha maipfi o talelwaho nga fhasi ni jenise masala. Ni shumise mapfi a re tshibogisini

ene	one	rine	ene	vhone
-----	-----	------	-----	-------

Lisala ndi ipfi li shumiswaho vhuimoni ha dzina. Tsumbo: tafula i khishini. Yone yo adzwa labi. Khonani dza Keala dzi khou ga. O takala uri u do vha vhona.

Kaputeni Petersen o humbula uri Kaputeni Petersen a nga wina mutatisano wa Cape u swika Rio.

Ndo pholisha mikungelo ya mavothi ya burasi, mikungelo ya mavothi ya burasi ya penya.

Ndo tangana na Samson ngei Yatshi nahone ndi funa Samson.

Samson na nne ro tanzwa phulethi sa izwi Samson na nne ro vha ri khou shuma khishini.

Ndo kwama mme anga uri mme anga vha si vhilaele nga nne.

Datumu: _____

Lwanzhe lu dinaho

Kha ri n̄wale

Mulaedza wa tshidzumbo

Nd̄ilani ya u ya Rio, khuruu yo f̄hira kha maḡumbu mahulu. Nthihi ya yathi yo vha khakhathini vhukuma ngaauri masithi wo tshinyadzwa. Kapuṭeni rumelani mulaedza kha tshikepe tshanu.

Shumisani khoudu dza Morse u wana uri o ri mini.

Khoudu ya Morse ndi alifabethe ya tshipentshela yo bveledzwaho u itela u rumela milaedza musi ni sa koni u shumisa maledere o doweledho u amba na muthu. I rumelwa nga radio. Ledere linwe na linwe lo itwa nga zwithoma na zwifhande (mibvumo milapfu na mipfufhi)

Khoudu dza Morse Alifabethe

A	• -	N	- •	0	- - - -
B	- • • •	O	- - -	1	• - - -
C	- • - •	P	• - - •	2	• • - - -
D	- • •	Q	- - • -	3	• • • - -
E	•	R	• - •	4	• • • • -
F	• • - •	S	• • •	5	• • • • •
G	- - •	T	-	6	- • • • •
H	• • • •	U	• • -	7	- - • • •
I	• •	V	• • • -	8	- - - • •
J	• - - -	W	• - -	9	- - - - •
K	- • -	X	- • • -	.	• - • - - -
L	• - • •	Y	- • - -	,	- - • • - -
M	- -	Z	- - • •	?	• • - - • •

Phulusani munna washu

- • • • • - - - - - • - - • • • • • - - • • •

• - • - • • - • - - • - - • • -

- • • • • • • • - - • - - • - - -

• • • • • • -

- • • • • • • • • • • - • - • • - - • •

Kha ri n̄wale

Dijieni ni kha yatshi yo waho na uri inwi na vhar̄we vhaalavhi no tshidzwa nga Kapuṭeni Petersen na khuruu yawe.

n̄walani nga ha tshenzhelo iyi kha dayari.

Lavhuraru 14 Fulwi

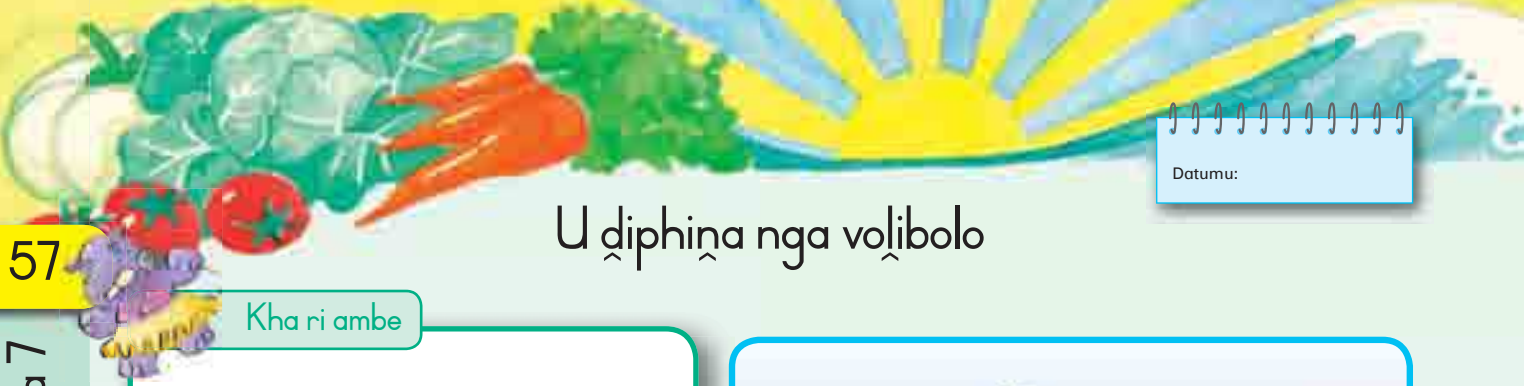
Mutambo

Ndi zwitengeledzi zwifhio zwivhili zwi re na phetheni nga ngomu.

Illustration of ten circles with different patterns: diagonal lines, wavy lines, a cross, a star, dashed lines, a vertical line, diagonal lines, a horizontal dotted line, and diagonal lines.

U diphina nga volibolo

Kha ri ambe

Lavhelesani tshifanyiso.

- Ambani nga ha nyito dzi re kha tshifanyiso.
- Nyito idzi dzi fhambana hani na zwa mitambo zwa duvha na duvha tshikoloni tshanu?
- Ni a funa u tamba muriwe wa iyi mitambo?
- Phambano vhukati ha mitambo i no shumisesa nungo na miwe mitambo ndi mini?
- Ni tea u vha muthu de arali ni khou toda u ita mitambo yo nwalwaho?

Kha ri vhale

Vhomakone vha volibolo dza Hout Bay

Mudavhi wa volibola wa Hout Bay wo dala nga vhasidzana na vhatukana vhane vha khou ita ndowendowe. Ndi mini tshi no vha kunga mutamboni uyu?

Ndivhadzo BAMMBIRINI

Mirwahani mivhili yo fhiraho mapholisa vho jenisa ndivhadzo kha gurandga. Vho vha vha khou vhaela nga magevhenga vhuponi uho na u todana na muthu ane a nga gudisa vhaswa mitambo.

Amanda Coetzee o vhona ndivhadzo a founela "Ndi mukegulu wa mutshena we a vha a tshi tamba volibola" u ralo a tshi vhudza mapholisa. "Zwo luga," ndi mapholisa. "Kha ri thome." Nangoho u gudisa vhana ha mbo di thoma na zwenezwo.

U bva kha u borea u ya kha volibolo.

Duvha la u thoma holoni ya tshikolo vhatukana vha vhonala vho borea. Fhedzi vharwe vha vha na dzangalelo vha vhudza vharwe uri vha de vha tambe. Amanda a thoma u kwama dzikhamphani dzi no lambedza nga zwishumisa. Ha fhedzisela hu na thimu mbili vha thoma u tatisana na thimu dzi bvaho Muizenberg, Cape Flats na Khayelitsha.

Naledzi ine ya khou takuwa

Mugudisi wavho ari naledzi ine ya khou vhonelesa ndi Thandi Nkomo.

U na mirwaha ya II nahone o tambela thimu ya vundu ya fhasi ha mirwaha ya II. Thimu yo dovha ya vha kha makhaulatshele a vundu, ya tou liwa nga thimu ya Algoa Bay.

I a ṭavhanya, u takadza na u difha.

Thandi o shanduka u bva kha hokhi u ya kha volibolo, uri "Volibolo i a ṭavhanya na u takadza. I a difha."

Thimu dza Hout Bay dzi ita ndowendowe luvhili kana luraru nga vhege. Fhedzi Thandi u dzula e mudavhini e kha ndowendowe u swika li tshi kovhela. U ita izwi ngauri u a zwi funa nahone u na pulane khulwane dza matshelo.

Kha ri ambe

- Ndi ngani ho thoma volibolo Hout Bay?
- Thimu dzo vha dzi tshi khou bvelela? Tikedzani phindulo dzaṅu.
- Naa vhana vhoṱhe vho takalela muhumbulo wa u tamba volibolo? Nṅani zwiitisi zwa phindulo yaṅu.
- Vho tamba volibolo lwa tshifhingo tshingafhani?

Kha ri ṅwale

Livhanyisani maipfi na zwine a amba. Olani mutalo u bva kha ipfi u ya kha zwine la amba kha tsha monde. Ni ṅwale maipfi o swifhadzwaho kha dikishinari.

ṱhonifhea
zwigvehenga
ndambedzo
tshishumiswa
dakalofulu

u takalesa
zwithu zwi ṭodeaho u itale ndivho kana nyito yo imaho ngauri
vhathu vhane vha vha magevhenga a tshitaratani ane a ita zwiito zwa vhugevhenga ha tshiṭuhu
u badela mutengo wa mbekanyamushumo kana thandela
hu si tshihulusa kana tsha ndeme

Datumu: _____

Zwizhi nga ha volibolo ya Hout Bay

Kha ri pfelese

Lavhelesani hafhu nganetshelo ya volibolo

- Ndi mini zwi tutuwedzaho vhana u tamba volibolo?
- Volibolo yo ita mini u alusa mitambo kha tshitshavha itshi? Ndi ngani?
- Mugudisi o kona hani u fhat'a thimu dza volibolo?
- Maipfi kana mafurase a tevhelaho a amba mini?

mutshatshame wa vhana vhane vha khou ita nyonyoloso	
u pfa vhe hayani	
naledzi i no khou takuwa	
pulane khulwane	

Kha ri nwale

Fhedzisani phara ya u fhedzisela, nga u amba uri ni vhona u nga ndi pulane dzif hio dzine Thandi a vha nadzo. Nwalani mitaladzi miraru.

Kha ri nwale

Vhalani zwe Amanda a amba nga ha volibolo na mitambo. Zwe vhatu vha amba ndi tshipitshi tshine tsha khou tou vhigwa.

Ndo tambesa volibolo musu ndi tshe muswa.

O amba uri

Ri tea u
vhona uri vhaswa
vhasu vha na dzangalelo
kha mitambo vha vha na
mutakalo
na u khwaṭha
muvhilini.

O amba uri

Kha ri n̄wale

D̄jieni sa murado wa mapholisa a
Hout Bay. Nwalani ndivhadzo ya muthu wa
u thusa mugudisi wa vhaswa ngei Hout Bay.

HU KHOU TODEA MUGUDISI

Kha ri n̄wale

Fhedzisani thebulu. Ni shumise zwifanyiso kha bugu ya mushumo uri zwi ni thuse. Nwalani nga ha zwithu zwa tshaka dzo fhambanaho dza mitambo. Ni nga nanga mutambo une na u funa.

Dzina la mutambo	
Tshivhalo tsha vhatu vha no t̄odea u kkha u tamba mutambo	
Tshishumiswa tshi tshi no t̄odea	
Levele ya u konda: leluwa, konda, kondesa	
Mulayo muthihi wa mutambo	

Dzina la mutambo	
Tshivhalo tsha vhatu vha no t̄odea u kha u tamba mutambo	
Tshishumiswa tshi no t̄odea	
Levele ya u konda: leluwa, konda, kondesa	
Mulayo muthihi wa mutambo	

Kha ri vhale

Volibolo yo no vha mutambo u divheaho kha vhatukana na vhasidzana. I a t̄avhanya na u takadza nahone a ni t̄oḡesi tshishumiswa tsha u u tamba. Ni t̄oḡa fhedzi bola na nethe.

Muhumbulo wa muteo wa volibola ndi hoyu:

Thimu mbili dzi tamba dzi tshi t̄at̄isana matungo a nethe. Dzi rwa bola dzi tshi iselana arali liḡwe sia la litsha bola ya wela fhasi, iḡwe thimu i wana phoindi. Bola a yo ngo tea u rwa nethe tshifhinga tshot̄he. Thimu iḡwe na iḡwe i rwa luraru musi i tshee kha lurumbu lwavho i sa athu pfuka nethe.

Milayo

- Bola i nga kwama huḡwe na huḡwe muvhilini, fhedzi i tea u rwa kana u bammba kha muvhili.
- Mutambi ha ngo tea u gavha kana u posa bola kana u i vhea zwandani.
- Bola a yo ngo wela fhasi mavuni nahone mutambi muthihi a nga si fare bola luvhili lu khou tevhekana.
- Thimu nthihi i nga vha na bola luraru. Vha tea u i wana murahu ya kona u poswa nḡha ha nethe nga lwa vhararu. Iḡwe thimu i kora phoindi arali:
 - Muḡwe a gavha na u fara bola
 - Muḡwe a litsha bola i tshi wela fhasi
 - Muḡwe u gavha bola luvhili lu khou tevhekana
 - Thimu a yo ngo tendelwa u pfukisa bola nḡha ha nethe bola yo kwamiwa luraru fhedzi.

Mutambo u tamba nga sethe tharu kana t̄hanu. Thimu i winaho vhunzhi ha sethe yo wina. Sethe phoindi dza 14, nahone ni a wina arali hu na phambano ya phoindi mbili sa tsumbo 14 – 12.

Datumu:

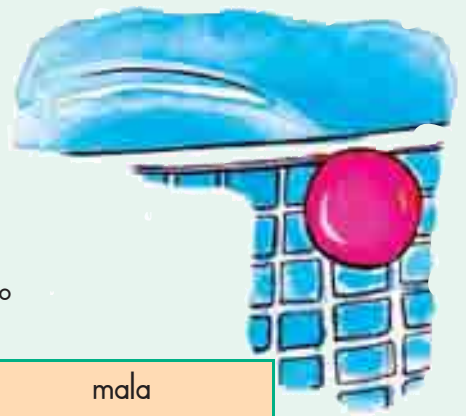

Kha ri p̄fesese

Ni vhona u nga aya mafhungo a bva ngaf hi? Nangani nthihi ya zwi tevhelaho ni n̄wale mbuno dza u tikedza phindulo dzaṅu.

- 1. Nganetshelo
- 2. Litambwa
- 3. Magazini ya mitambo

- N̄neani t̄hoho ya mafhungo aya.
- N̄ndi ngani vol̄ibola yo vha mutambo u divheaho?
- Thimu i wana lini phoindi?
- N̄ndi sethe nngana dzi itaho mutambo wa vol̄ibola?

Kha ri n̄wale

Maṛiwe maipfi a bulwaho u fana fhedzi a tshi amba zwi sa fani asia. N̄walani fhungo nga ipfi liṅwe liṅwe.

t̄hoho	phula	mala
t̄hoho	phula	mala

Kha ri n̄wale

Dijeni ni khou inthaviwa Thandi kha magazini ya tshikolo tshaṅu. Fhedzisani inthaviu:

Muvhigi: Ndi tenda uri ni muṅwe wa ṅaledzi dza bola ya vol̄ibolo. Tshiphiri tsha mvelaphanda ya vheibe ndi mini?

Thandi: _____

Muvhigi: Pulane dzaṅu dza matshelo ndi dzifhio?

Thandi: _____

Datumu: _____

U dīdivha iwe muṅe

Kha ri ṅwale

Ni dī dīvha u swika ngafhi? Dijiēni sa muvhigi wa magazini. Ni a kona u ṅwala muvhigo nga ha inwi muṅe? Ni nga ri mini? Ndila ya u dīdivha a si iyi. Nga fhasi ha ṭhoho iṅwe na iṅwe itani mutevhe wa madzangalelo, zwiṭaluli, vhukoni na zwithu zwa ndeme.

Hobi dzanga

Tsumbo: u tamba volibolo, u ola, u bika

Vhukoni hanga na mpho

Tsumbo: u konesa bola, u amba miswaswo, u guda zwa dzikhomphyutha

Zwiṭaluli zwanga

Tsumbo: u londa, u fulufhedzea, u fhumulesa, u tshila

Zwithu zwa ndeme

Tsumbo: u fulufhedzea, u thembea, u shumesa

Kha ri riwale

Ñwalani ngeletshedzo dza rathi dza u dzula muvhili wo khwaṭha. Ni songo hangwa u dzi nombora. Ñeani ṭhoho zwe na riwala.

Blank writing area with horizontal lines.

Mutambo

Thimu ya basiketebolo.

Vhasidzana vhaṅa vha re miraḡo ya Thimu ya basiketebolo ya Hout Bay: Sheena, Debra, Olivia na Nathi. Shumisani mbuno dzi re afha fhasi u jia tsheo ya uri muṅwe na muṅwe o ambara mini. Ni ṅee muvhala nga u shumisa mivhala i re kha ṭhalutshedzo. Ni kone u ola musidzana tsini na tshifanyiso tshawe.

- Sheena u fhira Nathi nga u lapfa. Debra ndi mupfufhi nyana kha Nathi ngeno Olivia e ene mulapfusa kha vhoṅhe.
- Sheena o ambara jini ya lutombo, tshikhipha tshitshena na berethe.
- Debra o ambara jini ya phephuḷu na thopho ya nevi na mabutsu a nevi.
- Olivia o ambara jini tshena na thopho ya ṭaḡa na tshikhafu tshidala.
- Nathi o ambara rokho ya mitalo mitshena na mitswu na zwienda zwitswu.

Sheena u na mavhudzi malapfu o lukwaho. Debra u na mavhudzi matswuku o geriwaho. Olivia u na mavhudzi a buraweni a swikaho mahadani o onyoloswaho ngeno Nathi e na mavhudzi mapfufhi matswu o lukwaho nga malungu maṅuku.

Datumu: _____

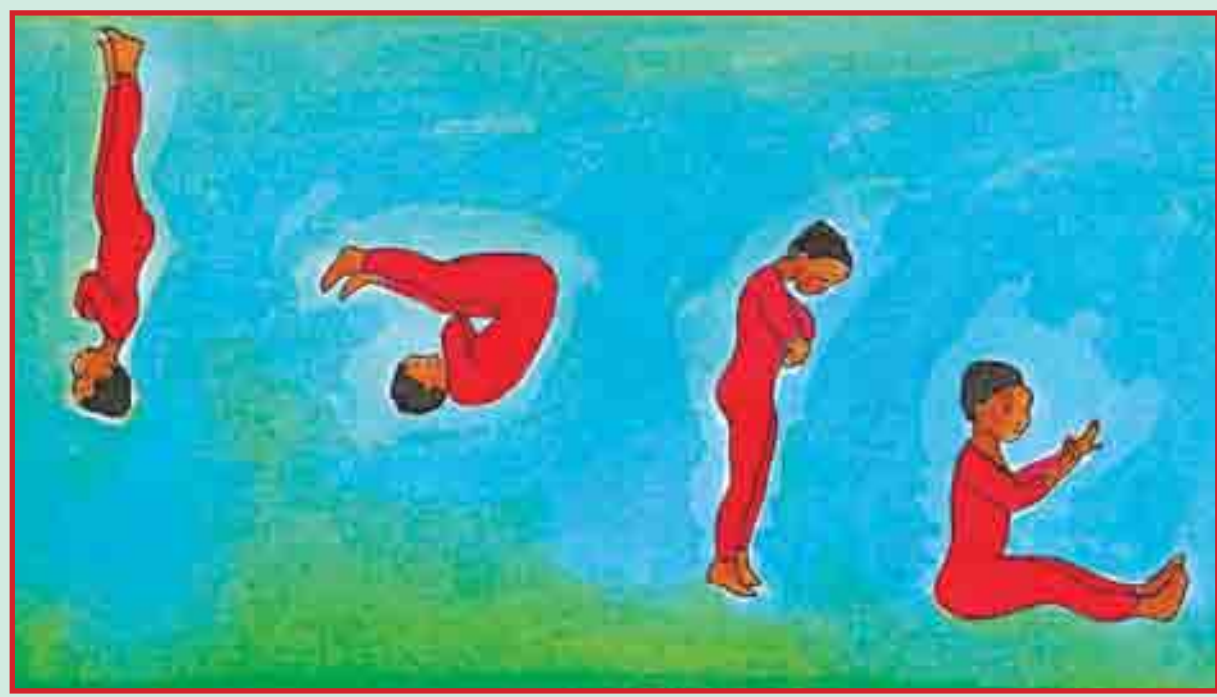
Kha ri vhale

U a fhufha muyani

Edith Moetsi – wa jiminasiṱiki

Nga Dani Moeng

vhege dzi si gathi ho vula jimu ya

Mimethe yo adziwa mugumoni wa jiminasiṱiki ngei sentharani ya zwa sialala ya Polokwane. Magumoni fhasi hu na baa ndapfu. sipiringi bodo na tshitende tsha u itela khatsho zwa jiminasiṱiki zwi kha luṱwe lurumbu. Nṱha nṱha, hu na musidzana a no khou rembulukana muyani. Dzina ḽawe ndi Edith Moetsi.

Jimu iyi yo vha tshipiḽa tsha vhutshilo ha Edithi u bva 2001. O shanduka u bva kha musidzanyana wa miṱwaha ya I I are na miloro u ya kha u gudela u vha mudzi ajiminasiṱiki a monaho muyani a khou lugisela miṱaṱisano ya mashango ḽavha.

“Ndo thoma u guda nga murahu ha

Polokwane,” ndi Edith. “Ndo vha ndi khou toḽa u ita zwa jimu ngauri ndo vha ndo neta nga u sokou monamona ndi sa iti tshithu.”

Mugudisi wa Edith o thoma nga u mugudisa nga khathiwili na u fhufha ṱhiramphoḽini. Hu si kale a thoma u samasolotha na u ita filiki fuleke. Edith ha ngo vhuya a lova ṽoweḽowe nga nṱhani ha musi a kho vhalela mulingo.

ṽamusi Edith u ṱaṱisana na ḽifhasi ḽoṱhe – ngei Hungary, New Zealand na Holland.

Edith o swikelela na kha National Tumbling Judge nahone sa Rajiminasiṱiki wa mufumakadzi a bvaho kha vundu ḽa Limpopo.

O phasa matiriki nga 2008 na u vha na dzipulane dza 7u ita atshithekitsha (u sika zwifhato) ngei yunivesithi. “Fhedzi kha u thambula hu na vhumatshelo lune ndi nga tea u lindelanyana ndi sa athu ya yunivesithi,” u ralo.

Edith na ene ndi mutsila na ramuzika ane a nga bvelela. O wina kha zwa u ola

na u tamba kha bennde ya tshikolo tsha ntha. “U kona u ita zwine nda funa zwi ita uri ndi pfe ndi wavhudi,” u ralo. “A tho ngo vhuya nda humbula uri ndi do swika afha. Ndo thoma jiminasiṭiki u itela u tamba. Fhedzi u bvelela ndi nga ṅwambo wa u shumesa.

Kha ri ambe

- Vhutshilo ha Edith ho shanduka hani u bva tshee a thoma jimu?
- Ndi ngani o thoma jimu?
- Nga nṅda ha u vha mudzajiminasitiki a konaho, ndi mpho dzifhio dzirwe dzine a vha nadzo?
- U vhona u nga mbuno ya u bvelela hawe ndi mini?

Kha ri ṅwale

Jenisoni maipfi aya kha mutevhe wa alifabethe

Nomborani kholomu ya u thoma u bva kha 1 u swika kha 6, ya vuvhili 7 u swika kha 12 ya vhuraru 13 u swika kha 18. (Ni nga wana maipfi othe a 18 kha mutevhe wa alifabethe. Fhedzi a zwi nga vhi zwone arali na sa shandukisa kholomu. Ni a divha uri ngani?)

	mugudisi
	khethiwili
	mutatisano
	fhedzisa
	tshanduko
	shandukiswa

	ene
	mona
	lutombo
	thamuwa
	sipiringi bodo
	samasolothi

	thambula
	guda
	neta
	u thambula
	thirampholini
	ṅamusi

Datumu: _____

Mafhungo a zwa mitambo

Kha ri pfelese

- Lavhelesani hafhu nganetshelo ya Edith. Ndi ngani tshoho yo riwalwa nga maipfi o swifhandzwaho?
- Ndivho ya muirwalo wa u swifhadza phanga ha tshoho ndi ifhio?
- Ndi ngani dzina la Edith li tshi da magumoni a phara ya u thoma, hu si mathomoni?
- Ndi nnyi o riwalaho athikili iyi?
- Ni vhone u nga athikili atikili lushaka ulu ni nga i wana ngafhi? Ndi ngani ni tshi ralo?

1. Gurandza	2. Bugu ya nganetshelo	3. Bugu ya zwirendo
-------------	------------------------	---------------------

Nwalani phara i sumbedzaho uri Edith o bvelahani tshifhinga tshothe u bva tshe a thoma jiminasiamu u swika a tshi vha muhatuli. Nwalani mafhungo mararu.

Kha ri riwale

Fhedzisani mbambedzo.

Brenda u fhufhela ntha makoleni.
Ee, fhedzi Dudu u fhufhela nthesa.
Na Edith u fhufhela ntha ntha.

Tshedza tshanga tshi a penya	Tshanu	Tshawe
Enver u khoulwala	Annie	James
Sbu ndi mulapfu	Thabo	Nomsa
Jan ndi mupfufhi	Reza	Bongi
Daka ndi lidala	Muri	Hatsi

Kha ri n'wale

Lavhelesani t̄hoho dza mafhungo.

1. Livhanyisani mitambo na t̄hoho dza mafhungo. Shumisani mitambo ire afha fhasi:

Bola ya milenzhe	Khirikhethe	U fhufha banji	Ragabii	U fhufha
------------------	-------------	----------------	---------	----------

2. D̄jieni no humbelwa u n'wala atikili ya gurand̄a ya t̄hoho dza mafhungo. n'walani fhungo lihulwane u bva kha athikili inwe na inwe. Fhungo lihulwane li ni vhudza zwine athikili ya amba nga hazwo. I sumbedza mbuno dza ndeme.

Tsumbo:

T̄hoho dza mafhungo: **MTHEMBU NA REKHODO YA SIPIRINTHIA**

Mutambo: Mugidimo

Fhungo lihulwane: Ngwen̄a ya sipirinthi Speedy Mthembu u vund̄a rekhodo ya mithara dza 100 dza sipirinthia kha vhugwen̄a ha Afurika Tshipembe ngei Port Elizabeth madekwe.

WIKHETHE DZI WA DUVHA LA U THOMA

Mutambo

Fhungo lihulwane:

RACHEL U GONYA A VHA KHA SEIMIFAINA LA DZA WIMBLEDON

Mutambo

Fhungo lihulwane:

U FHUFHA U BVA KHA BUROHO YO VHA REKHODO

Mutambo

Fhungo lihulwane:

Kha ri n'wale

Talelani maiti othe kha t̄hoho dza mafhungo dzi re afho n̄tha. Zwino n'walani mafhungo o fhambananaho nga maiti.

Ndi tshifhinga tshanu tsha u vha muvhigi

Datumu: _____

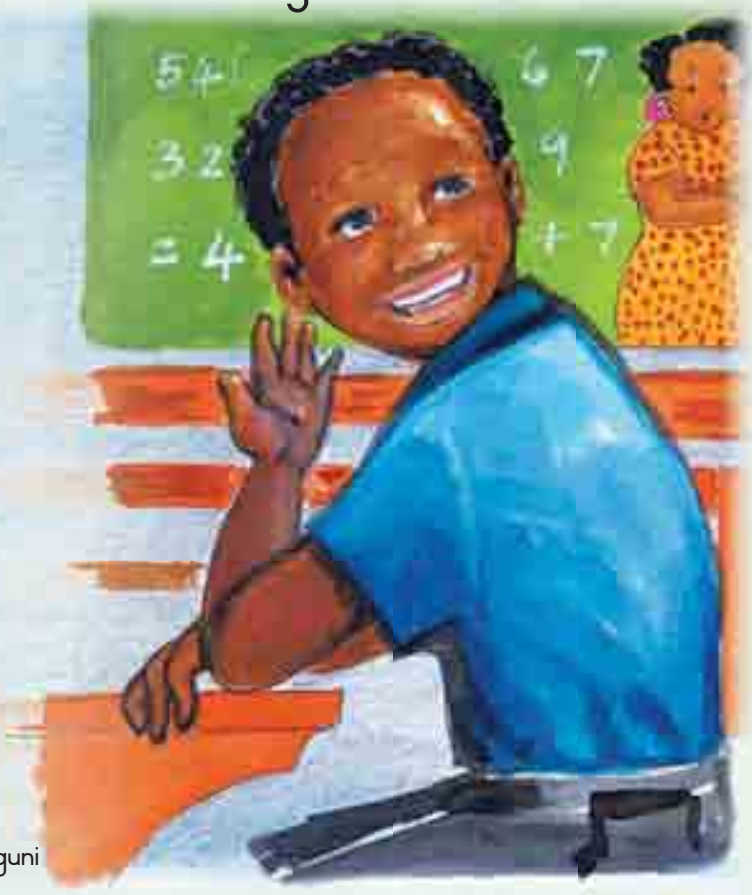

Kha ri vhale

Mpho

Mitambo ya tshikolo ndo tamba
 Nda vhalesa, nda feila
 Nda tamba bola ya milenzhe,
 nda kundwa
 Zwino ndi ite mini?
 Ndo lingedza mitambo yothe
 Nda kundwa
 Nyito dza mitambo
 Hoo! Mpho yanga i a divhea
 Nga vhane nda jena navho kilasini
 Vhagudisi vhang a vho mmbudza
 Ndi a ambesa
 Phosho ndi yone mpho yanga
 Ni a zwi vhoneha, a hu na a si na mpho!

Ben Mnguni

Kha ri pfesese

- Murendi u a kona u tamba mitambo? Tikedzani phindulo dzanu.
- U a kona kilasini? Tikedzani phindulo yanu.
- U na mpho ifhio?
- Mugudisi wavho u a tendelana na mpho ine Ben a vha nayo? Tikedzani phindulo yanu.
- Vhane a jena navho kilasini vha vhona u nga u na mpho? Tikedzani phindulo yanu.

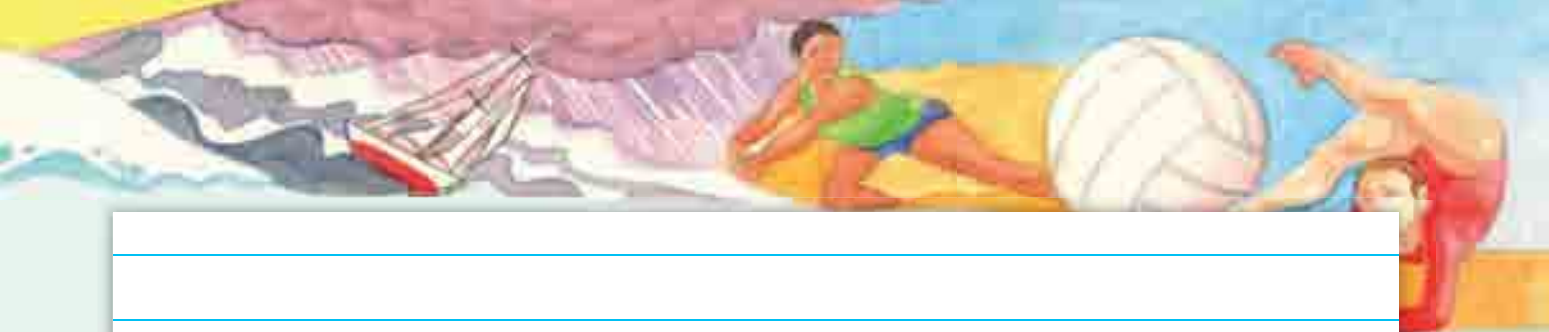

Kha ri riwale

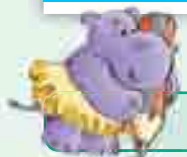
Manwe maipfi hafhu a sia ane a pfala a tshi fana ngeno e na thalutshedzo dzo fhambanaho. Nwalani mafhungo mapfufhi nga phere irwe na irwe.

maano	maanga	tshimbo
ma ^o	manga	tshimbo

Blank lined writing area for the top section of the page.

Kha ri n'wale

Nwalani atikili ya gurannda ya tshikolo nga vhuṭambo ha mitambo he na ya na u ṭalela. Ni khatshisedze uri athikili i na:

- ṭhoho ya maledere mahulwane
- ṭhalutshedzo pfufhipfufhi ya vhuṭambo ha mitambo.

Nwalani mutaladzi mafhedziseloni nga zwine vha dipfisa zwone nga vhuṭambo.

I tea u netshedza mafhungo aya:
Ho vha hu vhuṭambo ha mini
 Ndi nnyi we a vha a tshi kho tamba
 Ho tamba wa ngafhi
 Ho tamba wa ngafhi
 Vho tamba zwavhudi hani
 Mvelo dzo vha dzifhio

Large blank lined writing area for the bottom section of the page.

Datumu: _____

Thusani Edith u kuvhanganya tshelede ya vhana

Kha ni n'wale

Itani ngowendowe ya zwiga zwa u vhala nga u dladza phazili.

1		2			6		3		
								4	
			7						
1									

Tsivhudzo dza u buḁa:

- 1. Ri Ri ni vhudza uri muḁwe muthu u khou amba.
- 5. Ni na mafhungo maḁwe naa? Ni ḁo tea u shumisa riḁe.
- 7. Musi hu na mutevhe, ndi vha hone u itela u fhambanya zwithu. Ndi ni tendela uri ni feme arali fhungo lo lapfesa.

Tsivhudzo dza u tsitsa:

1. Mbudziso, mbudziso, mbudziso – ndi zwine nda ita.
2. Ndi tea u vha hone mathomoni a fhungo liñwe na liñwe.
3. A si zwavhudi. Ndi dzulela u da magumoni.
4. Musi ni tshi mmbona mutevhe u nga di tevhela.
6. Ndi ni sumbedza uri ledere lo siiwa nnda kha ipfi.

Kha ri ñwale

Edith Moetsi a si rajiminasitiki u dovha a vha rakatara a re na mpho fhedzi, ndi muimbi hafhu. O humbula

u vha na tano la mishumo yawe tshikoloni tsha hanu u kuvhanganya tshedele ya Happy Days Children's Home.

O ni humbela uri ni sike phositara.

Lavhelesani nyeletshedzo na tsumbo dza phositara dza khonsati dza Edith, ni kone u ola phositara dza tano lawe kha bambiri lihulwane kana khadibodo tshena.

Nyeletshedzo dza u ita phositara

- Itani phositara khulwane nga maanda.
- Nwalani nga muñwalo muhulwane uri vhatu vha kone u vhalu hu si na vhuleme.
- Shumisani maipfi a si gathi - ni songo shumisa mafhungo o fhelelaho
- Neani muvhalu phositara uri i kunge mafo.
- Ni songo jenisa maipfi manzhi na zwifanyiso kha phositara yanu.

Mulidzi wa katara: Edith Moetsi
Fhethu : Holoni ya tshikolo
Tshifhinga : 7:30 – 9:30
gavha : 12/10/2013

R50 muthu muthihi

Tshelede ine ya do wanala i do iswa kha Dzangano la vhana vhaholefhalo

Mutambo

Lavhelesani zwifanyiso. Hu na phambano vhukati havho. Zwi waneni kha tshifanyiso tshi re kha tsha ula.

Phindulo: 1. zwivhudzisi, 2. lederedanz, 3. Tshitopo, 4. Kholoni, 6. ophositirofi
 Phindulo: 1. zwidhevhe, 5. elipusi, 7. khoma

Teacher
 Date:
 Sign:

Dikishinari yanga

A

a

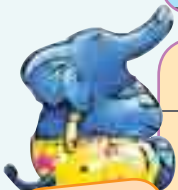
B

b

C

c

D

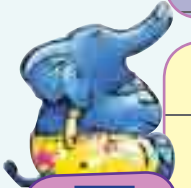
d

Dikishinari yanga

E
e

F
f

G
g

H
h

Dikishinari yanga

I

i

J

j

K

k

L

l

Dikishinari yanga

M

m

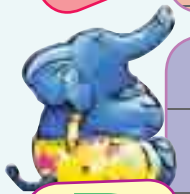
N

n

O

o

P

p

Dikishinari yanga

Dikishinari yanga

U
u

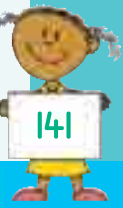
V
v

W
w

X
x

Dikishinari yanga

Y

y

Z

z

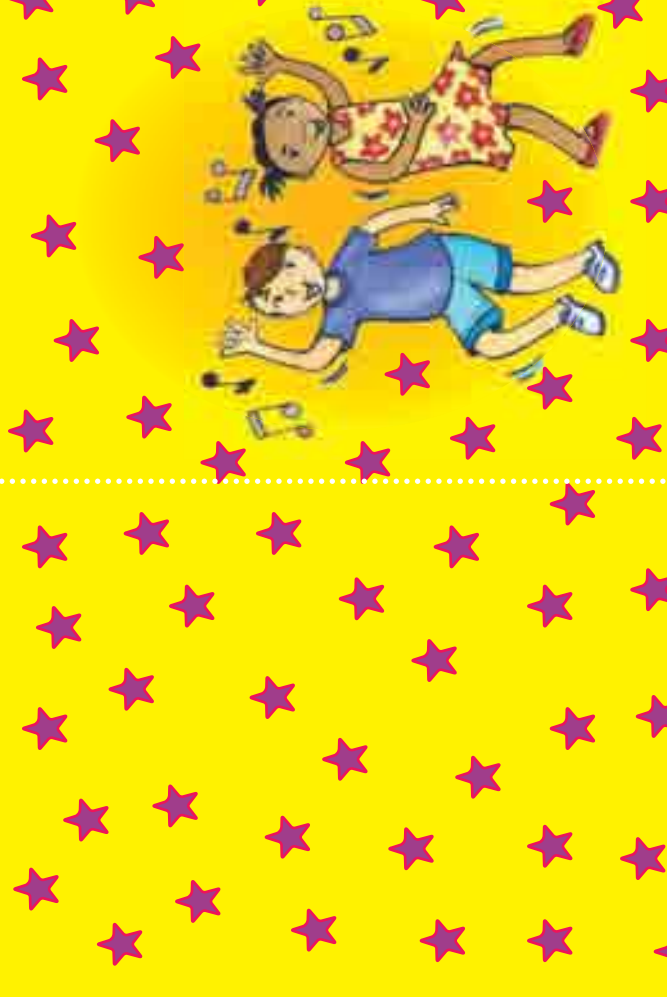
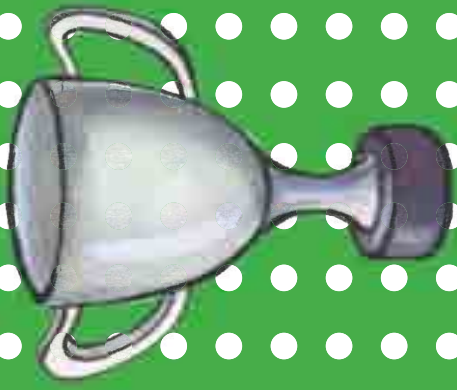

A blank sheet of lined paper with a red vertical margin line on the left and blue horizontal ruling lines. The page is otherwise empty.

A blank sheet of lined paper with a vertical red margin line on the left side and horizontal blue lines for writing. The page is otherwise empty.

Blank yellow writing area with vertical lines.

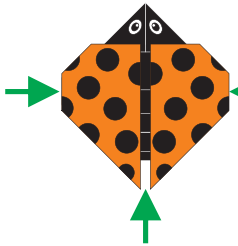
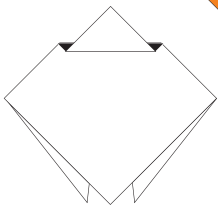
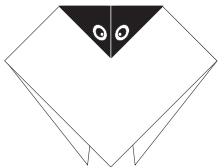
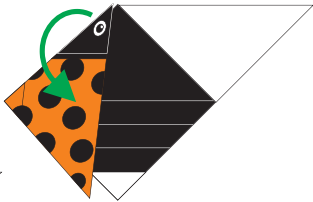
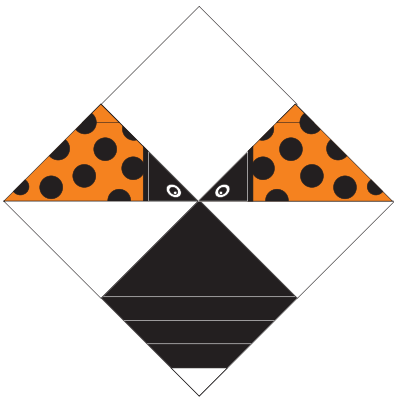
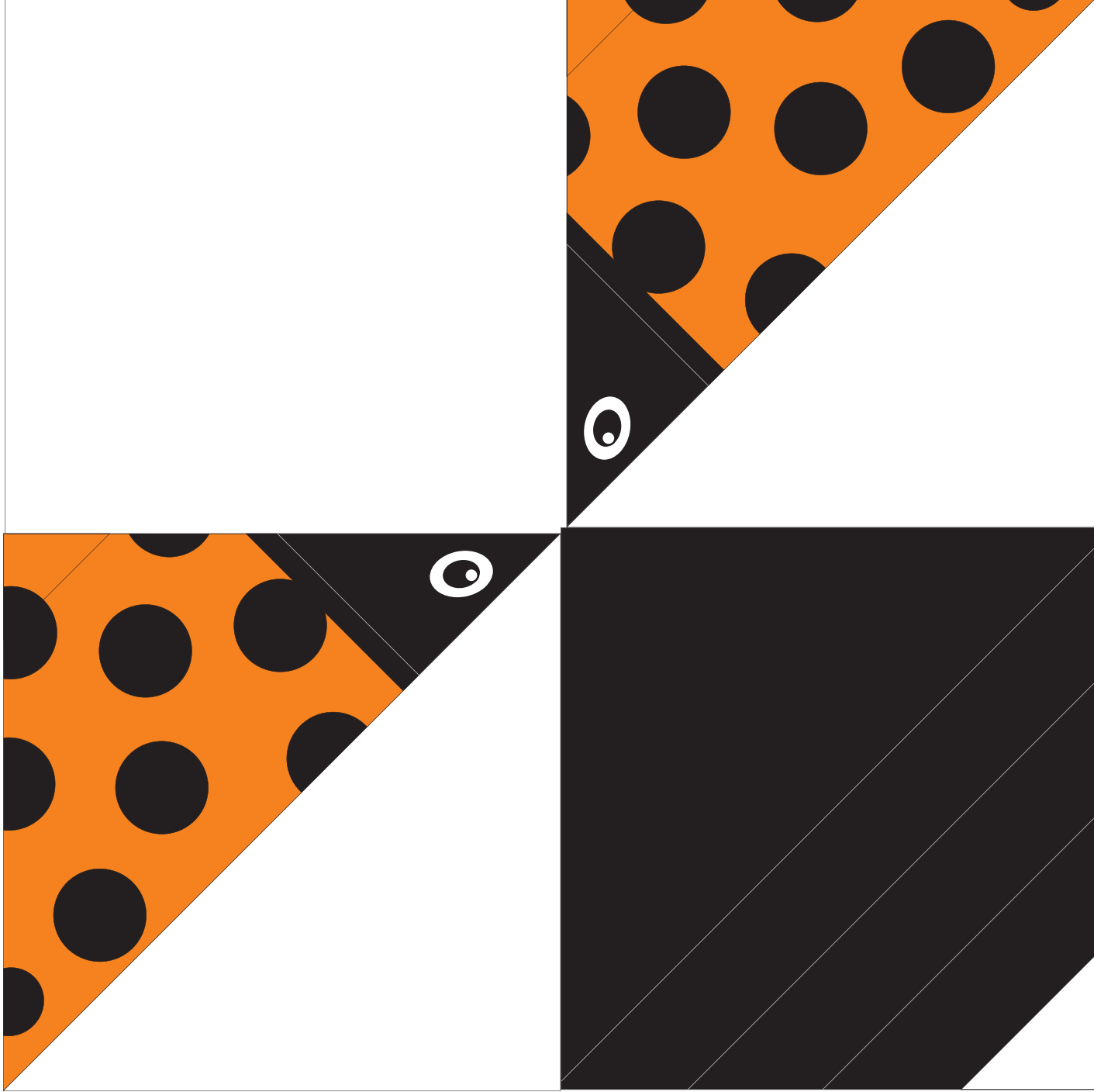
Blank light green writing area with vertical lines.

Blank pink area featuring a purple butterfly illustration.

Blue area with a white polka-dot pattern, featuring a red and yellow t-shirt illustration.

Blank pink writing area with vertical lines.

Blank light blue writing area with vertical lines.

name:

book 1:

book 2:

book 3:

book 4:

book 5:

book 6:

book 7:

Name:

Book 1:

Book 2:

Book 3:

Book 4:

Book 5:

Book 6:

Book 7: